

БЪЛГАРСКАТА 2026: С НОВИ ВАЛУТА, ПРАВИТЕЛСТВО И ПРЕЗИДЕНТ

С настъпването на Новата година в страната ни влезе в обращение нова официална валута - еврото. България вече е пълноправен член на еврозоната. Процесът беше предшестван от протести на популистично ориентирани партии и на граждански обединения, които до последния ден преди въвеждането на еврото призоваваха за бойкот и „спасяване на българския лев“. Няколко месеца преди финализирането на дългогодишния процес, и президентската институция активно излъчваше призови за референдум и отлагане на интегрирането ни в еврозоната.

Междувременно, дни преди идването на 2026 г., редовно избраното правителство на Росен Желязков подаде оставка, въпреки че оцеля след вот на недоверие.

Правителствената криза на-

стъпи след масови протести в столицата и други големи градове в страната, на които сред основните искания бяха ревизиране на бюджета, смяна на модела Борисов-Пеевски, а като най-активни лица на протеста медиите промотираха поколението Z.

Ново правителство се очаква в първите месеци на годината и то ще е служебно - назначено от действащия президент до провеждането на предсрочни парламентарни избори и евентуалното съставяне на редовен кабинет.

През ноември пък предстоят редовни избори за президент и вицепрезидент, но държавният глава Румен Радев, който по конституция нямаше право на трети мандат, реши да не довърши втория, т.е. освободи поста предсрочно.

на стр. 3

СНИМКА: ВИКТОР ИВАНОВ

Квартали на София посрещат Нова година, заринати в смет

Вместо в празнична украса, столични квартали посрещнаха Нова година, заринати в смет. Районни кметове съобщават за повече от 10 дни без сметоизвозване. Кризата с боклука в София започна през юни 2025 г. с изтичането на договорите с фирмите за почистване на 20 от 24 района на столицата. След отказ на кмета Васил Терзиев да приеме оскъпените нови

оферти, общинско дружество пое сметоизвозването, но капацитетът му се оказва недостатъчен. Така се натрупаха неизвозени отпадъци, сигнали за проблеми с плъхове и замърсяване.

Още за безпрецедентния проблем в столицата, някои паралели и поуки от голямата криза с боклука в Неапол преди 20 години.

на стр. 2

СНИМКА: ДНЕВНИК

Семейство от Уелс прие България като свой дом

В TikTok Хана разказва за българския си живот на стр. 9 и 10

Тръмп вече има и награда за мир

ФИФА поднесе на Доналд Тръмп и златната купа, и нов приз за мир на стр. 21 и 22

Спортното злато: с различна стойност за федерациите

Екип на в. „Алма матер“ по следите на финансирането на клубовете на стр. 22

Наследството на Джорджо Армани

В изкуството на елегантността изпъква не дрехата, а личността на стр. 26 и 27

НЕЛИ КУЦКОВА:

Политиците се опитват да „обяздят“ съдебната власт. Това за тях е реформа!

В специално интервю за в. „Алма матер“ авторитетният магистрат и общественик Нели Куцкова коментира пред Радослав Василев актуални казуси и проблеми на правосъдието и съдебната реформа и се обръща с ценни съвети към студентите по журналистика.

Сарафов продължава да изпълнява функциите на главен прокурор, защото има хора с власт, за които е удобен, казва съдия Куцкова. Тя твърди, че не познава лично свой колега, който да смята за независим кадровия орган на съдебната власт - Висшия съдебен съвет. И вижда като най-притеснително това, че „все по-малко свестни хора решават да се кандидатира за ВСС“. Най-важното в съдебната система е почтеността на работещите в нея, казва Нели Куцкова и подчертава,

че познава хора, които са рискували кариерата си, отстоявайки независимостта си.

В термина „съдебна реформа“ всеки влага различно съдържание, отбелязва дългогодишният магистрат, и дава пример: Когато са силни, често политиците всячески се опитват да „обяздят“ съдебната власт и да я използват в собствен интерес. Това за тях е реформа. Нели Куцкова е убедена, че базови правни познания са необходими за всеки активен и мислещ човек, особено за журналистите. Препоръчва по-задълбочено обучение за делата „шамари“ и повече познания за практиката на Европейския съд по правата на човека относно свободата на словото – за да знаят младите журналисти как да пазят критичния си глас, без да бъдат уязвими.

на стр. 6 и 7

Приказка за Голямата черна котка

Как едно почти митично същество превзе вниманието на българина на стр. 32

Квартали на София посрещат 2026 година, заринати в смет

В края на декември Столичната община удължи договорите за събиране на боклука в 9 района, на увеличена с до 20% цена

Някои квартали на София посрещат новата 2026 г. с препълнени контейнери за смет, след като започналата през юни криза в сметоизвоз-

ването все още не е напълно овладяна от Столичната община. В „Люлин“, „Сухата река“ и „Хаджи Димитър“ районните кметове съобщават за повече

от 10 дни без сметоизвозване.

Кризата с боклука в София започна през месец юни, след изтичането на стари договори с фирмите за събиране на боклука и явяването на обявените конкурси на един кандидат с оферти за многократно завишени нови цени. През 2025 г. изтече срокът на 7 от договорите с фирмите за почистване и сметосъбиране на 20 от 24 района на София.

След отказ на столичния кмет Васил Терзиев да приеме оскъпените оферти, новото общинско дружество „Софестрой“ пое сметоизвозването в някои райони, но капацитетът му се оказва недостатъчен. Това доведе до натрупване на отпадъци, които не се извозват, появили се

сигнали за проблеми с плъхове и замърсяване.

Кметовете на засегнатите райони потърсиха временни решения и организираха извозването на отпадъци към други квартали, в които събирането на боклука се извършваше редовно.

Столична община е продължила договорите за сметосъбирането на 9 столични района с досегашните изпълнители, съобщи кметът на София Васил Терзиев. Районите са „Средец“, „Лозенец“, „Студентски“, „Връбница“, „Нови Искър“, „Банкя“, „Възраждане“, „Оборище“ и „Триадица“. Според Терзиев решението включва увеличение „с по-малко от 20% на цените за най-значимите услуги“.

СНИМКА: СВОБОДНА ЕВРОПА

София посреща 2026 година с препълнени контейнери и нерешена криза в сметоизвозването след изтичането на стари договори, спорни обществени поръчки СНИМКА: FACEBOOK

Мафиотската сянка в бизнеса с отпадъци: поуки от голямата криза с боклука в Неапол

От „Триъгълника на смъртта“ в Южна Италия до проблемите в Плевен или как слабият контрол прави този бизнес възможен

Антоана Кирова

Двадесет години след пика на кризата с отпадъците в италианския град Неапол сянката на мафията с боклука не е изчезнала и настъпва към нови дестинации. Кризи със събирането на отпадъци завладяват други градове и държави. България попада в списъка. Затова си заслужава да проучим добре, макар със закъснение, италианския опит, който предлага отговори и първият е на въпроса как сметоизвозването става „мафиотски“ сектор.

Как боклукът превзема Неапол

Днес регионът между провинциите Кампания и Касерта в Южна Италия е известен като „Земята на огньовете“ или „Триъгълникът на смъртта“. Въпреки че тези земи, североизточно от Неапол, са дом на живописно красивите и притегателни за погледа крайбрежия Амалфи и Равело, славят се с в целия свят с лимончето и моцарелата, преди две десетилетия тяхната туристическа стойност е била зарината под отпадъци и оплетена в криминална мрежа.

Регионът Кампания, в който е и Неапол, става известен като „Земя на огньовете“ заради масовите палежи на отпадъци. Към 2008 г. са идентифицирани над 5000 незаконни сметища само в този район. Второто име насочва пряко към смъртоносния ефект на токсините и отровите от сметищата върху здравето на хората.

Хронологията на кризата може да бъде проследена десетилетия назад. Още през втората половина на 20-ти век се е нормализирала практиката градове от Северна Италия да пренасочват своето сметоизвозване към депа на юг. Първоначално общините в Кампания са намирали тази сделка за печеливша, въпреки потенциалното пренатоварване на системата. Част от контекста е било и изключително тежкото положение в Неапол по това време – беден град, където обществените услуги рядко са достигали до гражданите и който винаги е бил сцена на криминална активност, затрудняваща и ефективното управление на боклука.

Датата 11 февруари 1994 г. се оказва ключова. Тогава италианското правителство обявява извънредно положение в резултат на грешки в управлението на токсични отпадъци и препълнени депа в Кампания.

Възползвайки се от „умишленото бездействие на местните власти“, мафията, по-точно Камора – една от най-старите кри-

минални организации в Италия – вижда шанс в тази неуредица. Те поемат контрол върху нелегалния внос на токсични отпадъци от Севера. Начините, по които Камора се отървава от боклука, включват създаване на нерегламентирани сметища, примесването на отпадъците с останалия боклук в региона или горене. Всичко това – извън всякакви регулации.

Извънредното положение се оказва безполезно поради стари технологии, липса на нови депа и неефективна борба с престъпността, което води до задълбочаване на кризата. А тя придобива колосални размери през 2004 г. Гражданите протестирали почти ежедневно, през юни същата година организират блокада на железопътната връзка между Южна и Северна Италия в символичен опит да спрат трафика на боклук.

Кризата привлича внимание на Европейската комисия. През 2004 г. са установени над 5000 незаконни депа на територията на засегнатите провинции, а европейските власти сигнализират за 28 случая, в които е нарушена на Европейската директива за околната среда.

Проблемите за Италия продължават и до днес

Анализаторът Д-р Филип Скрийн от Transcrime, който участва в кръгла маса за управление на отпадъците, отбеляз-

ва, че проблемът все още не е напълно решен: „Бих казал, че на север е по-добре. На юг не е толкова, но жандармерията и полицията са много добри и полагат усилия. Общинските власти също се стараят да се борят с това. Не само се полагат големи усилия, но има и силна обществена непоносимост.“

Незаконната дейност е довела до повишен риск от рак. През януари 2025 г. Европейският съд по правата на човека (ЕСПЧ) обяви Италия за виновна, че не е успяла ефективно да противодейства на нелегалното извозване на токсични отпадъци в Кампания, което е нарушило „правото на живот“ на местното население. Паметта за горящ боклук и ежедневната поява на нови сметища остава, като хиляди плащат за престъпната дейност на други със здравето си.

Регистрите като оръжие срещу мафията

В отговор на нуждата от борба с този вид престъпления, екипът от Transcrime, в партньорство с Френската Антикорупционна агенция, испанската полиция и разследващи журналисти, разработва платформата Datacross. Datacross е средство за разпознаване на нередности, които биха могли да сочат към корупционна дейност и парични измами.

Продължава на стр. 3

До средата на януари еврото измести повече от половината левове от пазара

17 дни след официалното въвеждане на еврото като официална българска валута, повече от половината от левовите вече са изтеглени от пазара.

Според съобщение на БНБ, 58% от наличните левови банкноти са обменени до 17 януари 2026 г.

Левовите са законно платежно средство в страната до 31 януари. Но и след това, до 30 юни 2026 г., всички банки и пощенски клонове ще обменят безплатно левове в евро. От 1 юли до края на годината банките и пощите все още ще извършват услугата, но може да начисляват такси, а след края на 2026 г. могат да спрат обмяната.

„Евро“ стана българската дума на годината

„Евро“ е българската дума на годината за 2025 г., показват резултатите от традиционната вече анкета на платформата „Как се пише“. Второто и третото място са за „безобразие“ и „протест“. Думите са предложени от хората, а не от експерти, казват организаторите на допитването. Класацията отразява мнението на обществото за това кои са най-важните теми през изминалата година.

За първи път в историята на страната жена заема поста, олицетворяващ единството на нацията

Вицепрезидентът Илияна Йотова ще довърши втория президентския мандат на Румен Радев, който се оттегли от поста на държавен глава предсрочно. На 19 януари в извънредно обръщение Радев обяви, че напуска „Дондуков“ 2 и така стана първият български президент, който не завършва свой мандат. Ясни мотиви или конкретни намерения за бъдещи действия не бяха обявени. Отзвукът от оставката включваше разнопосочни коментари на политическите наблюдатели, като някои обявиха бившия президент за новия най-силен политически играч и Месия (спасител), още преди да е анонсирал свой партиен проект.

Други коментатори отбелязаха, че българското общество става свидетел на една 9-годишна предизборна кампания, осигурена с бюджетна издръжка, или с парите на данъкоплатците.

С оттеглянето на Радев, считано от 23 януари 2026 г., мандатът на държавен глава ще бъде довършен от вицепрезидента Илияна Йотова. Така за първи път в историята на страната постът, олицетворяващ единството на нацията, се заема от жена. Йотова би следвало да доведе мандата до края му, т.е. до 22 януари 2027 г. Тогава ще встъпи кандидатът, избран на редовните президентски избори през ноември 2026 г.

От стр. 2

Платформата оценява над 400 млн. фирми в повече от 200 държави спрямо 15 рисков фактора. Скрийн обяснява, че се използва информационен канал за съпоставяне на множество източници на информация, включително корпоративни регистри, регистри за лобиране, събития във вестници и политически дарения. Гамата от рискови фактори е богата, обхващаща аномалии в управленската дейност и бизнес модела, връзки с други компании и политически партии, както и секторите на дейност. Дори признаци като пола и възрастта на собствениците са от значение.

Скрийн посочва, че регистрираният адрес на компанията също е важен, като в базата данни е включена карта, която позволява да се определи дали „може би има 10 фирми, регистрирани на едно и също място. И може би това място е просто жилищна сграда“.

Анализаторът вижда прилики между проблемите в управлението на отпадъците на различни места, включително

София и Неапол. Той обяснява, че секторът на отпадъците е рисков, тъй като: „В крайна сметка това е просто естеството на обществените поръчки, а отпадъците са обществена поръчка, която не изисква много умения и експертиза, за да получиш договора. Купувате камион, казвате, че можете да превозвате отпадъци, и имате договор. Така че бариерата на влизане е много ниска.“

Transcrime разработва индекс на мафията, който измерва нивата на мафиотска дейност и ги позиционира на картата, като открива, че много компании, свързани с еко-престъпления, са регистрирани именно в рискови региони.

Пътят на боклука към България

Износът на боклук към Европа бързо става част от портфолиото на Камора. През 2020 г., след акция в Плевен на български институции - МВР, ДАНС и прокуратурата, са установени 9000 тона неправомерно складиран боклук, като всички сле-

ди водят към Италия, сметища в Кампания и мафията.

След като италианските власти слагат край на кризата, те започват да търсят начини да се отърват от милионите тонове боклук, складиран през годините. През 2016 г. търгът за организацията по техния износ е спечелен от консорциум от фирми.

Предполага се, че част от боклука е този, който пристига в България още през 2018 година.

Най-смуцаващото е, че от балите с отпадъци не са били премахнати всички опасни материали преди износа им, а веднъж достигнали крайната си дестинация - Плевен - нито са били складиран правилно, нито е имало технология за тяхното рециклиране. Според експерти, тези 9000 тона са „дребна риба“ в бизнеса с боклук в нашите ширини, където липсата на държавен контрол върху вноса и изгарянето позволява корупционни практики. Съдбата на милиони тонове смет остава обвита „в мъгла“, а рисковете от отровните и канцерогенни изпарения остават за населението.

Незаконната дейност е довела до повишен риск от рак, съобщава Politico.

През януари 2025 година Европейският съд по правата на човека определя Италия за виновна в поставянето на здравето на свои граждани в опасност. Според съда, държавата не е успяла ефективно да противодейства на нелегалното извозване на токсични отпадъци в Кампания, което е нарушило „правото на живот“ на местното население.

Историята на Кампания казва едно: когато държавата не защитава сектора за отпадъци, мафията го превзема. В Италия неуредицата произведе страшни диагнози, отровени почви и град, потънал в собствения си боклук. България вече показва първите симптоми - незаконни вносители, задръстени депа, неясни договори, липса на контрол. Въпросът е дали институциите и гражданите ще разчетат по-дълбоките следи зад препълнените с отпадъци кофи и дали здравето на всички ще се превърне в заложник на „златния“ бизнес за избрани.

През 2020 г. прокуратурата проверява 9 000 тона италиански боклук в Плевен

В началото на 2020 г. български и световни медии отразяват акция на МВР, ДАНС и прокуратурата, които координирано влизат на проверка в площадката с бали с боклук в индустриалната зона на Плевен. Обектът е проверяван общо пет пъти през 2019 г., но нито веднъж РИОСВ не е констатирала нарушения на екологичното законодателство, отбелязва Дойче веле и пита кой носи отговорност за опасния боклук.

Бали са били складиран там от поне две години, теренът от близо 5 декара е актив на металообработващия завод МИР-Плевен, който към момента на разкритията е в процедура по несъстоятелност и мястото е отдадено с договор за наем на „Феникс Плевен“ ЕООД. От РИОСВ-Плевен отговарят на запитвания на журналисти дни преди акцията на разследващите, че всичко с площадката за третиране на

отпадъци е наред, а кметът на града Георг Спартански се оказва изненадан от проверката на полицията и прокуратурата, защото през годините нямало никакви сигнали за опасни отпадъци.

Резултатът от акцията е започнало досъдебно производство, което трябва да отговори на важни въпроси: съдържат ли опасни отпадъци балите с 9000 тона боклук, законно ли са транспортирани през Черно

море, част ли са от пътя на боклука, контролиран от италианската мафия, след като произходът им е италиански.

През 2021 г. трима служители на РИОСВ-Плевен са освободени от работа заради казуса с италианския отпадък. Същата година всички обвиняеми по това досъдебно производство вече са на свобода с различни мерки за неотклонение, а наказателното производство срещу тях продължава.

Книгата винаги е била източник на знание, духовност и културна памет за българския народ. Още през епохата на Възраждането обществото усеща остра нужда от книги на роден език. Учителите нямат достъпни учебници, църквите разполагат с ограничен брой богослужбни книги, а книжарниците почти не познават български издания. Тази празнота стимулира книжари, учители и възрожденци да се обединят в общо движение, насочено към създаването на първите печатници. Именно тези усилия отварят вратата към появата на българските книги, към първите издатели и към един от най-будните духовни периоди в нашата история.

Началото на организираното книгоиздаване в България е поставено преди 170 години, през 1855 г. Тогава е подготвено за печат (и оттогава се смята за издадено) „Старопланинче: календар за 1856 високосна година, която има 366 дни: с прибавление правила за холера“.

32-страничният малък календар е отпечатан в Белград, авторството е на Христо Г. Данов, един от светлите възрожденски умове на България, ерудит и неуморен радетел за обществен прогрес, наречен от признателните поколения Баща на българското книгоиздаване и Апостол на народната просвета.

Две години по-късно е основана „Дружествена книгоиздавателска компания“, преименувана през 1963 г. на „Книгоиздателство Христо Г. Данов и сие“.

Но първите стъпки на българската печатна

170 години организирано книгоиздаване в България

Христо Г. Данов подготвя за печат в Белград 32-страничния малък календар „Старопланинче“, две години по-късно основава „Дружествената книгоиздавателска компания“

Дарина Драганова

книга са изминати още през 17 в.

„Абагар“ от Филип Станиславов (1608-1674), отпечатан през 1651 г. в Рим, се смята за първата българска печатна книга с елементи на новобългарски език. Изданието е малка книжка с молитви, предназначена за лична употреба. Филип Станиславов е български католик, родом от с. Ореш, Никополско, учил в Чипровци и след това в Италия, със стипендия, отпусната от Ватикана. Бил е епископ на Никополската католическа епархия. В плевенското село Трънчовица съгражда второто граматическо училище в България след това в Чипровци.

Първата печатна книга изцяло на новобългарски език е „Буквар с различни поучения“ на д-р Петър Берон. Така наречения „Рибен буквар“ е отпечатан през 1824 г. в Брашов. Първата печатарска преса в българските земи е закупена през 1828 г. от учителя от Самоков Никола Карастоянов, но

първоначално на нея са отпечатвани само много популярните в онези години щампи с религиозна тематика. Букви са закупени от Будапеща 7 години по-късно и от 1835 г. от започва печатане на книги. Някои от отпечатаните издания (първото българско списание, „Любословие“, на Константин Фотинов от 1844 година, Взаимоучителната таблица на Карастоянов, през 1846 година) все пак днес в Историческия музей в Самоков.

С разширяването на производството, броят на издаваните книги, вестници и списания нараства бързо. Само между 1842 и 1877 г. се появяват 63 вестника и 36 списания – доказателство за мощния културен подем на Възраждането.

Още едно значимо име за българското книгоиздаване е това на Драган Манчов – днес по-рядко споменаван, но изключително значим за епохата. Роден в Батак, той се посвещава на книгоиздаването през 1862 г. и се утвърждава като най-мощния български издател и книжар от времето на Възраждането. В продъл-

жение на пет десетилетия издава 547 книги, много от които са негови авторски трудове.

Друг важен принос има Янко Ковачев от Свищов. Заедно с Христо Г. Данов той основава „Българска печатница Янко С. Ковачев и сие“ във Виена, където са отпечатани около 60 възрожденски издания. По-късно печатницата е преместена в Пловдив, а след това Ковачев открива модерна печатница в София, оборудвана с най-новите машини от Виена.

170 години след първите стъпки на модерното книгоиздаване у нас, то продължава да се развива в нови посоки. Цифровизацията обхваща всички етапи на издателския процес, а електронните книги и аудиокнигите стават все по-популярни. Онлайн платформите позволяват разпространение на модел „печат при поискване“, а социалните мрежи се превръщат в основен инструмент за маркетинг чрез визуално съдържание и книжни инфлуенсъри. Визията на книгата също се изменя – кориците стават по-ярки и графично въздействащи, често с цел да спечелят вниманието на читателя. Успоредно с това нараства и популярността на самостоятелното издаване (self-publishing), което демократизира достъпа до пазара, но поставя и въпроси за качеството на публикациите.

Христо Данов

СНИМКА: „БЪЛГАРСКА ИСТОРИЯ“

Уникални образци на печатната възрожденска книга, издания и учебни помагала са достъпни за посетителите в Дановата къща в Пловдив

В Дановата къща в Пловдив, или в дома на основателя на модерното българско книгоиздаване Христо Данов, е подредена експозиция „Книгоиздаване в България през втората половина на XIX и началото на XX век“. Показана е ролята на Пловдив като център на българската просвета и култура през втората половина на XIX и началото на XX век. Проследени са етапите в разви-

тието на учебното дело и дейността на изтъкнати книжовници и просветни дейци. Сред експонатите има уникални образци на печатната възрожденска книга, издания, учебни помагала, както и предмети от бита, лични вещи и кореспонденция на Христо Данов. Посетителите могат да разгледат 5 стаи, сред които кабинета на издателя и класна стая от времето на Данов.

Пресата на Христо Г. Данов в къщата музей в Стария град на Пловдив.

СНИМКА: БНР - РАДИО ПЛОВДИВ

Старопланинче: календар за 1856 високосна година, която има 366 дни: с прибавление правила за холера

Специалност „Книгоиздаване“ във ФЖМК

През учебната 1997/1998 г. е открита третата бакалавърска редовна специалност на Факултета по журналистика и масова комуникация – „Книгоиздаване“. През 2023 г. академичната общност отбеляза 25-ата годишнина на специалността и нейното развитие с поредица събития, организирани от катедра „Пресжурналистика и книгоиздаване“ на ФЖМК. Завършващите студенти продуцираха и специален кратък документален филм.

Книга с избрани статии почита паметта на журналиста Васил Сеизов

На 15 януари 2026 г. в клуб „Перото на НДК“ беше представена новата книга „Шепа пръст от Македония“ с избрани статии от Васил Сеизов (1899-1975). С ценното издание г-жа Ефросина Сеизова - дъщеря на известния журналист и общественик, почита паметта на баща си, когото помни като патриот, отдал по-голямата част от времето и енергията си на разкриването на историческата истина за идентичността на българите в Македония.

Предговорът на книгата е от проф. д-р Ефрем Ефремов, председател на Общото събрание на Факултета по журналистика и масова комуникация и ръководител на катедра „Пресжурналистика и книгоиздаване“. Г-жа Сеизова е учредител на дарителската стипендия за студентите от ФЖМК.

Н.СВ. ПАПА ЛЪВ XIV ОБЯВИ, ЧЕ ЩЕ СЛЕДВА ТРАДИЦИИТЕ НА ПРЕДЦИТЕ

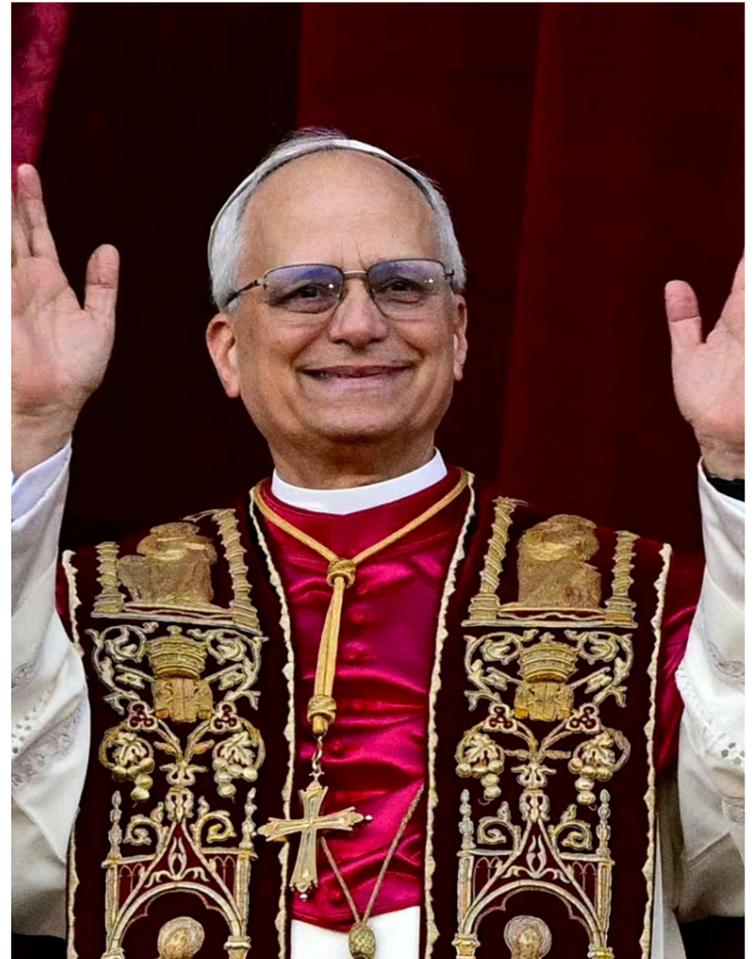
Пръстенът на Св. Петър е на ръката на нов Римски епископ

След кончината на харизматичния лидер Франциск, кардинал Робърт Франсис Превост зае папския престол

На 8 май 2025 г., след смъртта на папа Франциск, конклавът избра кардинал Робърт Превост за 267-и понтифик, а той прие името Лъв XIV. Новият наследник на престола на Св. Петър е роден на 14 септември 1955 г. в Чикаго. Той е вторият американски папа след Франциск, но за разлика от Берголио, шестдесет и деветгодишният американец Робърт Франсис Превост е роден в северната част на континента и е бил пастир в южната му част, преди да бъде призван от своя предшественик да ръководи Ведомството

за епископите и Папската комисия за Латинска Америка. Новият папа произхожда от семейство с френски, италиански и испански корени и още в младостта си се присъединява към ордена на августинците. След диплома в областта на математиката той избира духовния път и постепенно заема различни отговорни постове в Църквата. Като кардинал оглавява Дикастерията за епископите - един от най-влиятелните органи на Ватикана. В първите дни на понтификата си той акцентира върху смиренното,

мира, социалната справедливост и междурелигиозния диалог, като още първото му международно пътуване преминава под знака на призови за единство и подкрепа за страдащите. Засега новият папа Лъв XIV показва приемственост с пътя на Франциск. Той също се обявява за директен диалог и мирно разрешаване на конфликтите, но тепърва му предстои да се доказва като умел дипломат в условията на множество актуални световни предизвикателства и международни конфликти.

Папа Лъв XIV прави първата си поява от базиликата „Свети Петър“ във Ватикана на 8 май.

Дипломатът в бяло: кой е папата в международните отношения

Яна Иванова

Ролята на папата в международните отношения често е определяна като по-скоро символична. Но това разбиране е доста наивно и повърхностно. Съвременната история показва, че Ватиканът е един необичаен играч на световната сцена. Макар и да няма армия или икономическа мощ, влиянието на Светия престол се изразява под друга форма - морална, духовна, медийна.

Един от най-ярките примери за това влияние е вече покойният папа Франциск. При своята интронизация на 19 март 2013 г. той извежда на преден план теми като мир, социална справедливост и защита на уязвимите, очертавайки дипломатическия курс на своя понтификат.

Първоначално се заема с проблемите вътре в самия Ватикан. Обявява се твърдо против един от най-наболелите въпроси в малката страна, а именно - сексуалните престъпления над деца. Прави реформи в законодателството, осъждащо блудство над малолетни, и с декрет обновява разбирането за „престъпление срещу малолетни“, включ-

вайки детска проституция, порнография и всякакъв вид сексуални отношения с деца. Така показва, че е готов да се бори за справедливост и защита на уязвимите не само на международната сцена, но и вътре в собствения си двор.

Друга вътрешна реформа, която извършва още в самото начало на своя понтификат, е смяната на управителя на Института по религиозните дела или т.нар. Ватиканска банка. Целта е постигането на по-голяма прозрачност на институцията, която до този момент е замесена в няколко скандала с пране на пари.

Именно тогава Ватиканската банка започва за първи път в историята си да публикува годишни финансови отчети, включващи информация за печалбите, оперативните разходи и даренията за благотворителност. През 2014 г. Франциск предприема още по-решителни мерки, като намалява влиянието на духовенството върху икономическите въпроси. В същата година банката затваря хиляди сметки, които не отговарят на международните финансови стандарти - част от по-широка стратегия за съответствие с регулациите и избягване на бъдещи злоупотреби.

Но онова, което привлича нашия интерес, е влиянието на папата и в частност на папа Франциск върху международните отношения. Примери за неговите постижения в борбата за световен мир откриваме още в началото на неговата „кариера“. През 2014 г. той посредничи между САЩ и Куба, които от десетилетия са в студени отношения. След редица тайни разго-

вори между Вашингтон и Хаваи, както и лични срещи с президентите Обама и Кастро, започват 18-месечни преговори за примирие, завършващи с възстановяването на дипломатическите връзки между двете страни.

По-късно същата година папа Франциск се отправя на едно ключово в глобален мащаб пътешествие - посещение на Светите земи. Там той отправя силен призив за постигане на мир между Израел и Палестина. За съжаление повече от 10 години по-късно това си остава един от най-жестоките и кръвополитни конфликти на геополитическата карта. Но е важно да се уточни визията на папата за разрешаването на тази като че ли неразрешима криза, а именно - директен диалог, човешки контакт и апел към духовните лидери като партньори в политическия процес.

По отношение на междурелигиозния диалог и ролята на главата на римокатолическата църква в него е редно да споменем и форумът в Мароко през март 2019 г. на тема „Служител на надеждата“. Основният фокус е радикализацията и социалното напрежение в Северна Африка, а папа Франциск призовава за съвместни усилия на християни и мюсюлмани: „Съществуват много религии и всички гледат към небесата, гледат към Бог: Небесният Отец позволи това и ние не трябва да се страхуваме от различията, а трябва да работим за братството, преди всичко с чедата Аврамови, като нас,

мюсюлманите“.

Сходни са възгледите му и по отношение на мигрантската криза в Европа. През 2015 г., по време на най-тежкия миграционен натиск в Европа, той се обръща към държавите членки на ООН с призив за създаване на безопасни коридори и хуманитарни програми. Неговите действия като посещение на бежански лагери и приемането на мигрантски семейства във Ватикана, превръщат хуманитарната тема в дипломатическо задължение за държавите.

Един от най-важните глобални въпроси през последното десетилетие е екологичната криза. Макар и това на пръв поглед да не е казус, засягащ църквата, папа Франциск не остава безразличен. През юни 2015г. издава екологичната енциклика Laudato Si'. Не става въпрос за просто религиозен документ, а за международен политически инструмент. Посланията за „екологична справедливост“ оказват влияние върху дискусиите около Парижкото климатично споразумение, като пренасят дебата от сферата на науката и икономиката към сферата на моралната отговорност.

Тези примери, а и много други не само от житието на Франциск, но и на неговите предшественици показват, че ролята на римския папа не е ограничена до чисто религиозни въпроси. Неговата фигура е уникален актьор на международната сцена - морален лидер, способен да влияе там, където политическите механизми издъхват.

На 22 януари 1506 г. е създадена Швейцарската гвардия - част от въоръжените сили на Ватикана. Нейните членове защитават папата с цената на живота си, както се случва при спасяването на папа Климент VII по време на разграбването на Рим от войските на Карл V.

НЕЛИ КУЦКОВА СПЕЦИАЛНО ПРЕД „Алма Матер“ : **Политиците се опитват да „обяздят“ съдебната власт. Това за тях е реформа!**

Нели Куцкова

СНИМКА: ЛИЧЕН АРХИВ

Биография

Нели Куцкова е дългогодишен съдия с кариера в Софийски градски съд, Първи районен съд в София (заместник-председател и председател). Дългогодишен председател е на Софийския окръжен съд, а по-късно е член-съдия в Софийския апелативен съд. Била е в състава е на Висшия съдебен съвет/1998-2003/, избрана от квотата на съдиите. Като говорител на съвета е основен застъпник за реформирането

на съдебната система.

Нели Куцкова е сред основните инициатори, основатели и една от най-видните фигури на Съюза на съдиите в България – професионална организация на съдиите в България, създадена през 1997. Била е председател на съюза и негов говорител. Нели Куцкова има големи заслуги за изграждането и укрепването на ССБ и утвърждаването на съюза като най-авторитетната съдийска организация и основен фактор

в областта на съдебната реформа.

От 12 февруари 1997 до 20 май 1997 е главен секретар на Министерския съвет в служебния кабинет, оглавяван от Стефан Софийски.

На изборите за президент на Република България през 2001 г. се явява като кандидат за вицепрезидент на Петър Стоянов. След загубата на изборите Куцкова се връща към съдийската си кариера. От юни 2022 г. е пенсионер.

Радослав Василев

Г-жо Куцкова, какъв мащаб имат най-актуалните конфликти в съдебната система, доколко застрашават правораздаването и репутацията на съдебната власт?

Трудно ми е да преценя мащаба на пораженията, защото вече не съм действащ съдия. Познавам твърде много компетентни и отговорни съдии, които носят позора наред с тези, които са срам за професията. По този начин конфликтите съвсем разрушават доверието в съдебната власт, което и без това не е високо. Това затруднява работата на редовите съдии и прокурори, но се отразява и върху обществото като цяло, което и без друго е критично към публичните институции.

Загубата на доверието в правосъдието може да доведе хората сами да започнат да решават проблемите си, което може да прерасне в опасна саморазправа.

Защо прокуратурата и съдът се разминават при тълкуването на законови-те разпоредби?

Още древните са казали „Колкото глави, толкова мнения“, което важи и до днес при юристите. Що се отнася обаче до тълкуването на закона относно правото на Борислав Сарафов да продължава да изпълнява функциите на главен прокурор, тук няма никаква латинска мъдрост. Има хора с власт, за които той е удобен и прокурорската колегия на Висшия съдебен съвет се съобразява с тях. Не съм убедена, че всички прокурори тълкуват закона така, както колегията. Но в държавното обвинение рядко се случва някой „храбрец“ публично да заяви различно мнение.

При съдиите е много по-различно. Съдийската колегия във ВСС прие, че законът не допуска тримата големи (председателите на върховните съдилища и главния прокурор) да изпълняват временно функции за повече от 6 месеца. Особена тежест има

и решението на Наказателната колегия на Върховния касационен съд, която прие, че България няма легитимен главен проку-

“

Сарафов продължава да изпълнява функциите на главен прокурор, **защото има хора с власт, за които той е удобен.**

Мислите ли, че изобщо може да се приеме толкова съвършен закон в бъдеще, който да не подлежи на тълкуване, а магистратите да се обединят около смисъла му, когато го прилагат?

Законодателството е човешка дейност и рядко може да бъде съвършено. Въпреки това за мен най-съвършеният и непротиворечив закон е Законът за наследството. През последните над 30 години законодателството коренно се промени. Нормално за държава, която сменя поли-

тическата и икономическата си система. А на тези от нас, завършили право преди 1989 г., ни се наложи да се образуваме наново и „в движение“. Да не говорим, че в процеса на правоприлагане непрекъснато се сблъскваме с неясни норми и противоречия. Тук ролята на Върховните съдилища, да тълкуват неясните и противоречиво прилагани закони, е изключително важна.

Именно тези тълкувателни решения по същността си представляват „обединение около смисъла на закона“.

Не мога да си представя „съвършения закон“. Причините са много – от динамичността на живота, до ниското професионалното ниво на хората, които пишат законите. Да, има случаи, когато законопроектът е изготвен от специалисти, които не са депутати. Но когато се започне обсъждането в парламента, се появяват всякакви нови предложения, които го разрушават. Тогава става страшно.

Интересно ми е дали изкуственият интелект би могъл да създаде съвършения закон.

Как конфликтът прокуратура-съд по казуса с мандата на и.ф. главен прокурор Борислав Сарафов рефлектира върху заварените разследвания? Пример за това са твърденията на Николай Попов (бащата на трагично загиналата в ПТП Сяна), който критикува решението на ВКС и твърди, че така се блокират разследванията и справедливият изход за жертвите се бави.

Не мисля, че конфликтите по върховете на съдебната система би следвало да се отразяват върху заварени разследвания. Разследващите си имат закони, по които да работят. Често наказателните дела продължават твърде дълго, но все пак правосъдието не е бърза дейност – най-малкото то преминава през няколко инстанции. При неоправданите забавяния обаче, се намесва Инспекторатът към ВСС който следи за организацията на работа в съдебната система, проверява продължителността на досъдебните производства и прави анализи за прекомерните забавяния. Освен това мандатът на инспектората отдавна изтече и не виждаме парламента да се е засилил да избира нов.

За конфликта „прокуратура-съд“ и решението на Наказателната колегия на ВКС, трябва да поясня нещо. Тук не става въпрос за заварени разследвания, а за наказателни дела, които са приключили с влязъл в сила съдебен акт. Тук законът е предвидил, че главният прокурор може да поиска от ВКС възобновяване на приключилото дело.

Продължава на стр. 7

От стр. 6

Например – някой подсъдим е бил оправдан неправилно, но оправдателната присъда по една или друга причина е влязла в сила. И когато главният прокурор поиска възобновяване, а върховният съд го допусне, делото се връща за ново разглеждане.

Обаче! Главният прокурор трябва да бъде легитимен, т. е. Борислав Сарафов няма право да иска възобновяване. За това не може да бъде упрекван ВКС. Решението е много лесно. Нека г-н Сарафов да се откаже от поста, ВСС да назначи за следващите 6 месеца друг и. ф. главен прокурор. Ако той вече поиска възобновяване на делото, тогава ще се разгледа.

Отдавна изтекъл е и мандатът на ВСС. Видяхме как ВАС се справи с казуса, избирайки съдия Мариника Чернева на мястото на Георги Чолаков. Защо само в този съд подходиха така и това ли е най-доброто временно решение, преди да бъде открита процедурата по избор на нов председател?

Назначението на съдия Чернева е в съответствие със закона, като решението беше взето от Съдийската колегия на ВСС. ВАС не си назначава председател, а може само да направи предложение до ВСС. Какво ще се случи след 6 месеца, времето ще покаже.

Според Вас има ли магистрати, които намират ВСС за независим кадрови орган и може ли изобщо да е независим от политически влияния, след като в него има официална политическа квота?

Аз лично не познавам колега, който намира ВСС за независим. Относно квотата на Народно-то събрание, за това от години се водят спорове. Идеята, когато през 90-те години на ХХ век беше предвидено, че 11 от членовете на ВСС се избират от парламента, беше следната: Не бива органът да се състои само от представители на съдебната система, защото това може да доведе до прекалено вътрешно-ведомствено затваряне. За баланс тази парламентарна квота се предвиди да бъде обществена, а не съдебна. Съдии и прокурори одобрявахме идеята, но както знаем пътят към ада е покрит с добри намерения.

С времето контролът се превърна в политически. Трябва да признаем, че в различните съставите на ВСС през годините е имало членове от парламентарната квота, които са били по-активно отстояващи независимостта на съдебната власт, отколкото други колеги, които сами сме си избирали. В крайна сметка си зависи от качеството на конкретния човек.

А за мен най-притеснителното

Закулисието е като мъртво вълнение – морето ти изглежда спокойно, но може да се удавиш.

е, че все по-малко свестни хора решават да се кандидатира за ВСС – и от двете квоти, не правя разлика. Защото почтените и отговорни колеги предпочитат да си гледат пряката работа, вместо да бъдат въвличани в задкулисни договорки и да си късат нервите в неравна битка срещу посегателствата на силните на деня върху независимостта на системата.

Променило ли се е към повече прозрачност и предвидимост кадрването в съдебната власт, след множеството критики и реформи през годините? Наблюдатели коментират, че магистрати с по-малък опит биват командирвани или направо назначавани на отговорни позиции.

На първия въпрос отговорът е НЕ! На пръв поглед повече прозрачност има – заседанията на ВСС се излъчват онлайн, съветът има и сайт. Когато аз бях член на съвета (1998-2003 г.), нямаше толкова изобилна информация. Но задкулисието не действа пред камерите. То е като мъртво вълнение – морето ти изглежда спокойно, но може да се удавиш.

Относно командироването... То се обсъжда от много години от Съюза на съдиите, на който съм била председател и говорител. За разлика от назначаването, което се извършва от ВСС, заповедите за командироване се издават от председателя на съответния съд. Командироването е допустимо и е предвидено, понеже за разглеждането на делата в някои съдилища съдиите не достигат. Но и този подход се изроди. Има колеги, които си стоят командирвани повече от 10 години. Не се класират на конкурси, но биват отново и отново командирвани на мястото на друг отсъстващ. А командированият е силно зависим, защото може да бъде „разкомандирован“, ако не изпълнява волята на председателя на съда.

Например - преди години за повишаване на съдия в по-горна инстанция се правеше предложение от председателя на този съд, а ВСС вземаше решението. Ние – младите съдии, в началото на демократичните промени, настоявахме за конкурси за кариерно израстване. Впоследствие те се въведоха в закона.

Оказа се обаче, че процедурата е твърде бавна и тромава, с оглед на осигуряване на обективност и безпристрастност при оценка на кандидатите. Конкурсът е централизиран. Изисква се преглед от комисииите на определен брой съдебни актове на кандидата и атестация. Освен това загубилите кандидати могат да обжалват пред ВАС и докато той не се произнесе, спечелилите не могат да бъдат назначени. За съжаление, има и злоупотреба с това право.

В крайна сметка, конкурсите също доведоха до повече и по-продължителни командировки, но това не означават че трябва да се отменят.

Ако от пороците на съдебната система може да се изведе един най-голям и ключов проблем, къде да го търсим -

в конституцията, в Закона за съдебната власт или в друг закон, в кадровите решения на ВСС, в професионалните и личните качества на магистратите? Кой е водещият?

Този въпрос не за интервю, не за дисертация, а и за професура ще е труден. Проблемите са много, но те са комплексни. И Конституцията не е свършена, дори и след поправките, а и Законът за съдебната власт, въпреки че е ремонтиран многократно. Най-важното за мен в съдебната система е почтеността на хората в нея. Познавам колеги, които въпреки трудностите запазиха своя професионализъм. Заедно с тях има и много недостойни хора, някои на ключови места. Безпокои ме и пасивността на свестните хора, и то не само в съдебната власт.

Не мога да преживея и този позор от юни 2022 г., на който станам свидетели при последния избор на съдебната квота, когато се оказа, че в сградата на ВАС са влезли само 28 съдии, а са подадени 200 електронни гласа, т. е. някои съдии са предоставили на друг да гласува от тяхно име.

Съжалявам, но не мога да кажа нещо оптимистично. Не разполагам с рецепта за лечение на пасивността.

“

Най-важното за мен в съдебната система е почтеността на хората в нея.

Имате богат опит като магистрат, като изявен и търсен от медиите публичен говорител по обществено значими теми - разочарова ли Ви българската съдебна реформа? Има ли магистрати, в чийто интегритет вярвате и намират ли те успешна реализация, основаваща се на тяхната независимост?

Терминът „съдебна реформа“ май вече се изтърка, а и всеки влага различно съдържание в него. Например, когато са силни, често политиците всячески се опитват да „обяздят“ съдебната власт и да я използват в собствен интерес. Това за тях е реформа. Като минат обаче в опозиция и като ги подгонят с бухалките на следващите властимащи, тогава независимостта на съда им е по-скъпа от всичко.

Когато Цветан Цветанов беше вътрешен министър (27 юли 2009 – 13 март 2013), той нападнаше съда непрекъснато, когато не се съобразяваше с неговите присъди, които той раздаваше от екрана. По негово време „кръщавача“ полицейски акции на името на съдии, от които беше недоволен. Ще ви дам пример с моето име, за да не споменавам засегнатите колеги. Например акция „Н.Е.Л.И“, съкратено от „Некомпетентност, Егоизъм, Лицемерие, Използвачество“. Обаче когато той стана подсъдим, разбра какво значи презумпция за невиновност и поднесе нещо като извинение.

И за да ви дам пример за един от многото съдии, в когото вярвам: На последна инстанция – ВКС, председател на състава

Убедена съм, че едни базови правни познания са необходими за всеки активен и мислещ човек, особено за журналистите.

”

беше колега, която няколко години преди това беше публично обругана от Цветанов за това, че не потвърди ареста на някакви хора, които бяха арестувани пред камерите на „МВР пикчърс“. Тя, като отличен юрист, все можеше да намери някакво основание да отмени оправдателната му присъда и да върне делото за ново разглеждане, което щеше да му коства още няколко години ходене по съдилища, дори накрая пак да го оправдаят. Не че съм я питала, но съм убедена, че на нея и през ум не й е минало да си отмъщава по такъв начин. Оправдателната присъда беше потвърдена.

Такива колеги обаче не са известни на обществото, въпреки че са много уважавани в гилдията. За съжаление, известни стават основно недотам уважаваните.

Да, познавам хора, които са рискували кариерата си, отстоявайки независимостта си.

Мислите ли, че студентите по журналистика трябва да имат по-специални познания за смисъла от разделението на властите, за съдебната власт, за действащото законодателство, за делата-шамари, с които се сплавят критичните гласове или е напълно достатъчно да познават добри наказателни адвокати?

Убедена съм, че едни базови правни познания са необходими за всеки активен и мислещ човек, особено за журналистите. Тук се включват не само делата „шамари“, а и адекватното отразяване на действителността. А и делата не са само наказателни, те са не повече от 25 % от всички в съдилищата. Останалите са граждански, брачни, търговски, административни – също част от медийното отразяване.

Но за делата „шамари“ бих препоръчала по-задълбочено обучение, за да знаят младите журналисти как да се предпазват. Терминът е относително нов, но дела срещу медии и журналисти има от много време насам. И те са основно граждански (под формата на парично обезщетение), а не наказателни. Не разполагам с точна статистика за това как делата са завършили, но съдейки от опита ми и този на други колеги, журналистите по-скоро печелят. Естествено, говорим за качествената журналистика.

На българските журналисти бих препоръчала да се запознаят и повече с практиката на Европейския съд по правата на човека относно свободата на словото. А познанството с добри адвокати винаги е полезно. Още по-полезна е и „превенцията“ – да знаеш как да запазиш критичния си глас, но и да съобразиш къде може да бъдеш уязвим.

Бесарабско семейство отвори в София кафене, където закуската не зависи от часа

MOVA е иновативно за града пространство, носи аромата на вкусните бухти от извара „сърники“ и идеята гостите да споделят топла храна и емоции

Влада Парфирова

Понякога сред широките Софийски улици, по които животът тече по-бързо, отколкото ни се иска, се появяват места, които успяват да спрат времето за миг. Вървиш по „Сердика“, вдигаш поглед към старите фасади, чуваш звъна на трамвая, смесен със стъпките на хора, които бързат нанякъде - и изведнъж пред теб се откриват големи врати, през които се вижда светлина, движение, хора, потънали в разговори. Атмосферата те кара да забавиш ход, да се приближиш, да влезеш. Така много хора откриват MOVA - новото all day breakfast място, което носи аромата на прясно кафе и сладки сърники, звука на тихи разговори и усещането, че точно тук трябва да бъдеш.

От Одеса до София: история, започнала много преди отварянето

Историята на MOVA започва не в София, а далеч - в Одеса. Там, много преди войната, Альона и Олег Чербаджи имали малко, уютно кафене, наречено „Моя Ами“. Не било голямо или претенциозно, но било тяхно - място с ароматно кафе и десерти. Когато войната ги принудила да напуснат Украйна, те оставят много зад себе си. Но има мечти, които просто тръгват с теб, без значение къде отиваш. А когато стигат до България, в тях постепенно отново се появява желание да създадат свое място - не просто за бизнес, а пространство, в което човек да влезе и да се почувства уютно. „Търсихме помещение три години. Или районът не беше нашият, или пространството нямаше характер. А после попаднахме на това - не идеално, но истинско. Помещението беше старо, леко занемарено, но когато влязох и видях украинско знаме, лежащо на пода, разбрах, че това не е случайност. Това е знак - мястото само ни избра“, споделя Альона.

В името са вградени семейни кодове

Изборът на името MOVA е много повече от маркетингово решение - това е нещо дълбоко лично и скъпо за семейството, пренесено през граници. На украински думата буквално означава „език“, символизирайки корените и иден-

тичността на Альона и Олег. Но в сърцето на София тя се превръща в символ на общуването и гостоприемството. Това кратко название е личен код, съставен от инициалите на децата им - Моника и Ваня. Собственичката с топлота споделя, че ако се вгледаме по-задълбочено, в абревиатурата откриваме първите букви на цялото семейство. Така надписът на витрината на ул. „Сердика“ не просто привлича клиенти, а разказва лична история за любов и единство.

Защо е предпочетена формулата all-day breakfast

MOVA е място, където закуската не зависи от часа, а форматът all-day breakfast е избран, защото липсва на софийската сцена. Пространството предлага топли, внимателно приготвени ястия, които съчетават домашен уют и съвременен ритъм. Идеята е да се създаде атмосфера, в която човек може спокойно да започне деня си, да се отпусне и да се наслади на храната, без бързане и напрежение. „В България почти няма заведения с полезна закуска, която можеш да поръчаеш и следобед. Хората вече живеят по собствен ритъм и ние искаме да им дадем свободата да започнат деня си, когато поискат“, обяснява Альона.

Минималистичният интериор е като огледало на спокойствието

Когато прекрачиш прага на MOVA, усещането за хаос от външния свят изчезва. Интериорът не се натрапва, а те обгръща - меки тонове, чисти линии и пространство, което диша. Всеки детайл тук е избран с мисъл не само за естетика, но и за усещане. За собствениците този дизайн е начин да предложат на гостите си бягство от градския шум - чрез чистота, простота и усещане за лекота.

„Ние предварително разработихме брандбук, за да сме наясно в какви цветове ще бъде заведението, а нашите дизайнери ни помогнаха да го въплътим в реалността“, разказва Альона. „Моето желание беше да създадем нещо минималистично, спокойно и необичайно, което да е актуално за нашето време. Искахме място, където погледът да си почива.“

Всяка грешка тук е урок, а не проблем

Зад красивата фасада и аромата на кафе обаче се крие история за смелост. Да отвориш бизнес в чужда страна, дори когато тя те посреща топло, е скок в неизвестното. Това е път, осеян с непознати правила, различия в манталитета и онзи тих, постоянен страх дали ще се справиш. Но в случая на MOVA, трудностите се превръщат в спойка за общността - ремонтът е направен от други бесарабски българи, а екипът днес е сплотено семейство от украинци, които намират опора един в друг.

„Най-трудното беше страхът - нова страна, всичко е непознато, друг манталитет. Аз се занимавах с организацията на работа и персонала, а съпругът ми - с ремонта и документацията. Ремонтът беше направен от наши бесарабски българи - бързо и качествено, за което съм им благодарна. Разбира се, трудности има всеки ден, случват се грешки, но ние ги приемаме не като проблеми, а като уроци. Слушаме гостите си, за да ставаме по-добри. За нас е най-важно да се грижим както за клиентите, така и за хората, които работят тук.“

Гостоприемството е универсалният език, който всички клиенти разбират

В MOVA храната е важна, но отношението е това, което те кара да се върнеш. Тук сервизът не е по задължение, а идва от сърцето. Още преди да си поръчал, на масата се появява кана с вода - малък жест, който говори много. Сервитьорите те посрещат на български, украински или английски, но усмивката е универсалният език, който всички разбират. Вдъхновени от любимите си места и опита на приятели, Альона и Олег създават място, където детайлите - като поставката за чантата или бързината на обслужването - показват уважение към госта.

„Удоволствието идва от общуването с хората. Когато сме на една вълна, когато се шегуваме и смеем, а после рязко ставаме сериозни и работим професионално - това е балансът“, споделя с усмивка Альона. „Искаме всеки да идва тук с удоволствие и екипът на работа, а гостите за почивка. Разбира се, ние

Кафене „MOVA“ в София

СНИМКА: ЛИЧЕН АРХИВ

сме още в началото, екипът се сработва, понякога чушим някоя миялна машина, но важното е, че градим отношенията си с грижа.“

Менюто съчетава градския шик с носталгията по детството

Ако кафенето имаше „лице“, то със сигурност щеше да е красиво и леко носталгично изражение. Менюто е мост между модерната градска култура на брънча и топлите спомени от детството. Тук авокадо тостът съжителства хармонично с класическите сърники и оладки - ястия, които носят вкуса на дома, приготвени с модерни техники и качествени продукти.

„Лицето на нашето заведение? Това, естествено, са сърниците“, категорична е Альона. „В топа са също авокадо тостът и „витело тоннато“, но имаме и оладки - типично украинско ястие, което символизира нашето място. Чизкейкът ни е супер вкусен, както и сандвичите. Стремим се да предлагаме храна, която хората харесват и която е полезна.“

Мястото е повече от кухня, предлага и споделени емоции

За собствениците MOVA е много повече от кухня - това е място за споделени емоции. Те вече създават уютни вечери, които събират хората около масата - дали с домашен украински борш или с италианска лазаня и хубаво вино. Но плановете им са да вдъхнат още повече живот на пространството с музикални събития, изложби и леки DJ сетове за настроение.

„Винаги сме искали това да е място, в което идваш с удоволствие - не просто да се нахраниш, а да се видиш с хора и да ти е хубаво. Затова ще правим различни събития: от вкусни вечери до музика и изкуство, които да събират тук готини и топли хора“, казва Альона.

За онези, които все още търсят смелост да реализират идеите си, собственичката има един ефикасен съвет:

„Винаги е страшно да тръгнеш към неизвестното, но страхът е нормален - важното е да не му позволяваш да те спре. Ако следваш мечтата си с голяма любов, отворено сърце и не изневеряваш на принципите си, всичко задължително ще се получи. Просто вярвай в пътя си.“

MOVA

ви очаква всеки ден на ул. „Сергукя“ 24, за да ви предложи не само закуска по всяко време, но и ципка уют в сърцето на забързания град.

България през погледа на Хана от Уелс

В Тик Ток дневник британско семейство разкрива живота си в тихо търновско село

Мариам-Малина Неделковска

България е страна с богата история, разнообразна и красива природа, има удивително културно наследство, но често нейният образ навън остава ограничен до туристическите пейзажи, евтините почивки и лютата ракия. Но как изглежда България през очите на чужденец, който е останал не за седмица, а е избрал България за свой дом до края на дните си. Какво вижда тук човек, който взема съзнателното решение да изгради дом, живот и бъдеще както за себе си, така и за детето си? Този въпрос намира необичаен отговор чрез историята на Хана - британка от Уелс, създаваща Тикток контент с нарастваща популярност. Нейният семеен влог прекрасно представя на зрителите и последователите й какъв е животът им в България и как се адаптират към динамиката и различието му.

Привличане от пръв поглед и съдбовен избор

Хана и семейството й се влюбват в българските земи от пръв поглед още през 2018 година. Правила са си разпускаща обиколка из Европа. Хана, съпругът й и мъничката им дъщеря Никс - едва на годинка, включват България като част от маршрута си преди да се приберат обратно в Уелс. Посещават София, Монтана и Враца

- места, някои от които рядко попадат в международните туристически листи. И въпреки това настъпва онзи тих и трудно обясним момент на внезапно привличане. „Нещо в тази страна остана вътре в мен. Обикнах я мигновено и нямах търпение да се върна“, споделя Хана. Тази първа среща не е просто едно приятно пътуествие - тя е началото на емоционална връзка, която постепенно прераства в съдбовен избор за семейството.

Още следващата година те се връщат в България и почти случайно попадат на симпатична къща в селце, близо до Велико Търново, която малко по-късно ще стане техният дом. Всяка следваща година, с всеки следващ престой прави раздялата по-трудна за семейството, докато в един момент става ясно, че България вече не е просто магическо местенце за отдых, а е желаната от тях земя за изграждането на светло и топло бъдеще. Хана, съпругът й Стивън и малката им дъщеря Никс се местят в България официално през 2023 г. и животът им започва с пълен рестарт - този път на нов език, с нова култура и сред нови хора.

Първото нещо, което впечатлява Хана, не е бюрокрацията, нито администрацията, нито ежедневните трудности, с които трябва да се справя. Най-много я впечатляват хората. Българите, казва тя, са

„едни от най-щедрите, най-добри и най-гостоприемни хора“, които някога е срещала. Още с изкупването на къщата новината за пристигането на британското семейство се разпространява из селото и скоро след това една сутрин те намират пресни яйца, оставени на външната стена на двора. „Хората знаеха името ми, преди да съм имала възможността да им се представя лично!“, разказва тя. Такива жестове, на пръв поглед малки и скромни, разкриват дълбоката традиция на взаимност

Дъщерята на Хана позира за снимка с българска носия. СНИМКА: HANNAH.LIFEINBULGARIA / IG

и общностна култура, която все още живее в българските села.

Втората любов на Хана е природата. В онлайн съдържанието си, тя често говори за зелените хълмове, планините, безкрайните хоризонти, за тишината и звездите нощем. За нея пътуването с кола в България не е просто придвижване - то е визуално преживяване, почти като в приказка. Именно това контрастира със стреса и шума на предишния й градски живот.

Но може би най-интересният аспект от адаптацията на семейството е свързан с дъщеря им Никс. Когато се установяват у нас, тя е на пет години и скоро започва да посе-

Хана със семейството си. СНИМКА: HANNAH.LIFEINBULGARIA / IG

щава местната детска градина. Българският език става част от ежедневието на детето по естествен и игрив начин. Днес Никс е ученичка във втори клас с отлични оценки и се чувства като пълноценна част от училищната общност. Семейството живее в къща с голям двор - мечта, която е била недостижима в Уелс - и детството й тук е изпълнено с пространство, природа и свобода.

Обич към „невъзможния“ за научаване език и Баба Марта

Когато сравнява живота в България с този в Обединеното кралство, Хана говори за една много важна разлика между двете страни, а именно чувството за общност. В селското българско ежедневие хората се поздравяват, интересуват се един от друг, споделят реколтата си, интересуват се за децата. Там, където е живяла в Уелс, подобно нещо е било рядкост. В България тя усеща принадлежност и това е една от причините семейството да не изпитва носталгия по предишния си живот. „Изненадващо е, както за нас, така и за други, но не изпитваме никакво желание да се върнем в Уелс. През последните три години, прекарани тук, не сме изпитали никаква тъга по „дома“, защото тук е нашият истински дом. Животът ни не е почивка, със съпругът ми работим, Никс ходи на училище. Всичко е на мястото си“, обобщава Хана.

Езикът, разбира се, е предизвикателство. Хана признава, че в

началото й се е струвал „невъзможен“, но с упоритост и помощта на последователите си, както и б - годишната й дъщеря, тя напредва. Някои български изрази и фрази в началото са й звучали странно, та чак й е било забавно. Като например „айде чао“ - но именно тези малки езикови открития я приближават до хората и културата. За нея езикът вече не е само средство за общуване, а ключ към начина на мислене на българите.

Любовта й към културата се проявява и чрез празниците и традициите. Особено силно я впечатлява празникът ни Баба Марта, който обединява хората чрез символични мартевички и пожелания за здраве и ново начало. Очакването на завръщането на лястовичките и закачането на мартеничките по разцъфналите дървета, правят празника още по магичен за Хана и семейството й.

Българската кулинария не отстъпва, тъй като става част от ежедневието на британското семейство. Вкъщи редовно приготвят сарми, зеле със свинско, кебапчета, кюфтета, обожават лютеница, а малката Никс е фен на пилешката супа и яхниите с боб или леща. И на последно място, но разбира се, не по важност - Хана препочъва на всеки новодошъл да опита българската баница.

Животът на село променя и темпото й. От динамичния, забързан ритъм на града тя преминава към ежедневие, в което времето тече по-бавно.

Продължава на стр. 10

Хана и дъщеря й във Велико Търново по време на коледните празници през 2025 г. СНИМКА: HANNAH.LIFEINBULGARIA / IG

Консуматорството добавя скъпи вещи, минимализмът - ценни преживявания

Няколко съвета как да бъде овладяно като начин на живот изкуството „less is more“

Минимализмът като избор. Той ни връща към същественото - яснота, осъзнатост и пространство за истинска стойност. СНИМКА: ADOBESTOCK

Габриела Димова

Днес светът е дустроен така, че консуматорството, което е заложено у нас, да е напълно задоволено. Имате все по-голяма свобода и възможности да получим онова, което поискаме бързо, лесно и евтино, без особено размишление имаме ли реална нужда, или задоволяваме моментното си емоционално състояние. Концепцията на

презадоволяването и трупането на вещи, от които нямаме нужда, води не към осигуряване на комфорт и сигурност, а към запълване на друга и по-важна липса - емоционалната празнота. Консуматорството най-често е опит да бъде преодоляна, а нерядко - просто прикрита.

Нека разгледаме коя е тази философия, която е в противовес на стремежа към излишества и презадоволяване.

Философията на минимализма

Минимализмът като начин на живот не отнема комфорта, който сме си създали, не налага строги граници и ограничения. Напротив, освобождава ума, променя начина на мислене, развива се един съвсем нов подход на стремежа към комфорт, предразполага към една глътка свеж въздух. Когато говорим за минима-

„Съсредоточаването не е въпрос на добавяне на неща, а на премахване на това, което не е важно“

Стив Джобс

лизъм, не става дума само за вещи, начин на обличане или обзавеждане, става дума за нещо много по-значимо и голямо - духовното пространство, емоционалното състояние и любовта към създаването - а не към потребяването. Минимализмът не поставя правила, ние сами трябва да разберем какво ни носи истинската стойност и кое е незначително за нас и е само губене на време. Повече дрехи, повече коли, имоти - животът с такъв стремеж развива алчността, а с нея и чувството за недостатъчност. Всичко това води до сериозни последици върху емоционалното състояние на човек.

Минимализмът помага на личността да създаде пространство - физическо, психическо, емоционално, да владее добре ресурсите и времето. Но не това е крайната цел. Следващата стъпка е изграждането на навици, които ще станат основата, на която да се надгражда това, от което човек има нужда и то е от значение за него. А когато пространството е освободено от тежести и основата на навиците е изградена, може да се разгърне креативността, да се развият емоциите, да се живее по-свободно и това да остави положителен отпечатък и върху личността, и върху околния свят.

Как да се прилага минимализъм в ежедневието

1. Инвестирай в преживявания,

не във вещи, нито един чифт обувки или нов часовник не може да замени качествено време, прекарано с приятели и семейство. Води се по-малко по импулса и повече по разума.

2. Избери практичен, минималистичен дом,

намали пространството и вещите си, за да спестиш време в поддръжка.

3. Избягвай излишните дигитални разсейвания,

като прекомерна употреба на социални мрежи или телефон, за да се съсредоточиш върху по-пълноценни занимания през свободното време.

4. Управлявай внимателно бюджета си,

което позволява да инвестираш и спестяваш пари, изграждайки по-стабилна финансова основа за бъдещето.

5. Купувай само продукти за многократна употреба

и изгради лична отговорност към по-устойчиви навици, които създават по-малко отпадъци. Така помагаш на околната среда с минимални усилия.

От стр. 9

Тук нощем е тихо и има звезди, а през деня - пространство за дишане. За мнозина това би било „бягство от реалността“, но за Хана е тъкмо обратното - завръщане към по-истински, смислен и човешки ритъм на живот.

В TikTok е дневникът на Хана за българския ѝ живот

TikTok каналът на Хана постепенно се превръща в много повече от пространство за кратки видеа - той става личен дневник на нейния престой и адаптация в България и на един цялостен процес на културна и житейска промяна. В началото съдържанието ѝ е спонтанно и непретенциозно - кадри от ежедневието, от градината, от опитите ѝ да научи български език, от живота

с животните и малките културни изненади, които я съпътстват всеки ден. Именно тази естественост се оказва ключът към връзката с аудиторията ѝ.

С времето около профила ѝ се оформя активна общност, съставена основно от българи, които не просто наблюдават живота ѝ отстраня, а се включват в него. Те я поправят, когато сбърка дадена дума или фраза, обясняват ѝ значението на български изрази, разказват ѝ за местни обичаи и традиции, изпращат рецепти и съвети. За Хана тази подкрепа има голямо и ценно значение, защото идва от хората, сред които живее.

Чрез видеата си Хана показва на международната си публика, България, далеч от клишетата - спокойна, зелена, топла и човешка. За българските ѝ последователи пък нейният

поглед често действа като огледало, в което те виждат собственото си ежедневието по нов начин. Много от коментарите под видеата ѝ изразяват изненада и дори гордост от това как страната им изглежда през очите на човек, който я е избрал не по задължение, а по любов от пръв поглед.

За Хана TikTok не е средство за популярност, а форма на споделяне преживяване. Той ѝ помага да преодолее усещането за изолация, да се учи чрез общуване и да превърне адаптацията си в колективен процес. В свят, в който социалните мрежи често са обвинявани в повърхностност, нейният канал показва точно обратното - дигиталното пространство може да бъде място за автентична връзка, където културите не се сблъскват, а се опознават.

„Нещо в тази страна остана вътре в мен. Обикнах я мигновено и нямам търпение да се върна“, каза Хана за страната си

СЪВЕТЕТЕ НА ХАНА КЪМ ЧУЖДЕНЦИ, КОИТО ОБМИСЛЯТ ЖИВОТ В БЪЛГАРИЯ

Когато Хана и семейството ѝ напускат Уелс и пристигат в България, решението им не е импулсивно. Те пътуват из страната, наблюдават, сравняват и се опитват да усетят кое място би могло да се превърне в техен истински дом. „Важно е първо да поживееш малко тук - не само като турист - и да видиш дали рутината наистина ти подхожда“, споделя тя. Според Хана човек трябва да види и по-големите градове, и малките населени места, защото животът в тях е напълно различен - както като темпо, така и като общност. Тя вярва, че истинският ключ към адаптацията е връз-

ката с местните хора. Мнозина чужденци се затварят в кръгове само от „себеподобни“. Така е по-лесно, езикът не е пречка, а културните кодове са сходни. Но въпреки това, Хана от Уелс съзнателно започва да говори български, макар и с грешки, да общува със съседите, продавачки, с хората от квартала. „Бабата от съседната къща е най-добрият учител, който можете да намерите“, казва тя.

За финал британката споделя: „За нас цялото преживяване беше положително и, честно казано, не мога да се сетя за нищо, което ми се иска да бях знаела, преди да заживеем тук. И това е невероятно усещане.“

СНИМКА: JASMINAVLUND / PINTEREST

S L O W L I F E

Връщане към лечебната тишина и ритуалите на домашния уют

Влада Парфирова

Представете си следната картина: 8 сутринта е, вие сте в претъпкания автобус към университета, навън е сиво, а телефонът ви не спира да вибрира от известия. Шум, трафик, срокове, изпити, очаквания. Някой ви блъска с раница, докато се опитвате да си проверите мейла, а в главата ви вече препуска списъкът с ангажменти за деня. Познато, нали?

Всички сме свикнали да мислим, че това е „нормалното“. Че животът е бягане с препятствия, а почивката е просто време за презареждане на батериите, за да можеш да тичаш отново.

Но понякога, в най-шумните градски мигове, затварям очи и се пренасям другаде. На стотици километри отгук, където времето тече с друг ритъм. Това е времето при баба и дядо.

Днес те живеят далеч и срещите ни са редки - откраднати дни по празници или през лятната ваканция. Но споменът за това място е моята котва. Точно там, в старата къща, където интернетът прекъсва, но връзката със себе си е най-силна, разбрах нещо важно за нашето поколение. Ние започваме да се променяме. Все повече хора - студенти, фрилансъри и творци, изоставят илюзията за стъклен офис в центъра, за да потърсят верандата, тишината и философията на Slow Life (Бавния живот).

Бягство от градския шум към провинциалното спокойствие

Напоследък все по-често виждам хора, които правят точно това. Гледам ги в социалните мрежи, чувам го от приятели и познати. Хора, които до вчера са били по-

стоянно в движение, гонили са кариера и са живеели на бързи обороти, изведнъж започват да търсят спокойствието на природата. И не, те не стават земеделци по професия. Просто всеки човек, рано или късно, усеща, че батериите му не просто са изтощени, а са пред разпад.

В града всичко се случва твърде бързо и това изморява всички ни, без значение от възрастта. Сутрин първата работа на повечето хора е да си вземат телефона, да видят новините, да проверят задачите, още преди да са се разсънили. Това натоварва главата с чужди мисли и проблеми.

Идеята на „бавния живот“, която се усеща най-силно на село, е точно обратното. Тя е простичка: да си позволиш сутрин без телефон. Представете си - будите се и вместо да скролвате в социалните мрежи, просто си правите чай или кафе и отделяте 15 минути да погледате през прозореца. Без музика, без новини. Само тишина. Оказва се, че това е нужно на всеки човек - да остане малко сам с мислите си, преди светът да го завихри в своята въртележка.

Когато задължението да прекарваш ваканциите на село стане спасение

SLOW LIFE

е философия и начин на живот, който насърчава умереното, осъзнато и пълноценно преживяване на всеки момент, вместо бързана и повърхностност

Има нещо много хубаво в това да си сред природата, далеч от целия този бетон. Но тук е и моят най-личен момент, който преобърна представата ми за почивка.

Спомням си времето, когато бях по-малка и прекарвах ваканциите при баба и дядо. Тогава те ме караха да помагам в градината - да плевя лехите, да поливам доматиците, да събирам плодове. Да си признавам честно, тогава го правех с

нежелание. Понякога дори се ядосвах и мрънках. Чудех се защо трябва да се цапам с пръст, да ми е топло и да се уморявам, вместо да си лежа или да играя с приятели. Всичко това ми се струваше като досадно задължение, от което исках да избягам.

Но днес, когато съм далеч и затрупана от задачи в университета, разбирам колко съм грешала. Сега, когато стресът от града ме притисне, ми се иска да мога да се върна точно там. Сега разбирам, че онази „досадна работа“ всъщност е била свобода.

Разбрах, че грижата за градината всъщност е грижа за душата. Когато ръцете ти са заети със земята, главата ти си почива истински. Не мислиш за изпити, не мислиш за бъдещето. Радваш се на малките неща - че нещо е поникнало, че мирише на свежо, че си свършил нещо полезно със собствените си ръце. Това е най-чистото спокойствие, което никой екран не може да ти даде.

Уютът на „простите“ неща, като домашната и споделена храна

Освен градината, селото ни учи да ценим и други прости радости - като храната. В града ядем на крак, често без дори да усетим вкуса. А там, в старата кухня на баба, готвенето е ритуал.

Когато днес хората започват да пекат домашни сладкиши, да правят ябълков пай или просто да си приготвят хубава вечеря, това не е просто храна. Това е нашият начин да спрем времето. Макар баба и дядо да живеят далеч и да не мога да ги виждам толкова често, колкото искам, тези малки ритуали ме карат да се чувствам по-близо до тях. Чрез аромата на домашен сладкиш или чай, аз сякаш пренасям онази специална атмосфера на спокойствие и обич тук, при мен, независимо къде се намирам.

Не само мястото дава спокойствие, важно е личното светоусещане

Разбира се, може би е невъзможно за повечето от нас да изоставим всичко точно сега. Все пак имаме лекции, работа, амбиции. Животът ни е тук. Но наблюдавайки хората, които намират този баланс, си мисля, че можем да си вземем малко от техния свят, където и да сме.

Slow Life не е географско понятие. То е разрешение, което сами си даваме - да спрем за малко. Да изключим телефона. Да не се

чувстваме виновни, ако днес не сме свършили всичко от списъка и не сме били перфектни.

Защото в края на деня, най-важните моменти не са онези, в които сме тичали най-бързо. А онези, в които сме спрели, за да усетим аромата на дъжда, вкуса на домашната храна и топлината на спомена за хората, които обичаме. И може би точно това е урокът, към който селото и нашите баби и дядовци ни връщат отново - че щастието обича тишината.

Вестник „Алма матер“

е курсов проект на студентите от III курс „Журналистика“, профил „Преса и онлайн журналистика“, подготвен в занятията по „Учебна редакция – майсторски клас 3“, с преподавател гл. асистент д-р Ирина Гъркова, катедра „Пресжурналистика и книгоиздаване“ във ФЖМК на СУ.

Екип на редакцията:

Адам Петков, Александра Войнова, Александра Камбурова, Александра Тодорова, Александрина Петева, Анна Шолпан, Антоана Кирова, Виктор Иванов, Виктория Солопова, Влада Парфирова, Габриела Димова, Габриела Седова, Дарина Драганова, Дария Александрова, Десислава Бахчеванова, Екатерина Тошкова, Ивайла Митева, Илияна Миленкова, Мария Кирова, Мария Кънчева, Мариам-Малина Неделковска, Мартин Вичев, Надя Костова, Никол Атанасова, Павел Ялъмов, Радослав Василев, Самуил Петров, Яна Иванова,

Графичен дизайн:

Виктор Иванов, Мариам-Малина Неделковска

Брой 20, февруари 2026

Вестник от студентите и за студентите

Издание на СУ „Св. Климент Охридски“

ЛЕЧЕНИЕ ОТ СТРЕС: с 20 минути творчество на ден

Александра Тодорова

В свят, който изисква бърза мисъл и вземане на бързи решения, творчеството често остава встрани като лукс, който не всеки има възможността да си позволи. Но всъщност то е много повече от артистичен каприз или приятно хоби, упражнявано единствено през свободното време. Креативността е мост между вътрешния свят на човека и реалността, средство за самоизразяване и терапия, което може да промени начина, по който възприемаме себе си, света около нас и живота като цяло.

Връзката между творческия процес и психичното здраве, е тема от голям интерес за днешната психология. Проучванията показват, че

дори 20 минути на ден, прекарани в творческо занимание, могат да намалят нивата на стрес и тревожност. Създанието носи усещане за смисъл и контрол - ключови фактори за вътрешното равновесие и душевен и психически баланс.

Научните изследвания през последните години все по-категорично потвърждават положителното въздействие на изкуството върху психическото здраве. Данни от международни проучвания показват, че хората, които редовно се занимават с творчески дейности, имат с до 30-40% по-нисък риск от раз-

витие на депресивни състояния и хронична тревожност. Според анкета на Американската психологична асоциация (APA) близо 65% от американците се ангажират с творчески дейности в свободното си време, а 46% от тях използват тези дейности специално за облекчаване на стрес и тревожност. Това показва, че почти половината хора възприемат творчеството като инструмент за психично благополучие, а не само като хоби или забавление. Арт терапията все по-често се използва като допълващ метод при лечение на посттравматичен стрес, бърнаут и емоционално изтощение, като пациентите отчитат по-добро самочувствие, по-ясно осъзнаване на емоциите си

и усещане за вътрешна стабилност. Изкуството не само успокоява ума, но и активира зони в мозъка, свързани с удоволствието, мотивацията и чувството за принадлежност - ключови елементи за цялостното психично благополучие.

Писането, рисуването, музиката, танцът, фотографията - те всички са форми на креативност, които действат като клапан за напрежението. Когато човек влага емоциите си в творчески процес, той всъщност освобождава натрупаното напрежение и намира безопасен начин да изрази чувства, които иначе биха останали скрити, подтиснати дълбоко вътре в него. Това е своеобразен диалог със самия себе си, в който няма осъждане, а само разбиране и приемане.

Една празна страница или бялото платно са символи на възможнос-

ти. Всеки шрих, всяка дума, всяка мелодия е доказателство, че човек има силата да създава нещо ново, нещо уникално. Това усещане за творческа способност често връща надеждата ни в трудните моменти. Ако можем да изградим красота от хаоса на хилядите различни нюанси бои, дали внасянето на ред в собствения ни свят всъщност е чак толкова непосилно, колкото изглежда?

Творческата мисъл не е привилегия на художниците или писателите - тя е достъпна за всеки, който е отворен към нея. Тя е невидима нишка, която свързва психиката ни със способността да създаваме, да се изразяваме и да мечтаем. В свят, който често ни поставя под натиск, в стресови и неприятни ситуации, креативността е като тихо убежище, където намираме утеха, сила, но най-вече - намираме себе си.

СТРАХЪТ ОТ ПРОПУСКАНЕ: нова зависимост в дигиталната епоха

Александра Войнова

В последното десетилетие дигиталните технологии промениха начина, по който общуваме, работим и възприемаме себе си. Социалните мрежи ни предоставиха безкраен поток от информация и възможността да бъдем свързани постоянно, но заедно с удобството те създадоха и нов вид психологическо напрежение. Едно от най-често изследваните явления днес е т.нар. „страх от пропускане“ (FOMO - Fear of Missing Out), който кара хората да вярват, че другите живеят по-пълноценно, по-интересно или по-успешно. Макар да изглежда като дребно социално неудобство, FOMO постепенно се превърна в значим фактор, влияещ върху психичното здраве на младите поколения и дори върху начина, по който организираме ежедневието си.

FOMO не е просто мимолетно чувство, а устойчив психологически механизъм, който се засилва от постоянната свързаност в социалните мрежи. Последните научни изследвания от 2024 и 2025 г. показват, че

Постоянната свързаност засилва страха от пропускане и подкопава самочувствието.

СНИМКА: ADOBESTOCK

той влияе пряко върху тревожността, самооценката, продуктивността и социалното поведение, създавайки порочен кръг на зависимост от дигиталния свят. Това превръща FOMO в реален обществен проблем, който засяга особено силно младите хора.

Днешната младеж прекарва огромна част от деня онлайн, където подбрани, филтрирани и внимателно режисирани моменти от нечий живот се представят като ежедневие. Именно тази постоянна експозиция е основният двигател на FOMO. Ново мащабно проучване сред студенти през 2025 г. показва, че страхът от пропускане и навикът да се проверяват социалните мрежи постоянно се запазват един друг. Когато човек види поредната снимка от екзотично пъту-

ване, празненство или професионален успех, той започва да се съмнява в собствените си избори, да се чувства изостанал или по-малко успешен. Това го кара още по-често да търси информация онлайн - несъзнателно поддържайки тревожността си.

Този механизъм не е абстрактен, а се наблюдава ежедневно. Много студенти на пример си лягат с намерението да учат на следващия ден, но вместо това прекарват часове в разглеждане на „сторита“, снимки и публикации. Вярвайки, че пропускат събития или възможности, те отлагат задачите си, лягат късно и на следващия ден се будят тревожни и уморени. FOMO засяга и по-възрастни хора - родители, които виждат „перфектни“ семейства онлайн,

започват да се съмняват в собствените си способности; млади професионалисти се чувстват недостатъчно успешни, защото сравняват реалния си живот с дигитални постижения на други.

Изследванията от 2024 и 2025 г. доказват, че FOMO е един от най-силните индикатори за зависимост от социални мрежи и смартфони - дори по-силен от общата тревожност. Хората, които преживяват FOMO, се чувстват „задължени“ да са непрекъснато онлайн, да не изключват телефона си, да бъдат винаги наясно какво се случва. Това ги прави по-податливи на безсъние, социална изолация и проблеми с концентрацията.

Още по-тревожно е, че според учениците FOMO подкопава самочувствието. Когато човек сравнява истинския си живот - със своите естествени трудности, паузи и монотонни дни - с виртуална витрина от усмивки и успехи, резултатът е усещане за недостатъчност. Тук не става дума за каприз или несигурност, а за психологически натиск, който все по-често води младите хора към стрес, депресивни състояния и усещане за самота.

Важно е да се подчер-

тае, че FOMO не произтича от слабост на характера, а от начина, по който е устроен дигиталния свят. Алгоритмите на социалните мрежи показват предимно съдържание, което предизвиква емоции, а най-силните емоции възникват, когато виждаме другите да постигат нещо, което ние сами искаме. Това прави FOMO не личен проблем, а социален феномен, който засяга милиони хора по света.

FOMO е не само страничен ефект от социалните мрежи, а важен психологически проблем на нашето време. Той подкопава самочувствието, увеличава тревожността, нарушава съня и води до зависимост от дигиталните устройства. Докато се стараем да не пропуснем нищо, рискуваме да пропуснем най-важното - собственото си преживяване на живота.

Борбата с FOMO не изисква отказ от технологиите, а възстановяване на баланса: повече реални разговори, повече време офлайн, повече осъзнатост за това какво е истински важно. Защото животът не се измерва в публикации и харесвания, а в моменти, които преживяваме, без да се страхуваме, че някой друг е „по-щастлив“ от нас.

FOMO

или „страх от пропускане“ е явление, при което кара хората да вярват, че гмурките живеят по-пълноценно, по-интересно или по-успешно

Как синдромът на прегарянето да не стане депресия: съвети на експертите

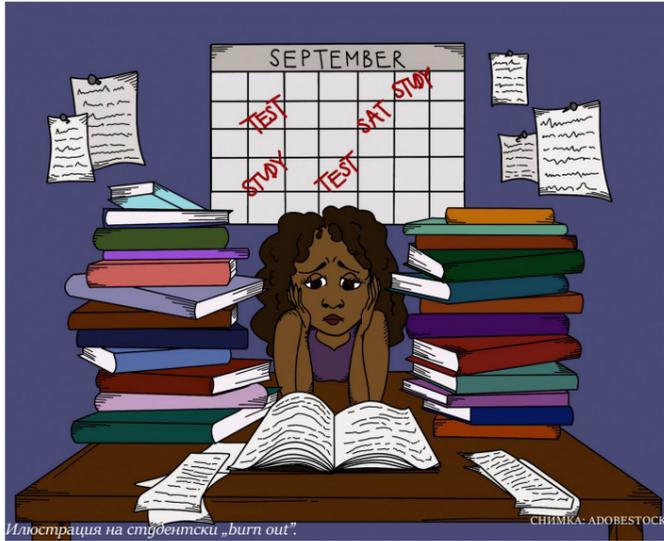
Психолозите: Ако не се вземат мерки, burnout-ът бързо преминава в депресивно разстройство и изисква по-сериозна терапия

Илияна Миленкова

Университетските години трябва да бъдат време на личностно развитие, нови знания и мечти за бъдещето. Но за много студенти натоварването с лекции, курсови работи, изпити и често – съчетаването с работа – се превръща в източник на хроничен стрес. Все повече психолози предупреждават за синдрома на прегарянето, известен още като „burnout“, сред студентите.

Прегарянето се проявява с постоянна умора, липса на желание за учене, раздразнителност и трудности с концентрацията. Лекарите подчертават, че ако не се вземат навреме мерки, burnout-ът може бързо да премине в депресивно разстройство, което изисква по-сериозна терапия.

Причините са различни – високи очаквания към себе

Илюстрация на студентски „burn out“.

си, денонощно учене преди изпити, липса на качествена почивка и постоянен страх от провал. Специалистите съветват да се търси баланс – редовна почивка, спорт и време за приятели. Не бива да бъде пренебрегвана и нуждата от консултация с психолог, ако стресът всеки ден ни вади от равновесие. Университетите също могат да помагат, като осигурят повече ресурси за психично здраве и информираност сред студентите.

Когато тежестта стане непоносима

Историята на Мария за прегарянето и пътя към възстановяването

Мария е студентка по „Бизнес администрация и мениджмънт“. Работи цял ден, вече има успешна кариера като мениджър и живее сама, като сама се издържа. Винаги е била амбициозна и стриктна към себе си. Години наред Мария е свикнала да се справя с всичко – лекции,

работа, изпити, домакинство. Но зад перфектната организация се крие борба с депресивно разстройство, която тя дълго време премълчава.

Постепенно тежестта става непоносима. Умората не изчезва с почивка през уикенда, появяват се тревожност, безсъние и усещане за пълно изтощение. „Мислех си, че трябва просто да се стегна и да продължа“, споделя Мария.

Епизодите на прегаряне често прерастат в дълбоки депресивни състояния, в които дори най-обикновените задачи изглеждат невъзможни. Външно тя изглежда силна, но вътрешно се чувства напълно изчерпана.

Когато решава да потърси помощ от психолог, а по-късно и от психиатър, Мария разбира, че психичното здраве не може да се пренебрегва. Терапията я спасява от по-тежки последствия и ѝ помага да намери баланс между работа,

Млад лекар в България: призвание или наказание

Мария Кънчева

Мечтата един ден да положиш Хипократова клетва и гордо да можеш да се наречеш лекар е онази сила, която те държи буден над учебниците, когато всички отдавна спят. Това е вътрешният огън, който показва, че има смисъл от целия труд, от всички безсънни нощи, пропуснати купони и повтарени уроци до безкрай. Именно това прави изборът да бъдеш лекар не просто професия, а призвание.

Началото на медицинското образование в България

Медицинското образование у нас започва своето начало преди повече от век. Първият медицински университет в България е „Медицински университет – София“, който започва историята си през 1917 година като факултет към Софийския уни-

верситет „Св. Климент Охридски“. По-късно става самостоятелно висше учебно заведение и полага основите на организираното висше медицинско образование в страната.

В следващите десетилетия медицински университети се основават в Пловдив, Варна, Плевен, а по-късно и в Стара Загора, като факултет към „Тракийски университет“. Така медицината се превръща в една от най-стабилните и фундаментални академични области в България, към която традиционно се насочват едни от най-мотивирани млади хора. Медицинското образование остава едно от най-престижните и желани, въпреки предизвикателствата на професията.

Пътят на младия лекар и предизвикателствата на професията

След седемте години неуморено учене,

практика и пак учене идва моментът за заветното дипломиране. Полагаш клетва пред пълната зала с преподаватели и родители, които ти ръкопляскаат на крака. Чувстваш се горд, че усилията ти са възнаградени. Но какво следва след всичко това?

Реалността, пред която са изправени младите лекари в България не е обнадеждаваща. В здравната ни система недостиг на медицински персонал има в почти всички големи медицински заведения. Това обстоятелство принуждава младите медици да работят на смени, често продължаващи до 24 часа. Нерядко към тези изтощаващи дежурства се прибавя и голяма натовареност, остаряла апаратура и ограничени ресурси. Работата включва спешни случаи и координация с колеги, които също са на предела на силите си.

Специалистите с втора работа, за да се издържат

Финансовата страна на медицинската практика

в България е тема, която дълги години предизвиква обществени дебати. Заплащането на младите лекари често не покрива средствата, нужни за нормален начин на живот у нас. Въпреки държавното и неправителственото финансиране, болничните заведения не дават достойни възнаграждения на медиците – специалисти. Много от тях се принуждават да работят допълнително, като поемат двойни дежурства или започват втора работа, за да могат да се издържат.

Емиграцията остава актуален избор

На този фон не е изненадващо, че въпросът за емиграцията продължава да бъде актуален. За много млади лекари възможността да работят в друга държава изглежда реална алтернатива за по-добро бъдеще. Високото заплащане и добрите условия на труд в страните от Западна Европа като Германия и Великобритания изпращат младите ни медици пред трудния

ПОЛЕЗНО

Телефони за подкрепа:

Национална линия за психично здраве: 0800 11 166

Консултации за студенти: Потърсете в университета си студентски психолог или център за подкрепа.

Съвети от психолозите:

Регувай учене и почивка:

50 минути учене, 10 минути почивка
Спортувай поне 20 минути дневно.
Споделяй тревогите си с приятел, роднина или специалист

Полезни онлайн ресурси:

Psychology Today: статии за стрес и депресия
Mental Health Europe: програми за младежко психично здраве
Приложения като Headspace или Calm за медитация и релаксация.

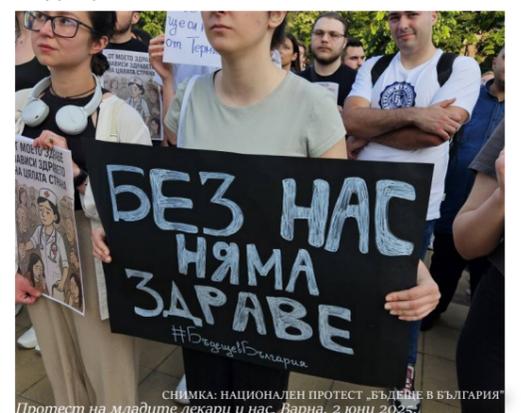
учене и почивка. Днес тя продължава да учи и работи, но знае кога да спре. „Ако бях потърсила помощ по-рано, нямаше да стигна до тази бездна. Никои не трябва да чака, докато тежестта го смаже напълно“, казва Мария и призовава университетите и работодателите да говорят повече за прегарянето.

избор – да заминат или да останат, за да се реализират в родината си.

В крайна сметка младите лекари са нашето бъдеще. Те са бъдещето на цялата ни здравна система. Те са хората, които ще лекуват нас, нашите деца, нашите близки. Техният труд не бива да бъде обезценяван. Те не заслужават да им се казва, че не са желани в собствената си държава.

Мечтата да сложиш бялата престилка и да положиш Хипократова клетва не трябва да се превръща в разочарование. Ако обществото и държавата не ги подкрепят, губим не просто специалисти, губим бъдещето си.

На национален протест през октомври 2025 г. младите медици заявиха, че половин година след началото на протестите резултат няма.

СНИМКА: НАЦИОНАЛЕН ПРОТЕСТ „БЪДЕЩЕ В БЪЛГАРИЯ“ Протест на младите лекари у нас, Варна, 2 юни 2025.

Забрана за телефони вместо дигитална грамотност в началното училище

Александрина Петева

Тмайката на първокласника Иво описва реалността, пред която са изправени родителите в XXI век: „Ограничавам му достъпа до устройството колкото мога, но след като в нашето семейство постоянно се гледат телефони и лаптопи, е нормално и детето да иска.“ С тези думи Технологиите не са избор, защото са навсякъде около нас – в домовете, в училищата, в игрите на децата, в разговора между връстници. Дори родители, които се опитват да ограничат времето пред екрана на децата си, признават, че това е почти невъзможно в днешния технологичен свят.

От ранна детска възраст се навлиза в интернет пространството без ясна представа от опасностите там. Липсата на базови знания за безопасно сърфиране в интернет довежда до източване на родителски банкови сметки, събиране на лични данни и измами. Дигиталният свят не е опасност сам по себе си, опасна е липсата на умения.

Актуалната ситуация: забрани вместо обучение

Към днешна дата в програмата на българските учебни заведения не е включен отделен предмет за дигитална грамотност сред учениците от 1 до 4 клас. Темата е споменавана в часовете на класа и часовете по информационни технологии в по-горните класове, но системно начално обучение липсва. От ноември 2025 г. се разглежда казуса за внедряване на изкуствения интелект в учебния процес с цел приспособяване към новите инструменти, създадени за улеснение на обществото. Наред с афишираното желание на Министерството на образованието да дигитализира образователна-

та система в България и да гарантира подобряване качеството на обучение, националните медии продължават да отразяват побоища в класните стаи, физически и психически тормоз от деца към деца. Не е тайна, че част от проблема е с източник социални мрежи, ютюбъри, влогъри и псевдоинфлуенсъри и влиянието, което оказват върху подрастващите умове. Мярката, предприета от министъра на образованието, е забрана за използване на телефони в учебните часове. Решението има видими плюсове, но и не толкова осъзнати минуси. Когато на дете се забрани да яде шоколад, то какво прави – започва да иска още повече и го краде от шкафа нощем. Какво щеше да се случи, ако преди това бяха обяснени вредите от шоколада, особено в големи количества, вместо директно да бъде поставена забрана?

„Учениците носят телефони, но са свикнали да не ги изваждат. Използваме единствено техниката, предоставена в училище.“, споделя г-жа Лазарова, преподавател в 120 ОУ „Г.С.Раковски“. Употребата на електронни устройства е ограничена, дисциплината в час е подобрена, но в края на учебния ден любимият им ютюбър е качил ново видео. Забраната действително премахва устройството от чина, но не премахва риска – просто го премества след училище, когато контролът отсъства и забраната за телефон не важи.

Защо е нужен предмет по дигитална безопасност още в началното училище

Необходимостта от въвеждане на отделен предмет по дигитална грамотност в началните класове става все по-очевидна в контекста на динамично променящия се свят, в който децата растат. Технологиите вече не са допълнение към ежедневни-

ето – те са негов фундамент. Те присъстват в играта, в общуването, в ученето, а за много деца интернет е първото място, където търсят информация, забавление и връзка с другите. Поради тази причина липсата на системно обучение създава празнота, която родителите и учителите трудно запълват.

Една от основните причини да се въведе такъв предмет е нуждата учениците да разбират рисковете в дигиталната среда. Докато в реалния свят децата преминават през обучителни етапи – как да пресекат улица, как да разпознават опасности – в интернет те се движат сами, без указателни табели и без защитни механизми. Умението да се търси и да се отсява информация, да се разпознава вярно от фалшиво, да се общува безопасно онлайн и да се спазва дигиталната етика е ключово за успеха в бъдещето. Част от проблемите в училищната среда вече започват или се пренасят от интернет – от онлайн подигравки до разпространение на снимки и клипове без разрешение. Ако учениците още в началния етап получават знания за дигиталното поведение и последствията от него, тези ситуации могат да бъдат ограничени значително. Еднакво по важност е и развитието на критично мислене. Във време, в което малолетните гледат десетки видеа и публикации всеки ден, способността да разбират кои източници са надеждни и как съдържанието влияе на тяхната преценка е умение, което трябва да се изгражда от ранна възраст. Предмет по дигитална грамотност би помогнал да се формира осъзнатост – не забрана, а изграждане на логическо мислене.

„Говорим за дигитална грамотност в часа на класа и при проектите, но това не е достатъчно. Трябва да бъде отделен предмет, където учениците сами да разбират опасностите.“, споделя г-жа Лазарова.

Какво може да се научи от чуждия опит

Държави от Западна Европа вече са въвели задължително обучение по дигитална грамотност още от ранните години. Във Великобритания от 2014 г. има предмет „Computing“, където учениците учат за интернет безопасност от 5-годишна възраст. По данни от британския регулатор Ofcom, над 80% от децата между 8–11 г. могат да разпознават рисковата онлайн комуникация. В страни без подобно обучение процентът е под 40%.

Германия също прилага последователна политика. В много от федералните провинции в началния курс има ин-

тегрирани часове по дигитална култура, в които децата учат не само да използват устройства, но и да разбират логиката зад тях – как работи интернет, кой стои зад дадено съдържание и как да реагират при подозрителни ситуации. Училищата работят паралелно с родителите чрез семинари и общностни програми, така че знанията да се затвърждават и у дома. Подобни инициативи показват, че дигиталната грамотност – не само на учителя, но и на цялата общност.

В скандинавските държави подходът е още по-структуриран. Финландия въвежда дигитална компетентност като ключово умение в националната си образователна рамка. Това означава, че всяко дете, независимо в кой град или училище се намира, преминава през едни и същи основи: критично търсене на информация, онлайн етикет, защита на личните данни, взаимодействие в социалните мрежи. Там дигиталната грамотност е разглеждана като част от общата култура – също толкова важна, колкото четивната или математическата.

Консервативните нагласи: страхът не е стратегия

У нас мнението, че децата трябва да бъдат „пазени от устройствата“ е често срещано и въпреки това технологиите не спират да съществуват, когато се забранят в училище. Децата просто ги използват неподготвени. „За съжаление, дори да не го давам аз, някой друг му подава телефона. Нужно е училището да го научи как да го използва безопасно“, споделя майката на първокласника.

Подрастващите живеят в дигитален свят и въпросът вече не е дали технологиите трябва да бъдат част от училището, а как. Въвеждането на предмет по дигитална грамотност и интернет безопасност в началния етап е необходимо, за да могат децата да се ориентират в света, който ги очаква, след като са научени да мислят критично.

Фондация обучава как да се пазят децата в дигиталния свят

Фондацията „Офлайн кидс“ подкрепя семействата да поддържат здравословен начин на живот и баланс при използването на дигиталните технологии. Основните цели са информиране за предизвикателствата, свързани с дигиталния свят, като за целта предлагат практически насоки и организират събития и обучения в учебни заведения.

Ученик поставя телефона си в определено за това място преди началото на учебния час, САЩ.

СНИМКА: AP

Как да гласуваш на 18 г., когато в училище политиката е табу?

Доста често младите хора отбягват урните или избират нови политически субекти с протестна насоченост

Мария Кирова

Политическите агитации са забранени със закон в училищата на територията на страната ни. Така и трябва да бъде. Но какво става, когато дойде време за избори и от току-що навършилите пълнолетие се очаква да упражнят своя глас? Как да гласуват, без да са запознати с възгледите на политическите партии, без да са проследили историята им на управление, решенията, които са взимали и последствията, до които тези решения са довели? Един млад пълнолетен гражданин не може да разчита на политическите убеждения на родителите си. Той трябва

да може да разсъждава и сам да определя бъдещето, в което би искал да се развива.

Необходимост от политическа осведоменост

От години насам е ясно, че в училищните институции е забранено да се обсъжда всякаква политическа дейност. Политиката се е превърнала в тема табу в училищата, за да се предотврати пропагандирането и идеологизирането на нечий политически пристрастия. Тази предпазливост обаче е като двуостър нож. Докато защитава учениците от политическо агитиране, в същото време ги и осакатява от информация, която би им била от голямо значение, когато дойде моментът да упражнят правото си на глас.

Пълнолетните ученици, за да изпълнят гражданските си задължения съвместно, трябва да могат да различават кандидатиралите се партии, да познават възгледите и принципите им, да разпознават главните политически фигури и да ги обвързват с политически събития. Те трябва да осъзнават тежестта на своя глас и да оценяват реално своя избор. Не е редно младите гласоподаватели да следват на сляпо политическите възгледи на родителите си, защото всеки човек живее живота си по различен начин. Някои биха предпочели и все още предпочитат твърдата и уеднаквяваща система на комунизма, други вероятно ще заявят прозападна позиция, трети вероятно ще се намират някъде по средата, а четвърти - няма да се припознаят никъде.

Достатъчен ли е хорариумът на предмета „Гражданско образование“

У нас училищният предмет „Гражданско образование“ заема ролята на главен информатор за основите на правото на упражняване на глас, политическата организация на държавата и политическите явления. Какъв смисъл има от цялата тази суха теория обаче, ако тя не бъде подплатена с примери от реалността? Според анализа за 2025 г. на Икономически и социален съвет на Република България годишният брой на часовете за изучаване на предмета е 36 часа в 11 клас и 31 часа в 12 клас (по един час седмично). Цифрите говорят едно - времето, отделено

за предмета е недостатъчно. Освен това е важно да се отбележи, че програмата по „Гражданско образование“ не обхваща само изучаването на този спектър от теми. Оказва се почти невъзможно изграждането на политическа позиция в съзнанието на учениците при този оскъден хорариум. Младите заслужават, в името на бъдещето на страната ни, да завършат средното си образование максимално подготвени. Те трябва да са запознати с политическото състояние на България и да знаят къде се намира тя на картата сред световните сили. Учениците трябва да са наясно с актуалните геополитически и геоикономически процеси и да имат създадено мнение по тях. В противен случай, след напускането на училищния комфорт, те ще бъдат изправени пред реалния риск да бъдат облъчени от нечий политически идеологии.

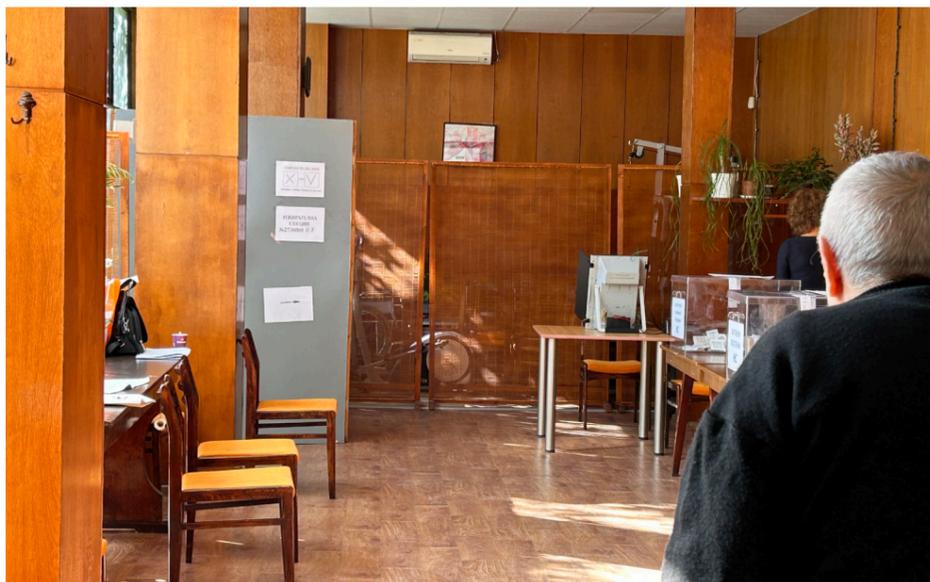
„Политиката е нещо твърде сериозно, за да бъде оставено само в ръцете на политиците“
Шарл дьо Гол

Младите не подкрепят никого

От „Галъп интернешънъл Болкан“, център за обществени и политически изследвания и проучвания, разбираме за проведено изследване за БНТ между 27.06.2024 и 05.07.2024 г. сред 806 души по метода „лице в лице“ с таблетки. Извадката е представителна за пълнолетното население в страната. Проучването е проведено след изборите за Народно събрание на 9.06.2024 г., когато се отбеляза и рекордно ниска избиращелна активност в страната - 34,41%. От „Галъп“ споделят за смущаваща тенденция на демографския прочит на отговорите, която показва изначална апатия и непознаване на политическата обстановка при по-младите. Това обаче не е единственото изследване с подобни показатели. От Центъра докладват, че голям процент от вота за „не подкрепям никого“ всъщност е младежки. В материал на Информационна агенция „Фокус“ тази теза е потвърдена и от Яница Петкова от „Галъп интернешънъл болкан“. Тя обяснява, че доста често младите хора избират нови политически сили и проекти или такива с протестна насоченост.

Образованието е най-мощното оръжие, което можеш да използваш, за да промениш света“
Нелсън Мандела

Политическото образование е изключително необходимо в динамичния 21 век, в който живеем. Въпреки рисковете, които крие неговото въвеждане в образователната система, е важно то да бъде част от учебната програма. Само чрез целенасочено формиране на политическа култура може да се изгради поколение, което не просто наблюдава процесите около себе си, а активно участва в тях, защитава ценностите си и взема информирани решения. Защото общество, в което гражданите знаят, разбират и мислят критично, е общество, което не може да бъде манипулирано, а само - развивано.

Липсата на политическо образование оставя младите гласоподаватели неподготвени, когато трябва да бъдат отговорни.

ОБРАЗОВАНИЕ НА КРЪСТОПЪТ: ГОТОВИ АЛГОРИТМИ ИЛИ КРИТИЧНО МИСЛЕНЕ

Александра Тодорова

Всяка образователна система е отбравение на ценностите на времето, в което съществува. А нашето време е белязано от бързи технологии, непрекъснат поток от информация и нарастващо усещане за разпиляност. В този контекст образованието все по-често се свежда до измерими резултати, тестове и практически умения, пригодени за пазара на труда. Но къде остава онова, което не се побира в таблици и статистики - въображението, чувствителността, способността да задаваме въпроси? Именно тук ролята на изкуството се оказва не допълнение, а необходимост.

Днес все по-рядко ни се налага сами да създаваме авторски трудове, да интерпретираме и анализираме текстове, ситуации и хора. Само с няколко бързи клика машината, която вече почти всеки носи в джоба си, може да го направи вместо нас. Тази привидна лекота обаче има своята цена - тя постепенно ни отдалечава от фундаментални ценности, съхранявани и предавани през вековете: честност, усърдна работа, логика, творческо мислене и ясно изразна авторова по-

зиция. Въпросът е дали обществото и образователната система ще успеят да се приспособят към новите технологични обстоятелства, или рискуваме тези ценности да останат в миналото.

Съвременното образование е поставено на кръстопът. От една страна стои прагматичният натиск да подготвя „конкурентоспособни“ кадри, а от друга - нуждата да формира мислещи, емпатични и социално ангажирани личности. Изкуството, било то литература, музика, театър, кино или визуални форми, създава пространство за среща между знание и преживяване. То не дава готови отговори, а учи на интерпретация, на съмнение, на диалог. В свят, който все по-често настоява за бързи решения, изкуството ни учи да спираме и да мислим.

Какво означава да бъдеш образован днес? Достатъчно ли е да владееш технологии и чужди езици, ако не умееш да разбираш другия, да разчиташ контекста, да изразяваш собствената си позиция? Чрез изкуството студентите не просто усвояват знания, а изграждат критично мислене и емоционална интелигентност - качества,

които именно в епохата на непрекъснати промени се оказват жизненоважни. Контактът с културата създава вътрешна ориентация, която не може да бъде заменена от нито един алгоритъм. Без нея човек рискува да загуби собствената си авторска позиция.

Не на последно място, изкуството в образованието има и социална роля. То създава общности, отваря разговори по чувствителни теми и дава глас на различни гледни точки. Университетът не е само място за натрупване на академични знания, а пространство за интелектуално и лично израстване. Когато изкуството присъства активно в образователния процес, то създава условия за обмен на идеи и превръща студентите в активни участници в културния и обществения живот.

В крайна сметка въпросът не е дали има място за изкуството в съвременното образование, а дали образованието може да бъде пълноценно без него. В епоха на несигурност и хаос именно изкуството ни помага да осмислим настоящето и да си представим бъдещето. А бъдещето, както винаги, се ражда там, където знанието среща въображението.

Български студент създаде кино асоциация в Нидерландия

При недоволство от културните и финансови политики на правителството, в Амстердам, Ротердам и Хага протестират масово, казва Лазар Хрисимов

Габриела Севова

Гай Пиърс, Даниел Дей Люис, Тилда Суингън, Джордж Клуни - студентът Лазар Хрисимов организира срещи с всички тях в Нидерландия. Как успява да създаде филмова асоциация там и какво мисли той за гражданските протести в България?

Лазар Хрисимов е студент в Нидерландия, но както много българи в чужбина, също с вълнение следи развитието на последните протести в България.

В нощта на първи срещу втори декември Лазар остава до късно, за да наблюдава кадрите от площадите и „адекватните, но и в голямата си част неадекватните репортажи“ по телевизията.

„Когато телевизиите дават платформа и отразяват всяко едно изказване или публикация в социалните мрежи на хора като Делян Пеевски, Бойко Борисов, Йордан Цонев, Атанас Запрянов, Даниел Митов и Станислав Трифонов, те ги карат да изглеждат много по-влиятелни и непреодолими. Става дума за обикновени хора, но такива без грам срам и достойнство, повечето от които са изключително повърхностни“, казва Лазар. Затова той смята, че трябва да се окаже натиск върху телевизиите, така че да дават думата и на много повече от лицата на самите протести.

За него разликата между 2020 година и протестите сега е, че днес основно млади хора задвижват енергията. Тази инициативност го мотивира. „Ние трябва да продължаваме да поддържаме енергията и да активираме недоволството както в социалните мрежи, така и в масови протестни действия, включително на хора, работещи в администрацията.“

Пътят до Грьонинген

Лазар говори разпалено за политики, но голямата му страст е киното. В Грьонинген той е съосновател на кино и филмовата асоциация, където с негов колега канят световно известни актьори като Гай Пиърс, Даниел Дей Люис, Тилда Суингън и Джордж Клуни. През следващия семестър пък предстои да им гостуват режисьорът Камен Калев и операторът на филма „Февруари“ Иван Чертов.

Но как стига до Нидерландия? За Лазар въпросът „България или чужбина?“ никога не е бил на дневен ред. Още от ученик знае, че иска да пътува и да опознава различни

Лазар свързва световното кино с активна гражданска позиция.

СНИМКА: ЛИЧЕН АРХИВ

култури и националности.

През 2020 година заминава за Виена. Тогава е разочарован от безрезультатността на протестите в родината и от фалшивите обещания от някои политици, но никога не изключва възможността за завръщане в България.

Съдбата обаче има други планове. След Австрия той се насочва към Нидерландия. Познати му препоръчват града Грьонинген. Там вече втора година изучава специалността „Изкуства, медии и култура“. Описва града като културен и исторически център, а за хората казва, че са „интелигентни, скромни и щедри“.

„Тук масово се ходи на културни събития“

Споделя, че в Грьонинген има голяма българска диаспора, която често организира събития от типа на вечери за студенти или сътрудничество с други общности, например гръцката. Българите там си помагат, допълва студента, включително и на него с намирането на жилище.

„Тук масово се ходи на културни събития. А когато има демонстрации срещу културните и финансови политики на правителството в големите градове - Амстердам, Ротердам, Хага, те са масови“, споделя той за добрия пример на нидерландците. Именно такава колективна мобилизация очаква и в България. „Ако ние като хора сами не предприемем действия, няма кой друг да ни свърши работата“, допълва българинът.

Срещите с Гай Пиърс и Даниел Дей-Люис

Лазар в началото започва съвсем непринудено с до-

броволни прожекции на филми, но организацията им прераства в много голяма инициатива за срещи на студенти с актьори и кинодейци от най-висок ранг. „Успяхме да поканим австралийския актьор и холивудска звезда Гай Пиърс, познат от „Мemento“ на Кристофър Нолан и „Бруталистът“. Той приема поканата напълно безвъзмездно. „Тази година с колежата ми имахме рядката възможност да се срещнем и с британския актьор Даниел Дей-Люис в Лондон“, допълва студентът.

В момента Лазар готви среща с шотландската актриса Тилда Суингън в близкото бъдеще, с която разговаря лично по време на изложбата ѝ в Националния филмов музей в Амстердам, както и с актьора, филантроп и активист Джордж Клуни, през 2027.

Подкрепа от университета и общността

Разбира се, българинът не прави всичко това напълно сам. Зад него са университетът и преподавателите по кинознание.

Грьонинген е град с население от приблизително 230 хил. души, но в него ежегодно се провежда голям музикален фестивал и такъв за анимационно кино. „Те се посещават масово не само от млади хора, но и от възрастни. Общината осигурява сериозна подкрепа. В България системата е много остаряла, няма млади хора в Министерството на културата, във всяка една институция се наблюдава статичност от много години“, твърди Лазар.

За Лазар вдъхновение са проявите на някои български артисти - като пример той посочва театралния режисьор Галин Стоев и неговото писмо към Борисов от 2020 г. или Камен Калев, който отказа наградата „Златен век“ на Министерството на културата. Филмът на Калев „Февруари“ беше сред селектираните в Кан през 2020 г., а тази година Лазар организира прожекция, която ще е и българската премиера в неговия университет в Грьонинген.

„Полет над кукувиче гнездо“ като вдъхновение

Когато го питам кой филм служи за вдъхновение, Лазар Хрисимов красноречиво отговаря - „Полет над кукувиче гнездо“ на Милош Форман. Защото е история за човека, репресиран от институциите и авторитета. А темите за конформизма, свободата и цената, която трябва всеки да плати, са общовалидни и днес.

„Ако нещата в България се получат така, както моята генерация иска, със сигурност ще намеря начина да се присъединя към тази вълна“

Лазар Хрисимов

НАТФИЗ отвътре: уроците за сцената

Екатерина Тошкова

НАТФИЗ - първата академия за театрални изкуства у нас е институция, която всяка година посреща нови, таланти, амбициозни млади хора. За тях започва пътят към създаване на мечтата за голямата сцена, но той е съпътстван от проблеми, изтощение, колебания. Какво е да си вътре в Академията - надникваме през погледите на вече дипломираните Георги Начов и Полина Грозданова. Два различни характера, две много сходни преживявания и няколко важни поуки за бъдещите актьори.

За Полина и Георги приемът и завършването на НАТФИЗ е сбъдната мечта. Той винаги е знаел, че иска да учи това, тя решава „едва“ в 10 клас, когато тръгва на театрална школа и се влюбва в усещането, че е попаднала на мястото си, че принадлежи на това творческо пространство. „Академията... за всеки човек тя е нещо различно. Много зависи от характера ти, личната ти нагласа и издръжливост“, казва Георги. Поли е приета от втората година и се е наложило да свали „розовите“ очила и да осъзнае, че трябва да е безкомпромисно подготвена и да се раздава докрай.

НАТФИЗ те учи първо на дисциплина. Георги разказва, че денят в Академията започва рано и често приключва късно вечер, като понякога това продължава по цяла седмица. Преподавателите обяснявали, че актьорът основно работи вечер и още като студент трябва да свиква да е ангажиран и в кондиция постоянно.

Продължава на стр. 17

От стр. 16

Поли потвърждава, че е имала същия график, но че всичко, казано от преподавателите, се е оказало вярно. Сигурна е, че в НАТФИЗ класовете се сближават повече, отколкото в другите университети, може би защото са почти непрекъснато заедно.

Уважавай всеки служител в театъра. Това е друг урок от Академията, в която „звездите“ от сцената се учат да зачитат труда на чистачките и техническия екип. Когато публиката аплодира, първо трябва да се обърнем към осветителите, озвучителите и хората, които не се виждат, но без тях няма представление и театър, казват Поли и Георги.

Няма човек, който да не може да пее. Така казвал на Георги професорът в час по пее и уточнявал: Има само човек, който не е хванал тона. Тези думи укрепили самочувствието на студента. Поли също била зле по музика, но разбрала, че се искат само правилен подход и „точния преподавател до теб“.

Добър актьор става добрият човек. „Професорът ми казваше, че ако искаш да си добър актьор, първо трябва да си добър човек“, спомня си Полина. По време на спектакъл, например, когато човек от публиката припада, актьорите веднага прекъсват представлението. „Не обсъждаме. Просто знаем какво трябва да направим.“

Актьорите рядко работят заради парите. Често сме на минимална заплата и затова повечето работим и странични неща, обобщава Георги. Поли допълва, че след Академията борбата за роли и заплащане тепърва започва. И двамата обаче са категорични, че НАТФИЗ не дава гаранции, но закалява характера и формира привързаност към сцената, която остава завинаги, дори когато на актьора се наложи да поеме в друга професионална посока.

След НАТФИЗ **БОРБАТА** за роли и заплащане тепърва започва

Полина и Георги разказват какво е да бъдеш **вътре в НАТФИЗ**

СНИМКИ: ЛИЧЕН АРХИВ

Млад академичен екип разработва автомобил за Formula Student

Проектът показва високия потенциал на младите български учени, но за година над 25 000 са предпочели обучение и кариера в чужбина

Александрина Петева

Между стените на българските университети се постигат научни открития, технологични успехи и инженерни чудеса, които остават скрити за общественото внимание. Всяка академична година студентски научно приложни идеи остават нереализирани заради липса на медийно внимание, затруднен достъп до инвеститори и отсъствие на менторска подкрепа. Работи се в среда, в която талантът остава почти незабелязан, а идеята не получава голяма професионална перспектива.

Спираме се на един от примерите. TU-Sofia Racing е името на студентски отбор, събрал интелигентни млади хора в името на обща страст и мечта – да стигнат до световната сцена на автомобилните спортове. Екипът от Техническият университет в София проектира, конструира и тества състезателни автомобили за международното състезание Formula Student – една от най-престижните платформи за млади инженери в Европа. При ограничени ресурси и високи технически изисквания студентите успяват да се конкурират с отбори от водещи западноевропейски университети и да представят България на международно ниво.

„Това, което вършим в нашия екип не може да бъде репликирано никъде другаде в България. Аз съм част от отбор, за който е невероятен самият факт, че съществува и то благодарение на основната движеща сила – ние, студентите. Не получаваме нищо в замяна освен знанията и контактите с хора от индустрията.“, споделя Кристиан – част от екипа на TUS Racing.

Инженерство между правилника и реалността

Разработването на автомобил за Formula Student се подчинява на стриктен международен регламент. Всеки елемент – от конструкцията на шасито до електронните системи – преминава през детайлна проверка и трябва да отговаря на конкретни стандарти за безопасност, тегло и ефективност. Значителна част от компонентите се проектират и изработват изцяло от студентите, включително ключови системи, разработени в рамките

на дипломни проекти. В процеса се включват и бивши членове на отбора, които днес работят в международни компании, включително в средите на Формула 1.

„Именно такива студентски проекти показват реалния потенциал на младите инженери в България“, споделя Тошо Янков, мениджър-продажби на международна софтуерна компания.

Зад инженерната дейност липсва финансирана лаборатория

Материалите се осигуряват чрез спонсорства или ограничена подкрепа от университета, а част от разходите се поемат лично от студентите. Изборът на технически решения често е продиктуван не само от оптималните инженерни параметри, но и от финансовите възможности.

Най-сериозното предизвикателство остава липсата на устойчиво финансиране. Университетът изпълнява предимно представителна функция – предоставя работно пространство и институционална рамка, но не осигурява необходимия финансов ресурс за развитие и участие в състезания. В същото време правилникът на Formula Student изисква ежегодно обновяване на минимум 60% от автомобила, което прави редовното участие практически недостижимо. „За нас ежегодно състезаване е финансово непосилно“, обяснява Кристиан. А отсъствието от международни форуми неминуемо води до загуба на видимост и нови възможности за подкрепа.

Една от възможните стъпки към решаване на този проблем е създаването на национална платформа за студентски иновации – пространство, което да служи като активна връзка между университетите, бизнеса и инвеститорите.

Платформата може да функционира и като посредник между университетите и индустрията, като улеснява създаването на партньорства и съвместни инициативи. Чрез конкурси, тематични програми и отворени покани за финансиране тя би стимулирала съревнование, развитие и устойчивост. В дългосрочен план подобен модел би могъл да задържи талантите в страната, да ускори трансфера на знания към реалната икономика и да превърне университетските идеи в работещи решения

с добавена стойност за обществото., споделя г-н Янков.

Загубеният потенциал и нуждата от системно решение

Според данни за учебната 2024/2025 г. на Study Abroad Foundation над 25 хил. български студенти са предпочели висшето обучение в чужбина за развиване на умствения потенциал и кариерното развитие. Подготвени млади специалисти предпочитат реализация извън страната в търсене на среда, която предлага стабилност, перспектива и признание. Недостатъчната връзка между университетите и индустрията, ограничените възможности за финансиране и липсата на дългосрочни програми за развитие изтласкват младите инженери към чуждестранни пазари още в началото на професионалния им път. В резултат, българската индустрия губи кадри с реални практически умения и иновативно мислене.

Историята на TUS Racing демонстрира, че потенциалът на българските университети не отстъпва на този в утвърдени академични центрове в Западна Европа. Младите инженери разполагат със знания, мотивация и способност да създават конкурентни решения, но се сблъскват със системна липса на подкрепа, видимост и устойчиво финансиране. Талантът съществува, но остава извън ползрението на институциите, бизнеса и обществото. В отсъствието на работещи механизми за свързване на академичната среда с индустрията, студентските постижения рядко се превръщат в дългосрочни проекти, а иновациите често приключват с дипломирането. Така университетите произвеждат кадри с реални умения, които търсят развитие извън страната, вместо да допринасят за местната икономика и технологичен напредък.

Решението не се изчерпва с единични спонсорства или епизодично медийно внимание. Необходим е системен подход – платформа, политика и обществена нагласа, които разпознават стойността на младите таланти още в процеса на тяхното развитие. Само тогава „невидимите“ студенти ще се превърнат в двигател на иновациите, а университетските идеи – в реални постижения с национално значение.

ОЧАКВА СЕ БЪЛГАРИЯ ДА ОСТАНЕ НА 11-ТО МЯСТО ВЪВ ВИНЕНАТА ИНДУСТРИЯ НА ЕС

2025: Трета поредна лоша година за световното винопроизводство

Секторът се възстановява от рекордно ниските резултати през 2024, но климатичните промени остават предизвикателство

Антоана Кирова

Международната организация за лозя и вино излезе с първите си прогнози за ръста на винопроизводството през 2025 година. Техните първоначални изчисления показват 3% увеличение на производството спрямо исторически неблагоприятната 2024. Изчисленията на организацията предвиждат между 228 и 235 млн. хектолитра или средно-232 млн., което все още е 7% под средната стойност за последните 5 години.

„Ако търсите причините за ниските нива на производство за последните три години, климатичните промени са главният виновник и в двете полукълба.“ казва генералният директор на организацията, Джон Бейкър пред Reuters.

Тазгодишните реколти в Европейския съюз са по-добри от миналата година, но с малко. Производството за 2025 се изчислява на 140 млн. хектолитра, едва 2% повече от 2024 и 8% под средно-статистическото за последните пет години. Ако сметките се окажат верни, това ще отбележи второто най-ниско ниво на производство за 21-ви век в съюза. Въпреки това, в ЕС продължава да се произвежда 60% от виното по целия свят, дял консистентен със средния за изминалото десетилетие.

В доклад на Международната организация за лозя и вино климатичната нестабилност се посочва като основен виновник за ниските нива на европейско производство. През изминалата година секторът сигнализира за влошено здраве на лозята и неравномерни добиви, породени от неочаквани промени във времето.

„Някои региони претърпяха горещи вълни и суша, а непосредствено след това - поройни дъждове. Фактът, че това е тре-

та година подред, през която наблюдаваме тези явления, е доста стряскащ“, добавя Бейкър.

На Стария континент: удар за винарството

Според прогнозата, Франция е на път да отбележи най-слабата си година от 1957 насам, с 35.9 млн. хектолитра. Развитieto на втория най-голям производител и консуматор на вино в света е било неравномерно през периода. Шампан, Долината на Лора и Бургундия се възползват от по-благоприятни метеорологични условия и отбелязват умерен ръст, докато Бордо и други региони претърпяват значителни спадове поради климатичен стрес и болести, компроментиращи производството.

Италия остава шампион в сектора. Данните сочат, че тя вероятно ще остане най-големият производител на вино с предвидените 47.4 милиона хектолитра, 8% ръст от 2024 година. Резултатите бележат възстановяване от нетрадиционно малкото количество, отчетено през 2023 година.

Очаква се България да остане 11-та по винопроизводство в ЕС. Прогнозите са за 5% по-малко българско вино в сравнение с предходната година, което прави 2025 най-лошата за винопроизводството у нас за последния четвърт век. Очакваните 0.6 млн. хектолитра са 18% по-малко от средната стойност за последните пет години. Според доклада, неочаквано ниските температури през пролетта са нанесли щети на плодovitостта на лозята в централните и южните ни региони.

По прогнози на организацията, САЩ, четвъртият най-голям винопроизводител в света, се очаква да отбележи 21.7 млн. хектолитра вино, 3% повече от 2024, но въпреки това далеч от своите исторически върхове и с 9% спад от петгодишното сред-

но равнище.

Темповете на растеж в Южното полукълбо се възстановят след спадове от последните три години. Скокът в производството се равнява на 7%, а принос за ръста имат ЮАР, Австралия, Нова Зеландия и Бразилия.

Какво следва за индустрията

Въпреки че регионите на Южна Европа остават водещи за сектора, климатичните промени биха могли да преначертаят картата на континента и неговото вино. Глобалното затопляне разширява възможностите за лозарство в територии, които доскоро са се смятали за твърде студени, и поставят предизвикателство пред адаптацията на старите играчи, съобщава Financial Times. Вината от северни региони се превръщат в сериозни претенденти, докато региони като Бордо и Риоха се сблъскват с все по-високи температури, презря-

ло грозде и суша.

В обобщение, световният пазар на вино остава балансиран, въпреки контрастите по региони и ефектите от климатичните промени. Според експертите, ограничаване на ръста на винопроизводството ще помогне в стабилизирането на вече наличните запаси в условия на намаляващо търсене и несигурност в търговията с вино.

„Лошите резултати могат да бъдат пагубни за индивидуалните търговци и региони но е позитивна перспектива за макроикономиката, защото наистина изравнява производството и консумацията.“ казва директорът на Международната организация за лозя и вино.

Това са само някои от ефектите на глобалните климатични промени върху пазара на вино. Предстои да разберем как секторът ще реагира на новите предизвикателства и какво следва за големите производители.

Габриела Севова

Ароматните визитки на България - розата и лавандулата, страдат от климатичните аномалии

Екстремно високите температури и сушата вредят на добива и качеството на маслата

В централна България лятото идва с уханието на розовите полета. Там розоберът е и препитание, и ритуал за свързване с природния кръговрат. Легендарните Дамасцена и Бяла маслодайна роза хипнотизират с красотата и аромата си и българите, и хилядите чуждестранни туристи, които пристигат за розобера, за да се насладят на уникалното изживяване. От началото на миналия век у нас се отглежда и друга маслодайна култура - лавандулата. Страната ни освен традиционен износител на розово масло, се утвърди и като производител на лавандулово масло. Нежнолилавите полета вече не са екзотична, а обичайна гледка за нас.

Но наред с романтичния ореол на двете ароматни визитки на България, все повече проблеми съпътстват тяхното отглеждане. Основният е свързан с промените в климата, за чието влияние сме свикнали да слушаме като нещо, отдалечено на хиляди километри от нас - като огромно наводнение във Филипините или необикновена суша в Етиопия... А промените в климата вече ни засягат по-пряко, отколкото сме очаквали.

Производители на розово масло сигнализират за аномалии в обичайния процес на розобера. Нетипичните студове и слана в края на пролетта принуждават берачите да изместят процеса по-рано, но тогава концентрацията на сладките и ароматни активни вещества във венчелистчетата е по-ниска и следователно качеството на маслото също спада. Най-благоприятни за развитието на розовите цветове са мекият климат с температури между 15 и 25°C и сравнително високата влажност на въздуха между 60 и 70%. По тази причина резките затопляния и засушаванията след тях също имат негативен

Лавандуловите полета са емблема на българското лято, но климатичните промени все по-осезаемо застрашават ритъма, качеството и бъдещето на етеричномаслените култури. СНИМКА: ВИКТОР ИВАНОВ

ефект върху продукцията.

За лавандулата, която е особено чувствителна към промените в климата, и за бъдещето на този идиличен аромат разговаряме с Роман Рачков. Той е специалист по тропично и субтропично земеделие, както и председател на Българската асоциация по биологична растителна защита:

По Ваши наблюдения оказват ли климатичните промени влияние върху производството на етеричномаслени култури вече и в България?

Да, климатичните промени влияят съществено на производството на етеричномаслени култури, особено чрез екстремни температури и суша, които могат да намалят добивите и да засегнат качеството на маслата. Това се случва, защото промените влияят на целия метаболизъм на растенията и техния растеж. Култури като лавандулата са особено чувствителни към тези промени и екстремните температури и сушата се превръщат в основ-

ни заплахи за производството, а не например измръзването.

Какви политики прилага или трябва да приложи държавата, за да подпомогне производителите в тяхната адаптация към климатичните промени?

Земеделието е частна дейност, каквато са търговията или всяко промишлено производство. Така че не държавата трябва да бъде водеща, а самият стопански субект, който рискува, заемайки се с тази дейност. Специално по отношение на етеричномаслените култури, държавата може да предприеме райониране на страната и да определи административно кои райони са подходящи за този тип култури и съответно производството им да бъде субсидирано само там. Така ще се избегне ситуацията с лавандулата, при която такава се засяваше из цялата страна и се стигна до момента днес, в който се изоставят и изкореняват насаждения. По-скоро научните институти и

специализираните висши учебни заведения трябва да са активни в предлагането на алтернативни решения.

Какво могат да направят самите производители, за да се справят по-добре?

Да се замислят по-добре какви култури могат да отглеждат на земите си, съобразявайки се с наличните прогнзи по отношение на затоплянето. Да пробват и се насочат към алтернативни култури и сортове, подходящи за отглеждане при екстремни климатични условия. Да застраховат посевите си.

Вие по-скоро оптимист или песимист сте по отношение на бъдещето на българското земеделие в контекста на климатичните промени?

Българското земеделие в над 90% е практически монокултурно, отглеждат се основно три култури, така че и без фактора промени в климата, като добавим и демографията на нашите села не е разумно човек да бъде оптимист спрямо него.

200 000 gka

е общата площ на лавандуловите полета у нас, показват данните на Сдружението на лавандула-производителите. По техни гуми, България се налага като безспорен като в лидер на пазара на лавандула, изпреварвайки гори Франция, която дълго време беше първенец в Европа

„ТЕЧНОТО ЗЛАТО“ НЕ ПРОМЕНЯ КАЧЕСТВАТА СИ С ВРЕМЕТО

Българското розово масло – добивано от едва четири вида рози – е сред най-ценните в света. СНИМКА: ЛИДЯНА УЗУНОВА

Розите са високо ценени през вековете по целия свят заради лечебните им свойства и балансиращия характер на аромата и цветовете им. В света съществуват над 200 вида и повече от 18 000 сорта рози, но розовото масло може да се извлече само от четири вида: Rosa damascena, Rosa alba, Rosa centifolia и Rosa gallica.

От отглежданите у нас рози се произвежда едно от най-добрите розови масла в света. Наричат го често „българското течно злато“, защото е със заслужено висока цена. За получаването на един грам са нужни повече от 1000 цветчета. Маслото съдържа над 300 ценни субстанции с уникален ефект върху

човешкото тяло. Органичното е много по-скъпо, тъй като при отглеждането на растенията не се използват изкуствени торове, пестициди или хербициди.

Експерти определят като особено ценно свойство на розовото масло неговата трайност - то не променя качествата си с времето.

У нас маслодайната роза се отглежда в Розовата долина – поредица от котловини, разположени между Стара планина и Средна гора. Това е географски район с благоприятни климатични условия и плодородна почва. Основните розови насаждения се намират в районите около Карлово, Казанлък, Пловдив и Нова Загора.

Красивата Мария Шамбурова е „Царица Роза“ на Казанлък за 2025 г. В 57-то издание на конкурса участва рекорден брой момичета - 33 абитуриентки от различни училища в Града на розите. СНИМКА: ELENA KARALIEVA PHOTO PAGE / FACEBOOK

Златото като финансов актив - от древните цивилизации до днес

През 19 в. се ражда „Златният стандарт“ – стойността на националната валута се мери с количество от благородния метал

Мария Кънчева

Златото е сред най-старите и най-високо ценени материали в човешката история – метал, който не просто е устоял във времето, а е оказал дълбоко влияние върху развитието на цивилизацията. В продължение на хилядолетия то изгражда представите за богатство, власт и престиж. От свещен символ в древните общества до основа на финансовите системи на модерната епоха, златото неизменно присъства в ключовите моменти от историята на човечеството.

Във времена на политическа нестабилност, висока инфлация и масов страх от икономическа криза, златото остава непреходен критерий за стойност. Именно това са причините, поради които този метал продължава да се възприема не само като инвестиционен инструмент, а като материалното въплъщение на колективната човешка памет за стабилност и сигурност.

Настоящата статия проследява историческия път на златото, неговата роля като инвестиционен актив, поведението му по време на икономически кризи и причините, поради които този метал продължава да бъде възприеман като „актив – убежище“.

Металът, който устоява на времето

В миналото златото е било съкровище и стратегически ресурс за цели империи. Още първите цивилизации са го използвали като символ на власт и стремеж към божественост.

Древните египтяни са считали златото за „плътта на боговете“, а инките са го наричали „потта на слънцето“.

Според съвременните археологически открития, най-старото технически обработено злато е открито по нашите земи, във Варненския некропол и се датира към края на пето хилядолетие преди Христа, предхождащо находките от Египет и Месопотамия, и показва високо развитата металургия в праисторическа Европа.

Около седми век преди Христа в древна Лидия, днешна Турция се появяват първите златни монети – момент, който променя завинаги пазарните отношения. Монетосеченето превръщат метала от религиозен и класов символ на престиж в реално платежно средство.

Древна Гърция и Римската империя играят ключова роля в превръщането на златото в основен елемент на организираната парична система.

В гръцкия свят златните монети – особено тези с лика на

Александър Велики – се разпространяват из обширните завоювани територии, създавайки първите мащабни зони на парична унификация.

Римската империя доразвива тази практика чрез своята прочута златна монета „Ауреус“, която доминира в търговията на древния свят повече от хиляда години. Разширяващата се търговска мрежа на античността – от Средиземноморието до Персия и Индия – превръща златото в универсално средство за международни разплащания, прието и разпознаваемо навсякъде.

През Средновековието Европейските монарси започват да използват златото като инструмент за легитимиране на властта им. В тази епоха се зараждат и първите банкови системи, при които златото започва да служи като инструмент за кредитиране.

В епохата на Великите географски открития и колониализма значението на златото достига нов връх.

Испания и Португалия започват да изграждат глобални империи, движени основно от стремежа да контролират нови златни залежи в новооткрития американски континент. Потокът от благороден метал от Южна Америка към Европа променя икономическата динамика на стария континент. Златото се превръща не само в материално богатство, но и в стратегически и политически ресурс.

Раждането на „Златният стандарт“

През деветнадесети век с нарастващата нуждата от икономическа предвидимост в глобалната търговия се ражда „златният стандарт“ – парична система, при която стойността на националната валута е пряко обвързана с определено количество злато, което позволява на правителствата да обменят банкноти за злато при фиксиран курс, осигурявайки стабилност и контрол над инфлацията.

Обединеното кралство първо въвежда тази парична система, след което редица световни сили го последват. Но, въпреки неговата стабилност, „златният стандарт“ се оказва непосилен за поддържане по време на война и икономическа криза.

Падането му е процес, кулминацията на който завършва с „Шокът Никсън“ през 1971 година, когато президентът Ричард Никсън спира конвертируемостта на американския долар в злато, прекратявайки Бретън-Уудската система и преминавайки към фиатни (необезпечени) пари, което пренасочва световната финансова система към

От основа на първите парични системи до съвременен „актив убежище“ – златото остава непреходна мярка за стойност, стабилност и доверие във времена на икономическа и геополитическа несигурност. СНИМКА: UNSPLASH

плаващи курсове, инфлация и дългова криза.

Парадоксално или не, точно с падането на златния стандарт стойността на златото започва да расте още по-силно.

Когато държавата контролира сигурността

През 1933 г., в разгара на Голямата депресия, американският президент Франклин Рузвелт подписва указ, с който забранява частното притежание на златни кюлчета и монети. Гражданите са принудени да ги предадат на държавата срещу фиксирана цена. С този радикален ход правителството се опитва да предотврати банкова криза и да стабилизира финансовата система. Забраната продължава до 1974 г.

Глобалните кризи и златото По време на „Голямата депресия“ (1929 – 1933) крахът на Уолстрийт довежда до масово фалиране на банки, безработица и срив на долара. В този период се наблюдава един от най-големите скокове в цената на златото. От 20,67 долара за тройунция преди кризата, то достига до 35 долара за тройунция, след държавната преоценка през 1933.

След края на „златния стандарт“ инфлацията в развитите икономики излиза извън контрол. Петролният шок от 1973 г. ускорява процеса, а инвеститорите масово се насочват към злато. В този период цената се изстрелва от 35 долара за тройунция до над 800 долара. Увеличение от повече от 20 пъти за по-малко от десетилетие.

През новото хилядолетие фалитът на Lehman Brothers и сривът на ипотечния пазар през 2008 предизвикват шокова вълна, а страхът подхранва златния пазар. В периодът до 2011 година цената на златото се удвоява, достигайки тогавашните рекорди – над 1900 долара за тройунция.

По време на световната пандемия от Ковид 19, златото за кратко превишава 2000 долара за тройунция. Но историческият му връх се достига няколко години по-късно.

През 2025 година благородният метал чупи психологическата граница от 3000 долара за тройунция, като цената му надхвърля 4000 долара през октомври.

Най-известната златна маска

Златото на египетските фараони е било символ на тяхната божествена власт, безсмъртие и богатство. Най-известната маска е тази на Тутанкамон (управлявал около 1332 – 1323 г. пр.н.е.), която тежи 11 кг и е изработена от златно фолио, инкрустирана е със скъпоценни камъни, син лазурит и витражи. Това е едно от най-изящно изработените съкровища в света.

Маската на Тутанкамон СНИМКА: VIASAT BROADCASTING

Рекордната му стойност се дължи на огромното търсене, породено от повишеното напрежение между САЩ и Китай, както и на общата несигурност на пазара.

Златото – незаменим актив и в наши дни

Златото е изчерпаем физически ресурс. То е високоликвидно, не носи кредитен риск и исторически запазва стойността си във времето.

От Голямата депресия до наши дни златото е поскъпнало около сто пъти. Точно затова централните банки продължават да увеличават резервите си. За тях златото е стратегически буфер срещу финансови и геополитически сътресения.

Съвременният инвеститор разполага с широк спектър от възможности като кюлчета, монети, акции в златодобивни компании и „цифрово“ злато. Всеки от изброените инвестиционни инструменти има своите особености, но всички са свързани с едно – доверието в метала.

Докато човечеството продължава да търси сигурност за парите си, златото ще остане най-чистият и устойчив израз на непреходна стойност, към който светът неизменно се връща в моменти на несигурност.

Великото подмазване

или как Доналд Тръмп се сдоби с пръв по рода си подарък от ФИФА

Самуил Петров

Дейността на Международната футболна федерация (ФИФА) често е обект на критика. Нагласени конкурси за домакинство на Световното първенство, рязко увеличаване на броя на мачовете през сезона с цел приходи и цялостно незначитане на феновете и футболните листите при вземането на решения са само част от обвиненията към федерацията и президента ѝ Джани Инфантино.

Един от примерите за безочливо поведение на ФИФА е решението купата от Световното клубно първенство да бъде поставена в офиса на американския президент Доналд Тръмп в месеците преди турнира като жест на благодарност за съвместната работа. Медии, експерти и фенове по цял свят останаха в шок след решението ново-създаденият трофей на стойност близо четвърт милион долара да бъде изложен в Овалния кабинет. А всъщност, освен моралните възражения, трябваше ли да има и други притеснения? На сигурно място ли е скъпоценната награда? И изчезвала ли е някога купа, или всичко това е „много шум за нищо“?

Има купа, няма купа

Купата досега не е била пазена от президент, но историята помни, че е изчезвала. Годината е 1966. Световното първенство по футбол в Англия ще започне съвсем скоро. Трескава подготовка и ентузиазъм без еквивалент изпълват страната, дала началото на „краля на спортовете“. Едно събитие обаче е на път да развали спортния празник. На 20 март охранителите на трофея „Жул Риме“ откриват разбита витрината, пазила купата от Световното първенство, и разбират, че са се провалили да опазят една от най-ценните вещи в целия свят. Златната купа, днес е оценена на 20 млн. щатски долара, липсва.

Скоро крадците искат 150 000 лири, за да я върнат. Заплашват президента на Футболната асоциация да не информира пресата или полицията, защото ще разтопят купата. Той обаче не се подчинява.

Президентът на САЩ Доналд Тръмп получава Наградата за мир на ФИФА от президента на ФИФА Джани Инфантино

Лондонската полиция поема случая и в сюжет, достоен за холивудски блокбъстър, успява да върне трофея.

За целта полицаите пълнят куфарче с хартия и поставят няколко банкноти най-отгоре. Един от инспекторите играе ролята на асистент на президента на асоциацията и отива на уговорената среща, като първоначално планът сработва, но после пратеникът на крадеца опитва да избяга, а след кратко преследване униформените го залавят. Но от трофея няма и следа.

Издирването продължава, но едва ли някой е очаквал какъв ще е краят на сагата. На 27 март Дейвид Корбет разхожда кучето си Пикълс, когато то започва да души пакет край пътя. Корбет го отваря и открива в него купата „Жул Риме“. Той я отнася в местното полицейско управление и след кратко задържане като доказателствен материал тя е върната в притежание на Футболната асоциация на 18 април същата година.

Безценното партньорство

60 години по-късно купата, без да е крадена, отново престоява извън витрина на футболната федерация. За известен период от време се намира в един президентски кабинет, но не в този на президента на ФИФА Джани Инфантино. Нека очертаем първо контекста: Наградният фонд на Световното клубно първенство през 2025 година е 1,2 млрд. долара. Подобен мащаб предполага огромен интерес и утвърждаване на футбола отвъд познатите граници на Европа, Южна Америка и Африка - континентите, на които той вече е хегемон. А за да осъществят тази решителна стъпка, от ФИФА се нуждаят от много добри и много влиятелни приятели. Едва ли има по-подходящ за тази роля от самия американски президент. Доналд Тръмп обича да бъде почитан, а в опит за осъществяване на амбициите си, Инфантино

и неговите хора залагат точно на това - подмазват се. По думите на Тръмп, когато след края на турнира попитал кога да върне трофея, от ФИФА му отговорили: „Няма нужда да го връщате, господин президент. Ние вече правим нов.“ От федерацията обаче настояват, че това никак не е вярно и че оригиналът е в централата на ФИФА в Цюрих.

Все пак, ако твърдението на Тръмп е истина, то „скромният“ жест към него струва 230 000 долара и е абсолютен прецедент във футболната история. Стандартната практика след края на футболен турнир и награждаването предвижда на отбора победител да бъде дадена по-евтина реплика на оригиналния трофей. Няма логика президентът на страната домакин да има досег до трофея. САЩ обаче не е коя да е държава и Доналд Тръмп не е кой да е президент...

Експанзията на ФИФА към Северна Америка не протича точно както им се иска нито на шефовете във федерацията, нито на Инфантино, нито на държавите, в които се цели маркетингът. Повечето футболните стадиони в Америка през лятото на 2025 г. пустееха, а цените на билетите за Световното в САЩ, Мексико и Канада са толкова високи, че запалянковците масово се готвят да изгледат мачовете на Мондиала от вкъщи.

За пръв път във финалите на Световното първенство по футбол ще участват 46 отбора и - за съжаление - България не е сред тях. Нека припомним - последното ни участие на световно беше през 1998 г. във Франция.

1001 схеми

Разширяване на влиянието на футбола в световен мащаб е цел на ФИФА от години. Началото му можем да открием през 2002 година, когато Япония и Южна Корея домакинстват на Световното

първенство. От тогава футболната култура на двете страни скача главоломно и редица от националите на двете държави играят в топ европейски първенства ежегодно. В последно време двата пазара на прицел са американският и този в Близкия изток. Първата голяма крачка за постигане на амбициозната експанзия бе домакинската квота на Катар за Световното първенство през 2022 г., но проектът не постигна очаквания успех. Федерацията реши все пак да даде втори шанс на идеята за Близкия изток. Кандидатурата на Саудитска Арабия за домакинство на Мондиал 2034 беше приета, но това стана на фона на ред спекулации за легитимността на избора. Малко познат факт е, че за да може една държава да бъде домакин на Световното първенство, то предходните 2 издания не трябва да са били на същия континент. Точно от това правило се породи скандалът. През 2026 г. Световното ще се проведе в САЩ, Канада и Мексико. Мондиал 2030 ще е в Мароко, Португалия и Испания, а мачове ще се играят и в Уругвай, Аржентина и Парагвай. Подобно разпръскване означава, че някои отбори ще трябва да се справят с много повече умора от други, което е нечестно, но също е индикация за големи интереси. Погледнем ли към интереса на Саудитска Арабия за домакинство на Световно първенство, виждаме, че държави от Европа, Африка, Северна и Южна Америка вече ще са домакинствали на най-престижния международен футболен форум в предходните 2 издания. Това оставя само Азия и Австралия като потенциални континенти за домакинството, което прави Световното през 2030-а още по-подозрително.

Дали обаче случаят с Мондиал 2034 не е просто добро стечение на обстоятелствата? Едва ли. Точно американците имат една поговорка, която перфектно описва ситуацията: Ако ме заблудиш веднъж, виновният си ти, ако обаче ме заблудиш втори път, вината е моя. А тук определено става въпрос за повече от един или два пъти.

Тръмп взе и златната купа, и награда за мир от ФИФА

Американският президент Доналд Тръмп получи новоучредената Награда за мир на ФИФА по време на гледаната в цял свят церемония по теглене на жребия за груповата фаза на 23-ото Световно първенство по футбол. Призът бе връчен от президента на ФИФА Джани Инфантино, който каза: „Може да го носите винаги“, а Тръмп доволен отвърна: „Изключително, фантастично“, като обаче не пропусна сам да допълни мотивите за награждаването си. Вероятно тази награда поне отчасти ще тушира разочарованието му, че не взе Нобел за мир. И нека припомним, че статутът на ФИФА определя организацията да е аполитична. Вероятно голямото его, голямото шоу и значимите финансови интереси помагат писаното правило да се приема като незначителна препоръка.

Спортното злато има различна стойност за федерациите

Някои състезатели са любимци на ресорното министерство, други получават трохи от общия бюджет, като финансирането се разминава с постиженията

Надя Костова
Радослав Василев

Малки, големи, вълнуващи или очаквани – успехите в спорта са една от онези теми в новините, която изпълва българина с положителни емоции. Григор Димитров, Карлос Насар, гимнастичките печелят медали и вдъхват национална гордост, която често ни кара да загърбим неуредиците и да погледнем с оптимизъм към бъдещето на българския спорт.

Покрай успеха на волейболните национали и второто им място на Световното първенство тази есен, обаче, лъсна една болезнена истина – неглижирането и пренебрегването от институциите. Същите тези, които първи се втурнаха да ги поздравяват и из-

ползват за политически ПР. Позорното разкритие, което капитанът Алекс Грозданов направи, че момчетата нямат дори платени здравни осигуровки за времето, в което се състезават за страната, е само част от проблема.

В същността си той е адресиран към прозрачността относно финансирането на всяка една спортна федерация и води към първоизточника на проблема – Министерството на младежта и спорта.

Наше проучване върху финансовите програми на Министерството за период от 2020 до 2025 г. се натъкна именно на подобни неясноти. В сайта на институцията липсват данни за гласуваните средства по програма „високи постижения“ в спорта за две години от посочения период – 2023 г. и 2024 г. Вместо тях са оставени единствено формуляри за попъл-

Сградата на Министерството на младежта и спорта в София – ведомството, което разпределя бюджетите на спортните федерации. СНИМКА: ВИКТОР ИВАНОВ

ване от федерациите кандидати за финансиране. Техническа грешка или сериозен пропуск на отчетността?

Каквото и да е отговорът, липсата на публичност спуска сянка на съмнение по въпроса как и защо едни федерации са „любимци“ на институцията, а други получават трохи. Съмнения, които в последните месеци на 2025 г., се подхранват от българските топ атлети.

Така например, в Програмата за финансово подпомагане на спорта за високи постижения за 2025 г. се вижда, че първенци във финансирането са Българската федерация по ски (2 560 000 лв.), Българска федерация по биатлон (2 044 000 лв.), Българската федерация по волейбол (2 805 000 лв.), следвани плътно от федерацията по баскетбол и кърки.

От всички тях най-големи резултати имат волейболистите и ските, в лицето на Алберт Попов, който спечели слалома от Световната купа по ски алпийски дисциплини в Италия в началото на тази година. Баскетболът се отчита с името на Александър Везенков и с младите таланти, които се надяваме да класират страната ни на следващия голям форум.

За останалите дисциплини успехите не са толкова красноречиви! След почти 20-годишен период без медал в биатлона, Милена Тодорова прекъсна тази серия и спечели бронз от Светов-

ната купа 2024-2025 г. в Оберхоф, Германия. Впоследствие тя спечели и сребро от Световната купа 2025 г. в Поклюка, Словения. В кърките също повече от 20 години няма никакви забележителни успехи, като последният датира от Олимпиадата в Турино 2006 г. и спечеленото 2-ро място от Евгения Раданова.

В документите за „високите постижения“ от предишни години, се наблюдава, че субсидиите за горепосочените федерации са значително набъбнали през 2025 г. За 2022 г. ските получават 1 631 258 лева, за 2021 г. и 2020 г. са по 1 100 000 лева. Този скок едва ли се дължи на постиженията във федерацията.

Същата тенденция се наблюдава и във федерациите по биатлон, баскетбол и кърки. През 2022 г. биатлонът е струвал на данакоплатците 750 399 лв., кърките – 668 188 лв., баскетболът – 859 996 лв. През 2021 г. сумите са близки: биатлон – 970 000 лв., кърки – 450 000 лв., баскетбол – 800 000 лв. През Covid-19 пандемията и 2020 г. биатлонът е получил 950 000 лв за високи постижения, кърките нямат финансиране, а баскетболът е взел 800 000 лв.

Самата програма има за цел да допринесе за постигането на високи спортни резултати в международни спортни състезания от най-висок ранг.

Продължава на стр. 23

Председателят на Българската федерация по ски Цеко Минев по време на 100-ия рожден ден на федерацията. СНИМКА: БТА

Бъдещите шампиони тренират в кварталните салони

Мартин Вичев

В 21 век спортът става все по-комерсиален, а успехите – все по-трудни за постигане. Наред с големите и доказани звезди, блясък носят и онези, които тепърва започват да градят името си. Младите таланти на България – децата, които тренират в кварталните салони, в местните спортни клубове или в училищните отбори, дават надежда за доброто бъдеще на българския спорт. Темата е актуална и емоционална: обществото търси „следващия Григор Димитров“, „новата Ивет Лалова“ или „новите златни момичета“. Това поставя важните въпроси къде са нашите нови герои, дали вече които вървят по пътя от улицата до подиума с медали.

Малкият старт на големите мечти

Повечето млади спортисти

започват не в големи зали, а в скромни условия – училищни салони, местни клубове, квартални игрища. Именно тези места раждат бъдещите шампиони, които с упоритост, много повторения и още повече мечти започват да трупат първите си успехи. В спортните гимназии и академии в София, Пловдив, Варна, Бургас и Русе се формират десетки таланти: гимнастички, плувци, борци, тенисисти, атлети. Всяко поколение носи със себе си нови надежди – млади имена, които все по-често се появяват в репортажите на БТА, Sportal.bg, Gong.bg, Nova Спорт и Dsport.bg.

Спортните федерации – по тенис, бокс, карате, борба, плуване и други – все по-активно популяризират успехите на най-малките в своите официални сайтове и социални мрежи. Там често виждаме снимки от лагери, международни турнири, младежки състезания – първите стъпки към върха.

Историте, които вдъхновяват

В цялата страна има млади спортисти, чиито истории заслужават да бъдат разказани. Някои от тях идват от семейства без големи възможности и преодоляват ред битови трудности, други се борят с травми или липса на спортна база. Но всички имат борбен

дух и мечта за медали.

Момиче от малък град, което тренира гимнастика в зала, по-стара от нея самата, и все пак печели медали на Балкански първенства.

Млад боксьор, открит на училищен турнир, който само след три години участва на европейско първенство за юноши.

Продължава на стр. 23

Тренировъчна зала по баскетбол във Висшето училище по телекомуникации и пощи, София

СНИМКА: ВУТН

От стр. 23

Обаче, липсата на баланс в разпределението на средствата спрямо постиженията на посочените федерации буди съмнения за мотивите, по които се гласуват сумите.

Поле за спекулации отваря и друга програма - Програма за финансово подпомагане на олимпийска подготовка. С липсващи публикувани на сайта на Министерството отчети за 3 години. От периода 2020-2025 г. трудно може да се разгадаят мотивите на институцията да избере една или друга федерация за усвояване на годишния бюджет по това перо. Набива се на очи следното - една федерация се появява в наличните двата отчета с впечатляващ растеж.

През 2021 г. Федерацията по сребла е получила за олимпийска подготовка 491 000 лв., а отделените средства през 2025 г. са скочили почти 4 пъти на 1 913 000 лв.

За да се аргументира такова решение, вероятно трябва да се проследят успехите на българския тим по стрелба на Летните олимпийски игри в Париж 2024 г. Там участват двама състезатели - Кирил Киров в дисциплина 10 м. въздушен пистолет и Антоанета Костадинова в двете дисциплини 10 м. и 25 м. въздушен пистолет. Освен това двамата са и в отборна надпревара.

Навсякъде завършват след първата десетка.

За сравнение федерациите, към които се числят медалистите в олимпиадата получават: художествена гимнастика - 2 500 000 лв. (сребро на Боряна Калейн), вдигане на тежести - 1 657 200 лв. (Карлос Насар - злато; Божидар Андреев - бронз), борба - 3 000 000 лв. (Семен Новиков и Мохамед Рамазанов - злато), бокс - 2 346 900 лв. (Хавиер Ибанес Диас - бронз), таекуондо - 1 550 000 лв. (Кимия Ализаде - бронз).

От стр. 22

Талантлив плувец, чието ген започва в 5:00 сутринта, за да успее да тренира преди училище.

Тенисист, който удря първата си топка на кварталния корт, а днес е част от програмите за млади надежди на БОК.

Така в по едно изречение могат да бъдат описани онези истории, които все още не са публични, но са реални и са не само част от лична биография, но залог за бъдещи успехи на българския спорт.

Помощ от държавата и федерациите

Министерството на младежта и спорта вече развива програми, насочени към подкрепа на младите таланти - стипендии, финансови стимули, лагери, участия в международни турнири. Инициативи като „Таланти на България“, както и програмите на Българския олимпийски комитет, са ключови за растежа на най-перс-

Бюджетът на ММС за 2025 г. е близо 180 млн. лева, като най-много средства се предвиждат за програмите „спорт за високи постижения“ - 112 млн. лева и „спортните обекти и съоръжения“ - 20 млн. лева. Това е на фона на 111 регистрирани спортни федерации. Друг е въпросът дали всичко се отчита.

Все пак, според рейтинга на активната прозрачност на централните органи на властта за 2024 г., публикуван от Програма достъп до информация, ММС се нарежда на 16 позиция от общо 20 национални ведомства, в това число и МС. Показателно за този не толкова обнадеждаващ резултат са липсата на информация за отчети и мъглявината около националните програми на министерството за някои години.

Радослав Василев

Битката кой да се добере до повече държавно финансиране е само повърхността на проблема, свързан с дисбаланс във финансирането на спортните ни федерации. Често в българския спорт, наред с блясъка на медалите и аплодисментите в залите, кипи друг вид битка и тя изглежда е без правила. Вместо честна конкуренция, се разменят удари „под кръста“.

Примери за това са Българската федерация по борба, Българската федерация по вдигане на тежести и Българската конфедерация по кикбокс и муай тай.

В Българската федерация по борба, според Програмата за финансово подпомагане на спорта за високи постижения за 2025 г. към спортното министерство, няма разписани средства, а за предишните две години съответно 2024 г. и 2023 г. няма налична информация. Трябва да се върнем чак до 2022 г., където са осигурени 2.99 млн. лева за високи постижения - в пъти повече от минали години и с над-

пективните млади атлети. Тези програми дават шанс на спортисти, които иначе биха се отказали заради липса на ресурси. В тях участват деца от всички краища на страната - от големите градове до малките общини, където спортът е не просто хоби, а надежда за по-добро бъдеще.

Младите, които вече блестят на международната сцена

На международно ниво все по-често срещаме български имена в младежките първенства, отразявани от международни спортни сайтове, Олимпийския канал, Eurosport Junior, както и глобалните профили на спортните федерации. В младежките европейски и световни първенства българските спортисти се представят силно - печелят медали, поставят лични рекорди, изнемават големи школи. Това са сигнали, че основата е здрава и че новото поколение идва подготвено.

Клубове в схватка: кой удря под кръста?

Разделението има в борбата, вдигането на тежести и кикбокса

1 млн. лева повече, отколкото по Програмата за олимпийска подготовка за 2021 г. (1.8 млн. лева).

Сходна е и ситуацията с Българската федерация по вдигане на тежести, в която финансирането постфактум още повече си проличава. Например, за олимпийска подготовка за 2021 г. те получават едва 504 хиляди лева, следвано от липсата на информация в периода 2022-2024 г. и стигайки до 2025 г. с отделените 1.65 млн. лева, т. е. преди олимпиада парите са в пъти по-малко, отколкото след нея!

За Българската конфедерация по кикбокс и муай тай осигурените средства за високи постижения също се покачват (2020 г. - 350 000 лева; 2025 г. - 675 000 лева), което е резултат от добрите представяния на международни форуми през годините.

Кой печели от това? Шампионите - не, феновете - също. Отговорът е отвъд тези рамки и попада в сенките зад тях, свързани в по-малка или голяма степен с политическите зависимости, корупцията и кръгът от хора, движещи голямата машина.

В борбата и вдигането на тежести няма как да не се отбележи политическото влияние на лидера на ДПС-НН Делян Пеевски. По думите на президента на федерацията по вдигане на тежести Стефан Ботев, ако не е бил Пеевски, федерацията щяла да фалира. Ето защо успехите се дължали на него, в това число и тези на Карлос Насар. От друга страна, Насар спомена, че не е получил и лев от федерацията и е разчитал на издръжката на своите спонсори. „Отношенията ми с федерацията са доста прости - никакви не са“, беше лаконичното обяснение на шампиона.

Федерацията по борба, досущ като с тежестите, е разкъсвана от вътрешни разправии. Новият президент на федерацията Станка Златева е свързана отново с лидера на ДПС -НН, като от клуба по борба на ЦСКА заявиха, че с новата управа са предпочитани едни борци пред други и ръководството дължи обяснение за рокадите. От федерацията контраатакуваха с аргумента, че се борят с корупцията, наследена от бившето ръководство, в лицето на Христо Маринов, Гриша Ганчев и Данаил Ганчев. „Старото ръководство на федерацията по борба е привличало до последно руски състезатели с парите, отпуснати от спортното министерство, и е оставило общи дългове за поне 1.4 млн. лева“, отбелязаха на своя пресконференция от екипа на Златева и потвърдиха, че война има и

ще има, докато не излезе истината наяве.

На последно място, но не и по важност, идва една не толкова позната федерация, а именно Българската конфедерация по кикбокс и муай тай. В нея се заявява публично и писмено едно, прави се съвсем друго. Цари хаос, лични вражди и борба за надмощие. Ето защо състезатели и част от най-успешните клубове са „вдигнали мерника“ на президента Галин Димов - бивш главен инструктор по полицейска лична защита към ОДМВР - Варна.

От ресорното министерство казват, че всичко е по правилата и по устав. Същевременно, не се спазват ангажиментите по осигуряването на екипировка, медицинско лице, медикаменти, транспорт и др. от федерацията по кикбокс. От отчетите за последните 4 години става ясно, че се отделят стотици хиляди левове годишно, като по информация на потърпевши отделените пари остават някъде другаде, но не и за състезателите. Недоволство идва и от оттеглената подкрепа на федерацията по кикбокс за провеждането на Световното първенство за деца и юноши, което трябваше да се проведе в Пловдив през 2026 година.

От едната страна са СК „Стар Тийм“, а другата са СК „Бултрас“ и Галин Димов. Според първите Димов е в основата на скандала, като именно той го отрича и твърди, че ръководството на „Стар тийм“ е заобиколило важно решение, което постановява, че само федерацията може да получи възлагателно писмо за провеждането на международни първенства, а официален договор, че „Стар Тийм“ е организатор няма.

В думите на Димов може да се съмняваме, защото дни преди да се оттегли подкрепата на федерацията за световното първенство, Димов заяви на пресконференция, че „Стар Тийм“ и „Бултрас“ са промоутъри и гарантира, че ще подкрепи организацията по всякакъв начин.

Прегледът на неуредиците при изброените федерации показва системни проблеми, от които губещи са спортистите и публиката. Постижанията на шампионите в отделни спортове, с които цялата нация се гордее, се оказват единствено или почти напълно резултат от лични усилия, подкрепа на спонсори, за да се преодолее хроничната липса на средства и отсъстващата подкрепа от институциите, които са създадени, за да подпомагат развитието на българския спорт.

Писта край Сливен: несбъднатата мечта за Формула 1

Дария Александрова

В момента в България има три писти, които са в експлоатация - в Хасково, Враца и Кюстендил. Междувременно край Самоков продължава изграждането на „Laga“, за която се очаква, че ще може да посрещна надпревари от Формула 3. Днес изглежда невероятно, но през не толкова далечната 1989 година в България се изгражда автомобилна писта, която може да бъде използвана дори за състезания от Формула 1. Впечатляващо е, че страната ни не само е успяла да получи разрешение от Международната автомобилна федерация (ФИА), но също така да построи основните трасета и инфраструктура.

От момента, в който възниква идеята през 1984 г. до края на социализма през 1990 г., държавата е инвестирала 25 милиона лева в строителството, а допълнително са осигурени още 800 милиона долара от три чуждестранни компании. Ако проектът е бил реализиран по план, то през 1992 г. Сливен щеше да стане сцена на най-бързите пилоти на планетата.

В началото на 80-те години трима италиански инвеститори обикалят Балканите, търсейки терен, подходящ за база на Формула 1. По това време турската писта „Истанбул парк“ все още не съществува, докато в Унгария тепърва мислят план за изграждането на бъдещата „Хунгароринг“. Тогавашният председател на Съюза на българските автомобилисти (СБА) и бивш съратник на другаря Тодор Живков - генерал Иван Врачев, се среща с италианците и обсъжда вариант да се построи трасе на бъл-

гарска територия. Той успешно убеждава Живков в потенциала на проекта и няколко години, след като той е дал зелена светлина, вече няма никакви пречки и работата започва.

В продължение на няколко месеца се разисква въпросът къде да бъде построена пистата. Вариантите са два - край Самоков и в землището на Сливен. В крайна сметка е решено трасето да бъде изградено в местността Романуша, източно от Сливен, където теренът е равнинен с неплодородна песъчлива почва. Като основни аргументи за избора са посочени близостта му до морето, както и фактът, че наблизо има летище (днес изоставено), което в средата на 80-те е имало капацитет да обслужва както граждански, така и карго самолети.

Пистата била предвидена да отговаря на изискванията за провеждане едновременно както на автомобилни ралита, така и на състезания с камиони. Общата дължина на трасето била 4 266,95 метра, половината от които в прави отсечки. Завоите били общо 13, като на всеки километър са по три - 8 десни и 5 леви. Наклоните по тогавашните стандарти не е трябвало да са по-големи от 20% при изкачване и 10% при спускане. Тук те са съответно 4,1% и 5,8%, а разстоянието между най-високата и ниска точка е 56 метра. Стартовата права е с дължина 697,19 метра. Първоначалният вариант е предвиждал ширината на старта да е 15 метра, а в останалата част да се свива до 11. Проектът бил многомасщабен. Планирало се в Романуша да се изградят картинг писта, къмпинг с 320 места, паркинг за 30 000 автомобили, няколко хотела, бунгала, тенис

Проект за мечтата за Формула 1 край Сливен през 80-те години

кортове и игрища за волейбол и футбол, технически център, хеликоптерна база, които да отговарят на изискванията на ФИА за провеждане на надпревара от Формула 1.

Сюзът на българските автомобилисти предоставил около 25 милиона лева за проекта. Планът бил държавата да влезе в сдружение с три чуждестранни фирми, за да осъществи целта си, най-известната от които била германската „Шнайдер“. Останалите две са от Италия и САЩ, като за американците се е знаело, че имат акции в „Боинг“. През 1988 и 1989 година се водели преговорите с чуждестранни инвеститори във Виена и Мюнхен, докато едновременно вървял строежът.

Точно когато проектът е вече готов, ФИА приема нови правила за пистите от Формула 1, което налага преработването му. Тази промяна се оказва фатална за почти завършения вече спортен комплекс. Според специалисти, ако тя не е била приета, целият проект е можело да бъде завършен преди преломната 1989 г. и политическите промени не е имало как да се отразят. Но това не се случва, тъй като новият премиер Андрей Луканов прекратява строежа. Междувременно, в Унгария вече са завършили своята писта и то за рекордно кратък период.

„Хунгароринг“ започва да се строи в края на 1985 г. успоредно с нашата, но само 8 месеца по-късно тя е в напълно завършен вид. Трасето отваря врати на 24 март 1986 г. и веднага става част от календара на Формула 1 като първата писта в Източна Европа, на която се провежда кръг от шампионата, на фона на Студената война.

Това е една от причините българският проект постепенно да започне да губи инерция. Въпреки това, строежът продължава, а крайт му идва едва след промените през 1989 г. Затова има основание да се смята, че главната причина за замразяването на мащабното спортното съоръжение е изцяло вътрешна, след като местните амбициозни ръководители биват заменени от нови партийци без национално мислене. Така мечтата, че в България ще се провеждат състезания от Формула 1, се изпарява над пращното трасе край Романуша.

Днес почти изградената писта, със заровените в нея 25 милиона лева, стои изоставена. Все още се виждат основите на трасето, както и изградените отводнителните системи. Но вместо да се чуват рев на болиди и овации от трибуните, се е настанила тишината след една забравена мечта.

ИЛИАН НАУМОВ - треньорът, който се бори за българския картинг

Трикратно шампион по картинг Илиан Наумов разказва за пътя си от пистата до треньорската скамейка, за саботажите, липсата на подкрепа и борбата да изгради ново поколение пилоти въпреки проблемите в българския моторен спорт

Павел Ялъмов

Българският картинг рядко попада във фокуса на общественото внимание, но зад кулисите му се крият съдби, битки и мечти, които започват още в детска възраст. Една от най-разпознаваемите фигури в този спорт е Илиан Наумов - трикратно републикан-

ски шампион по картинг, днес треньор и основател на професионалния отбор Speed Birds и Speed Birds Academy. Той е човек, който е видял спорта от всички възможни ъгли - като дете с талант, като състезател на върха и като треньор, който се опитва да промени система, която често работи срещу собствените си деца.

Илиан Наумов започва да се занимава с картинг сравнително късно в сравнение с днешните тенденции - около 12-годишна възраст. Въпреки това бързо показва качества, които го отличават от останалите. През годините упоритата работа, дисциплината и състезателният му инстинкт го извеждат до три републикански титли - постижение, което малцина успяват да повторят.

От състезател към треньор

Още като млад състезател Илиан осъзнава, че успехът в моторните спортове не зависи само от таланта. Той изисква сериозна финансова подкрепа, стабилен екип и най-вече - коректна среда, в която правилата важат за всички.

Макар че в ранните си години не е мечтал да стане треньор, съдбата го среща с тази роля още докато е активен състезател. Той става помощник на първия си треньор и именно тогава усеща, че изпитва истинско удовлетворение, когато вижда напредъка на другите.

„Винаги съм се радвал повече на успеха на децата, отколкото на моя собствен“, споделя той.

Илиан завършва Националната спортна академия (НСА), но е откровен, че образованието там дава по-скоро формална основа. Специалността „Автомобилизъм“ е насочена основно към рали дисциплините, а картингът остава на заден план.

„Дипломата е необходима, но тя не те учи на най-важното - как да работиш с деца. Това е нещо, което или го носиш в себе си, или не.“

Годините на разочарование и отдалечаването от спорта

Преломен момент в кариерата на Илиан настъпва през 2007 година, когато получава възможност да представлява България на световно първенство. Това би трябвало да е мечтата на всеки млад пилот, но вместо подкрепа, той среща безразличие.

„Отговорът, който получих от федерацията, беше - Не можем да помогнем. Това беше шокиращо.“

Липсата на финансова и институционална подкрепа е само началото. Следват години, в които Илиан твърди, че е бил подлаган на системен саботаж.

Продължава на стр. 25

Звездата на корта Иван Иванов е млад спортист №1 у нас за 2025

Най-добрият млад спортист в България е тенисистът Иван Иванов – победител в юношеския турнир на US Open – „Уимбълдън“. През септември 2025 г. той спечели изцяло българския финал срещу Александър Василев с 2:0 сета (7:5, 6:3) за 1:15 ч.

Успехите на Иванов не се изчерпват с корта. В година, която бе изключително успешна за българския спорт, той спечели 14-ото издание на анкетата на Viasport.bg, като събра 1089 точки от гласовете на 132 спортни журналисти. Зад него останаха волейболистът Симеон Николов и автомобилният състезател Никола Цолов. В топ 10 попадат още Александър Василев, Малена Замфинова, Димана Иванова, Валентина Георгиева, Христиан Касабов, Виктория Нинова и Калина Венева.

СНИМКА: УИМБЪЛДЪН
Най-добрият млад спортист на 2025 г. - Иван Иванов

От стр. 24

Сред тях са умишлени повреди по картинга, нерегламентирани намеси по двигателя и съмнителни технически проверки. „Слагали са ми парцали в ауспуха, повредили са двигателя ми вечерта преди състезание. Имаше случай, в който техническо лице буквално затвори двигателя ми с капачка от буркан.“

Тези преживявания го пречупват. Той осъзнава, че като млад състезател няма как да се пребори със система, която обслужва „чужди интереси“, и взема тежкото решение да се отдръпне от спорта.

След дълги години далеч от активния картинг, през 2022 година Илиан решава да се завърне – този път не като състезател, а като треньор и ментор. Така се ражда Speed Birds Academy – първата картинг академия в България с ясно изградена концепция за развитие на млади пилоти.

„За мен е парадоксално, че в страна като България чак сега се създава истинска академия за картинг“, казва той.

Академията работи основно с аматьорски, т.нар. рентал картинги, които са оборудвани с допълни-

Григор Димитров и златните години на българския тенис

Мартин Вичев

В последното десетилетие името на Григор Димитров неизменно стои на първите редове в българския спорт. В свят, в който тенисът е доминиран от колоси като Новак Джокович, Рафаел Надал и Роджър Федерер, нашият сънародник успя не просто да се нареди сред тях, но и да се превърне в един от най-разпознаваемите играчи на тура.

Димитров е най-успешният български тенисист в историята – факт, който не подлежи на спор. Титли от АТР, участие в топ 10 на световната ранглиста, полуфинали в три от турнирите от Големия шлем, трофей от АТР Finals, победи над най-големите имена в тениса – всичко това е част от неговото наследство. А всяка нова победа предизвиква познатата вълна от гордост у българските фенове.

Българската надежда на световната сцена

Интересът към Григор Димитров винаги е бил огромен. Причината е проста – България рядко има спортисти, които системно се борят на най-високо ниво в индивидуален спорт с такъв мащаб. Неговите успехи не просто носят радост – те връщат надеждата. Надеждата, че страната ни може да бъде фактор в световния спорт. Че българският талант може да пробие дори там, където конкуренцията е ужасяващо силна.

Феновете следят всяка негова победа, всяка емоция на корта,

всяко интервю. Медиите – български и международни – анализират формата му, сравняват го, хвалят го или критикуват. Димитров остава интересен, защото е състезател с характер, със стил и с история – история на постоянство, амбиция и изключителен талант.

Златните години: начало на възраждане или последен блясък?

След повече от 15 години на професионалния корт Димитров продължава да играе на изключително високо ниво. Мнозина биха казали, че кариерата му е в своята зряла фаза, но пък точно този период донесе на българина впечатляващо постоянство, нови победи и дори нови финали в големи турнири.

Въпросът, който феновете си задават, е естествен: Това ли са златните последни години на един голям шампион, или началото на нов подем в българския тенис? От една страна, Григор все още е сред най-техничните играчи в тура и играе освоbodено – без напрежението на ранните години. Това му позволява да показва тенис на изключително високо ниво. От друга страна, зад него сякаш още не се вижда ясно следващо поколение български тенисисти, готови да застанат рамо до рамо с най-добрите. Затова успехите му са едновременно празник и предупреждение – феномен като Григор Димитров се ражда рядко. И въпросът е дали България ще успее да използва този момент, за да изгради следващите си звезди.

Какво казват експертите за него

Бивши треньори, анализатори и негови съперници многократно са подчертавали, че българинът притежава едно от най-елегантните движения на корта и едно от най-прецизните форхенд-усещания в тура. Международни медии като BBC Sport, Eurosport, ESPN Tennis често го описват като „играч, който може да победи всеки в добър ден“. В българските спортни медии – Sportal.bg, Gong.bg, БТА Спорт, DarikSport, DSport – анализите за него винаги попадат сред най-четените материали. Феновете следят профилите му в социалните мрежи, където той споделя моменти от подготвянето си, турнири и лични преживявания.

Григор на корта: символ и пример

Григор Димитров е не просто спортист – той е символ и пример на цяло поколение талантливих спортисти. Показва, че и от България може да излезе световна тенис звезда. Доказва, че талантът и трудът могат да се срещнат на най-голямата спортна сцена. Огромна световна аудитория видя българин да играе в най-престижните турнири срещу легендите на тениса.

Каквото и да покаже бъдещето за кариерата на най-успешния ни тенисист и за съдбата на българския тенис, едно е сигурно – името на Григор Димитров завинаги остава в историята на спорта. И всеки негов удар продължава да носи онази особена смесица от гордост, надежда и възхищение, която само истинските шампиони могат да събудят.

телни предпазни елементи. Те са по-безопасни и подходящи за първите стъпки на децата в спорта.

Състезателните категории в картинга са строго регламентирани и съобразени с възрастта и уменията на пилотите. Най-малките започват от класове микро или мини – за деца между 7 и 9 години. Следва мини макс (9-12 години) и накрая – сеньорските категории без възрастови ограничения.

Най-високият клас може да развие до 120 км/ч на добра писта, а дори и най-малките категории достигат впечатляващи скорости.

„Разликата е в ускорението и контрола, не толкова в максималната скорост“, уточнява Илиан.

Според него оптималната възраст за започване е между 6 и 7 години, защото тогава децата разчитат на инстинкта. Те още не разбират сложната теория, но имат естествен усет и бърза реакция. Именно тогава личи дали едно дете има заложби на състезател.

Големите международни отбори обикновено изчакват децата да навършат 8 години, но Илиан смята, че по-ранният старт дава предимство, стига тренировки-

те да са правилно дозирани.

В Speed Birds Academy се обръща сериозно внимание на общата физическа подготовка, особено през зимния период. Тренировките включват кондиционни упражнения, работа за рефлексии, периферно зрение и силови упражнения със собствено телло.

„Децата днес не са толкова физически активни. Ако едно дете е тренирало друг спорт преди картинга, това му дава огромно предимство.“

Освен физиката, академията поставя акцент и върху психиката. Работа със спортни психолози, изграждане на дисциплина, увереност и устойчивост на напрежение са част от философията на клуба.

В момента в България има едва три работещи картинг писти – във Враца, Кюстендил и Хасково. По думите на Илиан състоянието им е „трагично“, а липсата на държавна подкрепа ги обрича на бавен разпад.

Надеждите са свързани с бъдещата писта Лага край Самоков, която е планирана да получи лиценз за Формула 3 и да включва и картинг трасе.

„Всеки пилот във Формула 1, 2 или 3 започва от картинга. Това е

основата на моторните спортове.“

Темата за федерацията остава най-болезнената за Илиан. Той твърди, че практиките от миналото продължават и днес. Като пример дава случай от последното състезание за сезона, когато дете от неговия отбор е дисквалифицирано в борбата за титлата при напълно противоречиви обстоятелства. Двигателят бил проверен и пломбиран два дни преди старта. Точно преди състезанието пломбата била свалена с твърдението, че има аномалия. Но подадените сигнали останали без резултат, тъй като, по думите на треньора, всички отговорни лица са „приятели помежду си“.

Бъдещето на България в картинга

Въпреки всичко Илиан остава оптимист. Той вярва, че развитие има, стига да има желание за работа. Наумов споделя, че се надява да се появят повече академии за картинг, за да може спортът да продължи да се развива. Неговата цел е ясна, а именно – да изгражда не просто победители, а истински шампиони.

ЗАВЕЩАНИЕТО НА АРМАНИ

Getty Images
Джорджо Армани

В изкуството на елегантността изпъква не дрехата, а личността

Яна Иванова

На 4 септември 2025 г. светът загуби едно от най-големите имена в света на модата – италианският моден дизайнер Джорджо Армани почина на 91-годишна възраст в дома си в Милано. Известният моделиер остави след себе си не просто една от най-прочутите и влиятелни модни къщи, а глобален конгломерат, който е изградил и наложил скромната елегантност като своя запазена марка.

От аранжирането на витрини до най-успешната модна империя

Джорджо Армани е роден на 11 юли 1934 г. в малкия град Пиаченца, разположен в Северна Италия, в семейството на счетоводителя Уго Армани и домакинята Мария Раймонди. Той не е единствено дете – има по-голям брат Серджо и по-малка сестра Розана. Никой от роднините му не предполага какъв талант притежава малкия Джорджо и какво блясково бъдеще го очаква. В детството и юношеството интересите му са далеч от модата – иска да учи медицина. През 1956 г. постига тази цел и започва да следва медицина в Милано. Но скоро разбира, че това не е неговото призвание и през третата година прекъсва своето образование, за да постъпи в армията. Военният живот

обаче не приляга на един срамежлив и елегантен човек като Армани, затова той бързо се уволнява.

Следващата спирка е универсалният магазин „La Rinascente“, където работи като аранжор на витрини. Именно там е първият му досег с облеклото – бързо забелязва кои платове и материји допадат на клиентите, посещава текстилните фабрики, за да ги купи, и усъвършенства шивашките си умения.

Първият, който отваря вратата на модния свят пред младия Армани, е Нино Черути – известен италиански дизайнер на висша мода. В рамките на няколко месеца, след като започва работа при него, Джорджо се издига в йерархията и дори помага на Черути да промени облика на компанията си.

През 1975 г. заедно със Серджо Галеоти, негов бизнес и житейски партньор, основава Armani S.p.A. в Милано, финансирана с парите от продажбата на фолксвагена на Джорджо. За съжаление, през 1985 г. Галеоти умира от СПИН на едва 40 години. Загубата е толкова тежка за Армани, че той обмисля да се откаже от съвместния им бизнес. Това в крайна сметка не са случва, защото самият той казва, че именно Серджо го е накарал да повярва в собствения си талант. Затова вместо да се откаже, той влага цялата си енергия в своите дизайни и до края на века се превръ-

ща в един от най-успешните дизайнери на всички времена.

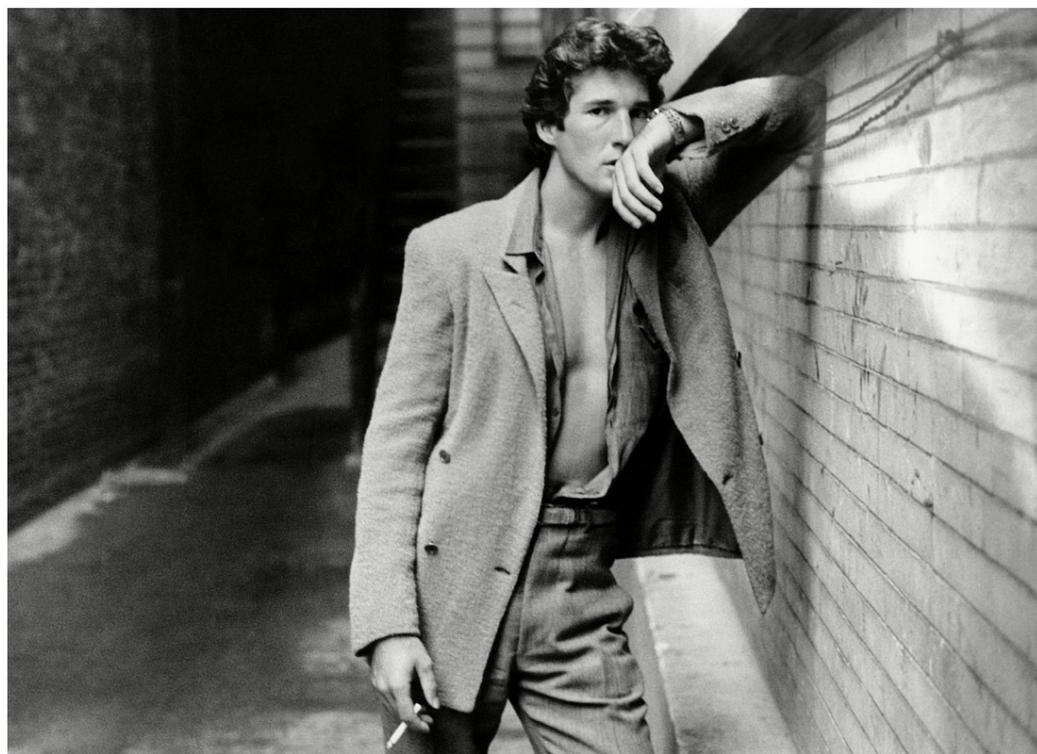
Днес Армани има няколко модни линии (Giorgio Armani – най-скъпата линия за продажба; Giorgio Armani Privé – линия за висша мода, която се демонстрира по време на седмицата на модата, но не се продава; Armani Exchange – най-достъпната линия, включваща по-спортни модели; Emporio Armani – насочена към по-младите поколения; и други), както и редица други продукти като аксесоари, парфюми, козметика, бижута, часовници и очила. По света дори има луксозни хотели и ресторанти, собстве-

„Елегантността не означава да бъдеш забелязан, а да бъдеш запомнен.“

Армани

Ричард Гур
носи Армани
в „Американско
жиголо“

Снимка: Shutterstock

ност на моделиера. Всичко това го превръща в най-успешния във финансово отношение дизайнер в световен мащаб. Armani S.p.A. вече не е просто модна къща, а цяла бизнес империя.

Армани въведе дамския и деконструира мъжкия костюм

Онова, което отличава Армани от другите значими дизайнери на 20 век, е неговият подход към най-класическото облекло в историята на човечеството – костюма.

Той е първият, който през 80-те години започва да предлага костюма като женска дреха. Това негово революционно виждане идва много в крак с времето, тъй като именно тогава образът на жената се променя – тя вече не е скромната домакиня, облечена в нежна рокля, а навлиза в работния свят и застава наравно с мъжа. Чрез своите костюми Армани дава на жените чувство за сила, власт, удобство и елегантност.

Това обаче не изчерпва неговата визия. Освен образа на жената, Армани променя и образа на мъжа. Премахвайки подплънките на раменете и вътрешната подплата и заменяйки традиционните платове като вълна с по-леки и удобни такива, той деконструира мъжкия костюм. Целта му е да създаде дреха, която съчетава удобството и елегантността; сако, което вдъхва уважение, без да ограничава свободата на мъжа, опитвайки се да демонстрира ненужна и груба сила.

Може да се каже, че през 80-те години Армани феминизира мъжкото облекло и маскулинизира женското.

Продължава на стр. 27

Ройтерс
Армани позира с модели преди да представи колекцията си пролет-лято 2025 в Ню Йорк, САЩ, 17 октомври 2024 г.

От стр. 26

Тази тенденция е актуална и до днес.

Модната философия на Джорджо Армани се състоеше в това дрехите да помогнат за изпъкване на личността, обобщава известният български учен, културолог и моден анализатор проф. Любомир Стойков. Той посочва по повод кончината на Армани, че модният свят трябва да бъде безкрайно признателен на италианския дизайнер, тъй като благодарение на неговия стил облеклото се доближи още повече до реалния живот на хората, стана по-практично, а неговата елегантност придоби измерения, различни от ценностите, налагани до неговата поява.

Холивуд предпочита неговите дизайнерски визии

Истинският триумф за Армани идва, когато успява да наложи костюмите си като едни от най-предпочитаните в Холивуд. Главните герои в едни от най-емблематичните холивудски продукции за последните 50 десетилетия носят именно негови дизайни. Първият филм на Армани в Холивуд е „Американско жиголо“ и по-специално костюмът на Ричард Гийр в ролята на Джулиан Кей. След това създава костюмите за филми на Скорсезе като „Казино“, „Добри момчета“ и „Вълкът от Уолстрийт“. Във филмите за Батман на режисьора Кристофър Нолан, Брус Уейн, изигран от Кристиан Бейл, отново носи дизайни на Армани. В „Гадни копилета“ лейтенант Алдо Рейн, изигран от Брад Пит, носи смокинг на Армани. Освен това той облича и самите актьори за различни събития като гала вечери, премиери, връчвания на награди и други. Така визията на дизайнера се утвърждава не само в американското съзнание, но и на световната модна сцена.

Има най-високи държавни отличия за мащабната си благотворителност

Детството на Джорджо минава сред ужаса на Втората Световна война. Споменът за бомбандировките над родна Италия е тежко преживяване, от което дизайнерът развива чувствителност към различни социални проблеми.

През февруари 2020 г. например Армани е първият, който провежда свое модно ревю при закрити врати и го излъчва онлайн в реално време, за да предпази гостите си от коронавируса. През същата година, чрез създадената през 2016 г. фондация „Джорджо Армани“, дизайнерът дарява 3 милиона евро на италиански болници и на Отдела за гражданска защита в Италия.

Две години по-късно пък организира ревю без музика в знак на съпричастност към Украйна и като протест срещу войната. Армани обяснява „тихото“ ревю по следния начин: „Не искаме да празнуваме нищо, защото онава, което се случва, е твърде тъжно“. Освен това фондацията дарява 500 хиляди евро на Върховния комисариат на ООН за бежанците в подкрепа на хората, които бягат от конфликта. Подпомага и фонда #MilanoHelpUkraine, осигуряващ подкрепа за бежанците, пристигащи в Милано.

Известен е с това, че е един от първите дизайнери, които отказват да наемат твърде слаби модели за своите ревюта в знак на протест срещу промотирането на твърде нереалистичните стандарти за красота, граничещи с болести като анорексия и други. Повод за това е смъртта на бразилския модел Ана Рестон, която умира от анорексия през 2006 г.

Армани работи по проекта Acqua for Life в партньорство с WaterAid – организация, осигуряваща достъп до

чиста вода и канализация в развиващите се страни, с акцент върху подобряването на здравните заведения за жени и деца.

Благодарение на своята благотворителна дейност, Джорджо Армани е носител на титлите Кавалер на Републиката и Кавалер на Гран Кроче – най-високото държавно отличие в Италия.

„Крал Джорджо“ оставя интересен казус на роднините си

Интересен е казусът със завещанието на „крал Джорджо“, както често е наричан. Приживе той притежава 99,9% от компанията, а останалите 0,1% са собственост на фондация „Джорджо Армани“. Известно е, че дизай-

„Аз бях първият, който омекому образа на мъжете и затвърди образа на жените. Обличах мъжете в гамски материи и отнех от мъжете това, което жените ускаха и от което се нуждаеха – костюма на властта.“

Армани

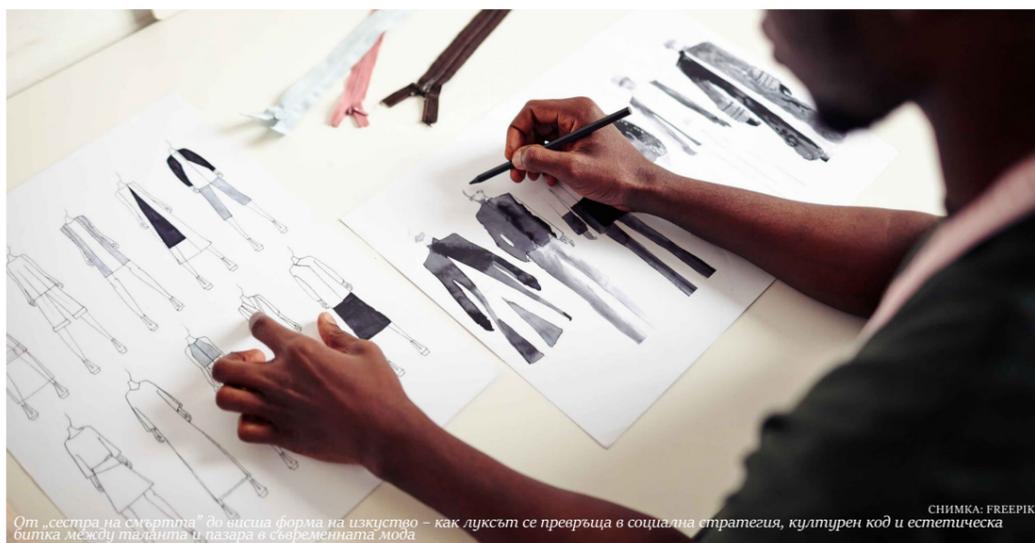
нерът е безкрайно отдаден на работата си, (някои дори биха казали, че е obsесен от нея) и обича да контролира всички творчески и бизнес процеси еднолично. Въпреки това последната му воля е компанията да бъде продадена.

За свои наследници той определя дългогодишния си помощник и довереник Панталео Дел'Орко, който наследява 30% от компанията; 60% от компанията са поравно разделени между сестра му Розана Армани, нейния син Андреа Камерана и дъщерите на покойния му брат Серджо Силвана и Роберта Армани. Останалите 10% стават собственост на фондацията.

Наследниците обаче са задължени в рамките на 18 месеца от смъртта на дизайнера да продадат 15% от акциите на някой от трите предпочитани от самия Джорджо оференти – луксозния френски конгломерат LVMH, френския козметичен гигант L'Oréal или EssilorLuxottica, най-голямата компания за очила в света. Алтернативно, Дел'Орко има правото да определи друг купувач сред луксозните модни групи с подобен размер. През следващите 5 години трябва да бъдат продадени между 30% и 54,9% от компанията на същия купувач или да бъде регистрирана на италианската фондова борса. Но за момента всичко е в ръцете на най-близките му съветници и членове на семейството му и само времето ще покаже дали ще спазят последната воля на покойния Армани.

Gettyimages
Армани подготвя модно ревю на площад Сен Стюлис в Париж през 1998 г.

От „сестра на смъртта“ до висша форма на изкуство – как луксът се превръща в социална стратегия, културен код и естетическа битка между таланта и пазара в съвременната мода

Модата - между естетиката на творците и етиката на консуматорството

Адам Петков

Модата отдавна живее под сянката на една историческа стигма – онази, родена още във времената на аскетизма, когато стремежът към красота се е смятал за празна суета, а суетата – за духовен грях. Дори Джакомо Леопарди, в своята сатира „Die Mode und der Tod“ от 1824 г., стига до определението, че модата е „сестра на смъртта“ – дете на тленността, което се договаря със самата смърт, за да руши човешки тела и нрави. Днес звучи остаряло и смешно, но не и напълно лишено от истина: и модата, и смъртта, напомнят за крехкостта на времето. Като ярък контрапункт стои изказването на Марс Якобс: „Луксът е да се радваш на себе си, а не да се обличаш за другите.“ Прав е – но и не съвсем. Луксът винаги е и изява на социален статус. Именно затова кралица Елизабет създава митологичния си образ чрез кралските одежди – те са нейният визуален трон.

Луксът като социална стратегия

Вярва се, че луксът – в смисъла на висша мода като творчески продукт – има и социална функция. В общество, пресечено от всевъзможни разделителни линии (социални, полови, политически и др.), яркият публичен образ е понякога единственото, което отваря врати. „Революционерите“ срещу дискриминацията трябва да са разпознаваеми и да изглеждат добре, за да бъдат харесани. Не толкова от суета, а за да бъдат чути. Затова луксът трябва да се възприема и като културен и социален код, а не единствено като продукт на парвенюшки манталитет. Тук се поражда и несъгласието с т.нар. демократизация на модата. Този оксиморон

превърна някога елитарната творческа мода в масов кич, повлечен от логиката на бързата консумация.

Модата като изкуство – когато подиумът среща музея

Елитната мода винаги се е вдъхновявала от високото изкуство. Йеронимус Бош, например, е сред любимите „музи“ на дизайнерите – неговата „Градина на земните наслади“ е вдъхновявала Raf Simons, Zandra Rhodes и Alexander McQueen. По тази линия вървят и Gucci, и Valentino, а Dolce & Gabbana през 2018 г. издигат на сцената цели картини на Леонардо, Рафаело и Ботичели, превърнати в рокли. Изкуството се преражда върху текстила, а модата се превръща в пърформанс.

И все пак – над този високоестетически полет се издига пазарът. Там, където изкуството среща икономиката, се ражда напрежението между творческия продукт и търговската индустрия. Напрежение, породено едновременно от благотворното взаимодействие между модата и пазара, но и от прекрачването на етичните граници, които често забравяме, че определят и границите на нашето човешко битие.

Малките истории зад големите имена

Този сблъсък се вижда най-ясно в историите на дизайнерите – хора, започнали от нищото, превърнали бедността в естетическа програма. Един от тях е дизайнерът на Gucci – обикновено момче от хотел „Савой“, впечатлено от куфарите на богатите, създава кожански дюкян, а дефицитът на кожа ражда бамбуковата дръжка, която днес се смята за един от емблематичните символи на марката. Coco Chanel

Модата в най-висшата си форма е талант, а талантът е надикономически и надпазарен феномен

– възпитана в аскетични нрави, превръща оскъдицата в монохромен, изчистен лукс, който и днес е символ на аристократичния минимализъм. Christian Dior на свой ред се превръща от продавач на карикатури до основател на модна къща наред с пепелищата от разрухата след Втората световна война. Elsa Schiaparelli – емигрантка, израснала в крайна бедност, утвърждава неповторимия си талант чрез дрехите, повлияни от популярния по нейно време сюрреализъм: рокля със скелет, шапка-обувка, мотив с омар. Вдъхновена от Дали, тя превръща текстилните „остатъци“ в изкуство. Versace – „Кралят на барока“, превръща шивашкия занаят от детството си в бляскава империя. Balenciaga, наричан още и „Пикасо на модата“, тръгва също от шивашкото ателие на майка си, без собствени средства, но оценен в достатъчна степен от богата и благородна маркиза, негова покровителка, за да стигне до самия връх на модното признание, и в крайна сметка да бъде наречен от самия Dior „маестро на всички моделиери“. Vivienne Westwood – жената, която превръща собствената си бедност в естетика на бунта чрез пънка, който става лукс, достъпен (парадоксално) само за богатите. Всички те доказват едно: модата в най-висшата си форма е талант, а талантът е надикономически и надпазарен феномен.

Етиката на консуматорството

Тук се ражда и трудният въпрос: „Може ли етиката да оцелее в пазарна среда?“

Големите марки могат да си позволят устойчиви материали, намален въглероден отпечатък, „вечни“ модели. Но истинската етика е в ръцете на потребителя. Когато човек с развита култура разбира защо една дреха е по-скъпа – защото е творческа, устойчива, „carry over“ – той я заплаща осъзнато. Но повечето купувачи на бърза мода не притежават подобна чувствителност и виждат марките като „логопарцали“. Оттам идва и липсата на потребителска етика.

В основата на всяка голяма модна линия стои едно и също – естетика, родена от въображение, а не от сметки. И ако искаме висшата мода да е вдъхновяващо изкуство, трябва да оценяваме и отстояваме именно естетиката ѝ, а не обезценяващата я консумация от хора, за които богатството има само материално измерение.

Младежките дрехи вече са експресивен език и личен манифест

Анна Шолпан

Ако се вгледате в младите хора по улиците на София, ще забележите интересна тенденция: дрехите им не са облекло, а са език. Това се вижда навсякъде – в трамваите по „Граф Игнатиев“, около НДК, в тихите улички с графити, по скейт площадките, сред студентите, които пият сутрешното си кафе. Стилтът на младите изявява директно начина им на мислене, тяхното настроение и характер.

Интересното е, че тази тенденция има своите паралели извън България. В Берлин, например, младежите използват дрехите като личен манифест. Разликата е, че берлинският стил е по-смел, почти анархичен. В Кройцберг и Фридрихсхайн могат да се видят тийнейджъри във винтидж якета, рисувани на ръка, в огромни худита, в тежки обувки, сякаш взети от някой постапокалиптичен филм. В Берлин стилът е протест. В София – емоция. Но и в двата случая дрехите разказват не по-малко експресивно от думите.

В София често може да се види как младежи прекарват часове в секънд-хендове, в търсене на „нещо рядко“ – суитчър с история, тениска от 90-те, яке, което изглежда различно от всичко масово. В Берлин подобни находки са част от философията „стилът не трябва да бъде скъп, за да бъде значим“.

Продължава на стр. 29

Поколение-то рисува себе си чрез цвета, кройката, силуета. И улиците са галерия, в която всеки е произведение на собствената си творческа и социална визия

От старите източни квартали до модерния Potsdamer Platz – навсякъде се усеща духа на свобода, в който дрехите са част от персоналната идентичност.

За младите хора облеклото е като паспорт. Скейтърите около метростанция „Сердика“ са в широки панталони, изтъркани Vans, раници, покрити с лепенки – все символи на принадлежност. А в Берлин студентите комбинират стилове така, сякаш създават арт колаж: малко пънк, малко техно, малко спортна винтидж естетика. Хаос, който всъщност има смисъл.

Приятно е да се наблюдава как непознати започват разговор, просто защото са разпознали едни и същи маратонки или рядък мерч на любим артист. Дрехите се превръщат в социален ключ – отварят врати, създават приятелства, дават усещане за общност. И в София, и в Берлин стилът е код, по който се разчита каква музика слуша човек, какво мисли, какво го вдъхновява.

Все пак, между двата града има различие: софийският стил е по-емоционален. Ярки цветове, големи силуети, смели комбинации – той показва вътрешния хаос, мечтите и енергията на младите. В Германия стилът носи идея: той може да изглежда небрежен, но зад тази небрежност стои концепция – отказ от нормите, отхвърляне на „красиво“ срещу „интересно“, бунт срещу очакванията.

Но въпреки всички различия, общият знаменател е, че уличната мода е символ на поколението. Тя живее по стените с графити, в светлините на винтидж магазините, по бетонните площадки, където звучат бийтове от преносими колонки, по мостовете, парковете и в университетските дворове. И всичко води към извода, че дрехите са част от следата за идентичност, която младите оставят след себе си всеки ден.

Уличният стил е същинско културно преживяване. Поколението рисува себе си чрез цвета, кройката, силуета. И улиците са галерия, в която всеки е произведение на собствената си творческа и социална визия.

КАДРИ: REORLEOF/SOFIA/FACEBOOK

Кинозвездите като модни икони

Емблематични филми оформят и архивират визуалната култура на различни поколения

Виктория Солопова

Киното е най-мощният визуален разказвач на модните тенденции в облеклото, но то не просто отразява модата, а я задава, превръща я в код, чрез който разчитаме водещия стил на всяка епоха. Малката черна рокля на Одри Хепбърн, диско-блясъкът на 70-те или неоновата естетика на 80-те са примери как екранът задава силуети, които надживяват времето си.

Холивуд и раждането на модните икони

През 30-50-те години на 20 век Холивуд се превръща в глобален авторитет по отношение на стила на обличане. Звездите диктуват не само кинематографични стандарти, но и модни. Най-емблематичният пример е роклята на Одри Хепбърн от „Закуска в Тифани“, създадена от Живанши – образ, превърнал се в символ на минималистична елегантност за десетилетия напред.

Марлене Дитрих също оставя трайна следа-налага мъжките костюми като част от женския гардероб. Нейният образ поставя основата на андрогенната естетика, която по-късно Yves Saint Laurent развива в своя емблематичен „Le Smoking“.

Киното като генератор на субкултури

От края на 60-те филмите започват да създават визуални кодове, които бързо преминават от екрана в градската мода. Saturday Night Fever (1977) превръща широките яки и блестящите костюми в символ на диско културата и превежда клубната естетика в масов стил.

През 1982 г. Blade Runner въвежда киберпънк естетика: неон, винил, силни рамене, мрачен футуризм. Този визуален език оказва влияние не само в модата, но и в рекламата, дизайна и попкултурата като цяло. Flashdance (1983) променя начина, по който жените носят спортни дрехи.

В началото на 90-те „Хубава жена“ не само превърна Джулия Робъртс в мегазвезда, но предложи палитра от модни решения, някои от които вече са иконични – като кафявата рокля на бели точки.

Съвременното съдържание и ускорената мода

С появата на социалните мрежи влиянието на киното върху стила се усеща още по-интензивно. Един кадър от сериал може да пренареди естетиката на цяла генерация.

Сериалът Mad Men възражда винтидж естетиката и интереса към силуетите на 60-те – молив поли, ретро прически, пастелни нюанси. В началото на 2020-те Euphoria оформя нова визуална идентичност за тийн поколението. Глитер, графични сенки и декоративни кристали в грима се превръщат в глобален тренд от TikTok до модните подиуми.

The Devil Wears Prada пък остава емблематичен за начина, по който масовата публика възприема модната индустрия.

Дизайнерите и големият екран

Водещи модни къщи открито черпят вдъхновение от киното. Prada често използва естетиката на италианското и европейското кино от 20-те и 60-те години. Gucci под ръководството на Алесандро Микеле многократно цитира визуалния стил на Уес Андерсън. Dior се връща към френската филмова елегантност от следвоенните години, а Saint Laurent разработва колекции, вдъхновени от Belle de Jour и Американско жиголо – произведения, които представят съвременната идея за елегантност.

Киното като „картотека“ на визуалната култура

Филмите съхраняват стиловете на своето време много по-трайно от модните списания или рекламните. Костюмите, цветовете и силуетите от запомняща се кинолента се превръщат в част от колективната памет.

Между модата и филмите съществува непрекъснат диалог – те са в процес на взаимно инспириране и заедно оформят начина, по който „разчитаме“ различните епохи. Киното остава ярко въздействащият и достъпен визуален език, чрез който поколенията предават разказа за своя талант, стил, естетика и светоглед.

Одри и малката черна рокля

С малката черна рокля Одри се появява за първи път във филма „Закуска в Тифани“. Бижутото от плат е дело на Коко Шанел, но едва моделите, които Живанши създава за Одри Хепбърн, стават толкова популярни, че всяка жена задължително си купува поне една малка черна рокля и вярва, че с нея ще е просто неотразима.

Марлене Дитрих: женственост в мъжки грехи

Актрисата и певица Марлене Дитрих е модна икона и символ на златните години на Холивуд в първата половина на 20-ти век, а нейният стил още е вдъхновение на дамите. Дитрих е фаталната жена в мъжки дрехи, която в 30-те години на миналия век показва женственост, облечена в смокинг, сако, бяла риза или официален мъжки панталон.

„Хубава жена“ (1990 г.) превърна Джулия Робъртс в мегазвезда и модна икона

Екранната химия между Гийр и Робъртс, невероятният избор на песни, перфектният сценарий и – не на последно място – незабравимите тоалети на Вивиан – това продължава да държи в плен сърцата на феновете няколко десетилетия по-късно.

Капан за инфлуенсъри в Дубай: за блясък и пари момичета рискуват живота си

Ивайла Митева

Дубай винаги е бил луксозна дестинация, привличаща тези, които искат да се насладят на скъпи забавления, ултрамодерни хотели и бляскав живот. Това е мястото, на което богатите ходят, за да пръскат парите си, а бедните – за да ги приберат. Но не всичко в метрополиса е цветя и рози. Оказва се, че зад пищността се крие опасна мрежа за трафик на хора, в която попадналите изживяват кошмар, какъвто никога не са си представяли. А всичко започва с надежди и обещания за перфектното забавление и охолан живот.

Съществуват няколко начина да попаднеш в капана на мрежата в Дубай, но всички са насочени към млади жени, които впоследствие са принудени да продават тялото си, за да се измъкнат. Някои от жертвите са бедни момичета от развиващи се страни, които отиват в града с обещание за работа – така искат да подпомагат семействата си. Други са просто наивни туристки, примамени със скъпи подаръци и внимание от заможни бизнесмени. Но най-често сред потърпевшите попадат инфлуенсърки, подлъга-

ни, че ще получат огромна сума пари, ако посетят известните богаташки партита в Дубай. Отиват с очакванията да се позабавляват с влиятелни мъже, но си тръгват с травма за цял живот. Ако изобщо успеят да се измъкнат живи.

Тези събирания носят името „Porta Potty“ – буквално значи „човешка тоалетна“, заради характера на унизителния тормоз, на който момичетата са подлагани. Партитата са описвани като събирания, на които жени получават „прекомерни суми пари, за да изтърпяват ужасяващи и унизителни сексуални действия“. Мъжете издевателстват физически и психически върху моделките, вкл. режат косите им или части от кожата, изваждат им зъби, пребиват ги и ги изнасилват, като форма на извратено забавление.

„Организаторите го представят като нещо безобидно. Казват, че просто ще купонясваш, ще си прекараш страхотно. После ще те обиспят с подаръци. В действителност от теб ще се очаква да правиш немислими неща“, споделя пред news.com.au Кей Мануел, която е създателка на съдържание за възрастни. Според Кей нейна позната е била хоспитали-

зирана с тежки травми, след като приела покана от дубайски бижутерийни магнати, пише Mirror. „Наложи й се да се подложи на реконструктивна операция. Върна се емоционално съсипана. Това не е нещо, от което просто се връщаш и казваш „е, какво пък“. Остава в ума ти завинаги“, допълва Кей.

Друг ужасяващ случай, който придоби популярност, е мистериата около 20-годишната Мария Ковалчук. Тя е украинска Onlyfans моделка, която след като изчезва в метрополиса за 8 дни, е намерена край път в Дубай полумъртва, със счупени крака, ръце и раздробен гръбнак. След редица операции състоянието й остава критично, а момичето не може да говори.

Полицията в Дубай твърди след инцидента, че моделката е влязла сама в строителен обект и е скочила от осмия етаж, за да се самоубие, но мнозина са скептично настроени към тази теория, подозирайки, че Ковалчук е станала жертва именно на опасните партита, информира Daily Express. Месеци след трагедията и седмици, прекарани в кома, тя за първи път разказва за това, което й се е случило. Мария потвърждава, че се е намирала на парти, където е била измъчвана и изнасилена от богати руски младежи. „Те ме унижаваха, заплашваха ме и ме принуждаваха да извършвам сексуални действия“, споделя момичето.

В момента моделката живее в Норвегия и още се възстановява,

според The Sun. Прикована е към инвалидна количка. Преминала е през 9 тежки операции.

В подобна схема попадат и много африкански момичета, отишли да търсят по-добър живот в Дубай. Известен стана случаят с Кристи Голд, която примамвала непълнолетни нигерийки в Дубай и ги принуждавала да проституират. Голд 5 години успява да избегне ареста, но през март 2024 г. е осъдена задочно. Успяват да я задържат през декември на летището в Абуджа.

Голд заблуждавала уязвими жени чрез фалшив онлайн образ, съобщава Роскна. Жертвите твърдят, че тя е конфискувала паспортите им и ги е заключвала в малък апартамент в Дубай. Три млади жени свидетелствали срещу нея в съда. Една от тях споделя, че е била принуждавана да продава тялото си, за да изплати дълга си към Голд. И трите споделили, че измамницата ги заплашила, че ще ги убие и ще хвърли телата им в пустинята, ако не я слушат, пише ICIJ. Но въпреки това Голд е освободена срещу гаранция в размер на близо 7200 долара.

Въпреки зверствата, които момичетата изтърпяват, нито едно от тях досега не получава докрай търсената справедливост. Такава е и ситуацията при много други жертви, които не придобиват популярност в медийното пространство. Примамени от лукса и от блясъка на забавленията, пренебрегват рискове, срещу които никой не е застрахован.

В „Ергенът“ обикновената меркантилност вече е „женска енергия“

Форматът събира двойките само на екран, в реалността „матчовете“ изчезват за дни

Дария Александрова

Един от най-популярните у нас риалити формати, рекламиран като мост към романтичната любов, на практика дава изява на меркантилността като водещ фактор при избора на партньор. Немалко от дамите, участници в „Ергенът“, водени от стремежа си към финансово обезпечен живот и лукс, изграждат представата, че мъжете са източник на ресурси, а не партньори.

Вече не говорим просто за златотърсачки, а за добре изградени „брандове на женствеността“, за инфлуенсърки-гурута, които преподават как се хваща мъж с дебела банкова сметка. В един от последните сезони на телевизионното предаване, например, Даниела Рупецова без особено притеснение демонстрира интерес не толкова към личностните качества на „ергена“ Мартин, колкото към финансовите му възможности. Тя не само изрече на глас мечтата си за месечен бюджет от 50-60 хиляди лева, а я облече в модерната напоследък дреха на „женската енергия“. Според Даниела жената не бива да работи и да се доказва професионално, още по-малко пък да дели сметката. Полага й се да чете книги, да се вижда с приятелки и да бъде готова да отдава

Зад блясъка на Ергенът любовта често отстъпва място на финансовите изчисления – как риалити форматът превръща връзките в инвестиционен проект, а „женската енергия“ – в стратегия за материален успех

внимание на мъжа до себе си.

В тази реалност „женската енергия“ се активира от наличието на дебитна/кредитна карта и поне няколко пътувания годишно до екзотични дестинации. Но Даниела не е изолиран случай. Тя е лице на една упорита тенденция – женствеността да се възприема като оръжие с основна цел материално благоденствие.

По отношение на финансовите претенции на дамите, последното издание на „Ергенът: Любов в Рая“ през 2025 г. задмина предишните. „Скромните“ 50-60 хиляди на месец вече са в сянката на нова претенция: атрактивната участничка Анна-Шермин сериозно заяви, че се нуждае от поне петцифрена сума на месец.

Шермин очевидно добре разбира как да използва публичността.

Според собственото й признание след формата, тя „изиграва ролята“, за да остане в центъра на вниманието. Когато един човек открито заявява, че съзнателно играе образ, зрителят автоматично търси скрити мотиви. Именно по тази причина част от аудиторията на предаването прие образа й като на „златотърсачка“.

Днес парадоксално се случва така, че някои дами, определящи се като „млади и независими жени“, всъщност проповядват архаични идеи – връщане към времето, в което жената трябва да бъде красива, послушна и задължително финансово обезпечена от някой друг. Но някъде между мимолетната слава в TikTok и мечтата за почивка на Малдивите или Дубай се губи идеята за любов, споделяне, труд и развитие.

И дори ако за някои млади момичета тази сделка – „женска енергия за мъжко финансиране“, изглежда като примамлив модел за подражание, накрая реалността ще им напомни, че връзките не са бизнес план, мъжете не са спонсори, а животът – не е подкаст с промокод за луксозна почивка.

И, все пак, да не оставяме на страни от проблема поведението и очакванията на мъжете, влезли в ролята на ергени. Ако те не разпознават меркантилното поведение, или пък желаят да бъдат „инвеститори“ в отношения, лишени от взаимност, провалът е и техен.

В заключение, нека предложим кратката и красноречива статистика след края на последния сезон на „Ергенът“: От шестте двойки, които си разменяха годещни пръстени и любовни клетви на финала на предаването, няколко месеца по-късно (в края на 2025 г.) светски сайтове твърдят, че заедно са само Натали и Орлин. По време на шоуто те се сблъскаха с най-сериозния проблем за една двойка – появи се третият... Но това нямаше нищо общо с материалния статус и придобивки.

И така, най-опасният класически риск – любовният триъгълник, се оказва преодолим. За разлика от „матчовете“, подменящи любовта с интереса.

Подкупът „пайола“ осигурява музикални хитове и награди

Фокусът на музикалната индустрия върху печалбата заплашва креативността

Десислава Бахчеванова

Изпълнителката Холзи споделя в интервю за Епъл Мюзик, че лейбълът не ѝ позволява да създава музика. Защото последният ѝ албум не се е продал в „Тейлър Суифт цифри“, въпреки че първата седмица точно цифрите показват 100 хиляди копия. Холзи успява да разпродаде билетите за най-голямото си турне до този момент, като избира интереса на феновете пред това как да изпразни джобовете им. Интервюто провокира вълна от коментари в социалните мрежи, като всички се въртят около два въпроса: „Защо много от артистите, които успяват да пробият в шоубизнеса, излизат с изключително некачествени продукти на завишени цени? Защо онези, които експериментират с изкуството, са изтласквани назад - и не от слушателите, а от индустрията?“

Отговор може да бъде потърсен в редица случаи, при които лейбълите плащат, за да им бъде платено. Методът пайола е незаконна практика, при която се плаща на радиостанции или медии, за да пуснат или покажат дадена песен, без да се разкрива, че има заплащане за това. Законът на САЩ изисква радиостанциите да разкриват всяка платена реклама, включително и за излъчване на песни, за да се избегне измамата към слушателите. Това, разбира се, е единствено на хартия, тъй като терминът пайола съществува открито време под различни форми. В статията на Вайс Диджей Фил Линд признава, че е взел 22,000 долара, за да

пусне един запис – това е цена от 60-те години на 20-ти век. Днес тази сума възлиза на 236 хил. долара. По онова време радиото е основният музикален излъчвател и пускането на албум става само след реклама.

С навлизането на стрийминг платформите като Спотифай методът пайола не просто набира популярност, но единствено чрез него един артист може да пробие с музиката си, независимо от нейното качество. Плати, за да те чуят. Или по-ясно: големите корпорации с дълбоките джобове контролират изцяло музикалния бизнес. Статия на Хедфонести представя интересни доказателства защо Спотифай ограничава възможностите ни. Поводът е вълна от негативни коментари към лейбъла Ю Ем Джи, защото техни артисти превземат платформата и това спира откриването на други нови изпълнители. Да напомним, че Спотифай е най-голямата музикална платформа в света с повече от 700 млн. потребители.

Ето как платформата, според статията, налага определени артисти и така ограничава други:

1. Менюто Дискавъри Мод, от което потребителят открива нови парчета, има спонсориранни песни и навигирани реклами (известни още като тракове, които се появяват в плейлистите сякаш са естествено избрани, въпреки че тяхното разположение е закупено). Тези промоционални тракове се сливат безпроблемно в плейлисти, често без никакви индикации, че мястото

им е заплатено;

2. Всичко това сочи към по-голям проблем: критици смятат, че лейбълът на Сабрина Карпентър (Ю Ем Джи) може да използва влиянието си, за да гарантира, че музиката ѝ получава непропорционално голяма част от плейстинг, което се и случва от 2024 г. насам;

3. Ю Ем Джи, като най-голям партньор на Спотифай, има значително влияние върху подбора на плейлистите. Затова редовно може да осигури видни позиции за своите артисти като Били Айлиш, Кендрик Ламар и Сабрина Карпентър;

4. Алгоритмите и подбраните плейлисти са „заклучени“ измежду непопулярни парчета, които отговарят на тематиката на плейлиста. Затова е трудно да се каже къде свършва справедливото и започва явния фаворитизъм;

5. Промотираните парчета често нямат ясни етикети, така че когато се появи нова песен, слушателите приемат, че това е естествена препоръка. Това, както вече бе споменато, е незаконна практика. Платформи като Спотифай трябва ясно да маркират промотираните тракове като „Спонсориран“, точно както Инстаграм или Гугъл.

6. Плейлистите често повтарят едни и същи хитове, което затруднява откриването на свежа или разнообразна музика. Добавете към това нарастващите абонаментни такси и потребителите плащат повече, а получават минимално музикално разнообразие.

Важно е да се отбележи, че това е единствено за стрийминг платформите, от които музикалните корпорации, така или иначе, не печелят много. Прави се с цел популяризиране на даден артист, водещо до формиране на фено база, след което започва масово изкупуване на музика.

Пример за това е безспорно най-популярният изпълнител на планетата. Албумът The Life of a Showgirl на Тейлър Суифт де-

бютира със стотици негативни ревюта поради евтино качество и с 4.002 милиона еквивалентни албумни единици (включително чисти продажби на албума и стрийминг активността му) в САЩ през първата си седмица. Суифт заля пазара с над 30 физически копия. Хиляди нейни фенове се похвалиха в социалните мрежи със закупуването на всички варианти, само и само да бъде подобрен този рекорд. Тази стратегия превръща привържениците ѝ в „акционери“, които се чувстват ангажирани с успеха на певицата. Да не говорим за това, че различните варианти се пускат за ограничено време, което стимулира импулсивно купуване.

Освен платформата Спотифай, има и друг начин за сдобиване с популярност, който да доведе до случая Суифт. Рапърът 69 признава по време на интервю, че е закупил 1-та позиция на Билборд Хот 100 на негов дует с Ники Минаж от 2018 г. за първата седмица, след което песента пада до 34-та позиция през втората седмица. Това се оказва най-големият спад в историята на най-значимата музикална класация. След това изпълнители като (внимание!) Тейлър Суифт, Би Ти Ес и Травис Скот подобряват рекорда. Все изпълнители, чиито привърженици днес купуват тези 30 варианта. 69 казва, че индустрията е бизнес, не изкуство.

А публиката е недоволна, че силно критикувани музикални произведения намират място в най-престижните класации.

В този контекст, заслужава си да се върнем към интервю с група Нирвана от ноември 1991 г., в което Кобеин обвинява музикалната индустрия, че е много добра в посредствеността. Какво остава за продуцента или музиканта, който работи, за да създаде нещо вдъхновяващо и свежо, а накрая е изместен от обикновен трап или ЕДМ продуцент, който работи по формула, за да угоди на своя лейбъл.

Рапът е най-бързо растящата категория в дигиталната музика

Роден по улиците на Ню Йорк, от субкултура стана глобален език и вече е фактор в мейнстрийма

Анна Шолпан

Когато хората говорят за западния рап, често си представят шумни бийтове, улични истории и нагла лирика. Но колкото повече наблюдаваме как тази култура се развива и как младите я усещат, толкова по-ясно става: западният рап отдавна не е просто стил. Той е цяла среда, в която се оформят вкусове, мислене, начин на изразяване и съществуване. Рапът е пространство, в което емоциите не се премълчават, където всеки може да намери себеизява без филтри, да бъде чул.

Възходът му започва много преди да превземе класациите. В края на 80-те рапът е гласът на онези, които обществото не иска да слуша. В началото на 2000-те всичко се променя – продукцията стана по-смела, артисти-

те започват да си партнират с глобални марки, а жанрът постепенно се прехвърля в мейнстрийма. Когато интернетът и стриймингът „влизат в играта“, този стил буквално прави скок в нова реалност. Според RIAA днес хип-хопът държи над 30% от световния музикален стрийминг. В Spotify рапъри са 7 от 10-те най-слушани артисти в света, а имена като Drake, Travis Scott и Kendrick Lamar вече десетилетие не слизат от върха. TikTok също дава своя тласък: по данни на ByteDance повече от 45% от вирусните песни в платформата са рап или смесени с негови елементи.

Това вече не е субкултура. Това е глобален музикален език.

Феноменът на западния рап може да бъде разгадан чрез неговата многоплановост – в една

песен може да има минимализъм, но и огромна емоционална тежест. Песента може да бъде шумна и хаотична, но да улавя душевното състояние на цяло поколение по-точно от психолог. Изпълнителят Travis Scott, например, създава цели светове – неговите албуми са като визуални преживявания. Kendrick Lamar прави музика, която има много пресечни точки с качествената литература. Drake е постоянният играч, който усеща всяка тенденция. Juice WRLD и emo-trap вълната отварят врати към актуални теми като тревожност, загуба и уязвимост. Playboi Carti, Yeat и Central Cee пък играят със звука така, сякаш музиката е технология от бъдещето.

За много млади хора рапът е начин да достигнат до себе си и да се разкрият пред света. Това

не е фонова музика – тя променя атмосферата, мислите, дори походката. Често превръща обикновен момент в сцена от филм. Всеки намира нещо свое: някой – увереност, друг – емоционална опора, трети – бягство или вдъхновение.

Но най-впечатляващото е колко бързо жанрът се адаптира. Данните на IFPI показват, че хип-хопът е най-бързо растящата категория в дигиталната музика с годишен ръст до 28%.

Нови рапъри навлизат в световните класации три пъти по-бързо от артистите в други жанрове. Това обяснява непрекъснатото обновяване на звученето – изпълнителите и публиката са млади и динамични. Феновете непрекъснато очакват промяна и има кой да им я предложи.

Приказка за Голямата черна котка

Виктор Иванов

Стари времена, когато Шуменското поле било широко и тихо, а хълмовете му пазели сенки от стари легенди, хората живеели в ред и спокоен труд. Денем земята давала хляб, а нощем огньовете светели кротко пред къщите. Но с настъпването на една тъмна есен, в полето се появил страх, какъвто никога не помнел. Първи го донесли овчарите. Те говорели за звяр, който се промушвал между тревите и храсти без звук - черен като катран, с тяло гъвкаво и силно. Очите му светели като въглени, а дъхът му се усещал, преди още да се доближи. Не посягал на хората, но присъствието му било достатъчно, за да накара сърцата да бият по-бързо. Скоро и останалите започнали да го виждат - в здрача, край реката, на ръба на светлината от факлите.

Нарекли го Черната котка. Не знаели откъде е дошла и защо е избрала тяхното поле, но били сигурни, че не е обикновено създание. По-старите разказвали легенди, че в древни времена такива зверове се появявали като знамение, когато светът се разклаща между старото и новото. И страхът се настанил в къщите. Вратите се заключавали по-рано, децата не излизали след залез, а разговорите край огъня все се връщали към едно и също - дали звярът ще нападне, ще се покаже ли отново, дали някой ще събере смелост да се изправи срещу него... Няколко мъже с копия и факли обикаляли полето нощем, но Черната котка винаги била една крачка пред тях, без да остави следа. Колкото повече хората я търсели, толкова повече тя се превръщала в част от самото поле. Всяка сянка ловец напомняла за нея, всеки шум сред тревите носел тревога. Звярът - създание от плът и кръв, бил същевременно страх, легенда и очакване, събрани в едно. И така, под тежкото небе, Черната котка продължавала да броди из Шуменското поле. Невидима и присъстваща едновременно. А хората живеели с мисълта за нея, пазели по-зорко огньовете, напрягали слух в тихите нощи, защото знаели - там, сред сенките, нещо ги наблюдава...

По стъпките на звяра

20 юни 2025 година. Тогава за първи път жител на Шумен подава сигнал до полицията за „забелязан рядък хищник“. Заради животното веднага са сформирани оперативни щабове. Дни по-късно се появява запис, за който се твърди, че е на черната пантера. Кадрите са заснети през април край Исперих

29 юни 2025 година. В Румъния граждани сигнализират, че пантерата е забелязана в райони, близки до границата с България

26 август 2025 година. Черната пантера е забелязана край селата Търновци и Богданци в община Тутракан

На **3 септември 2025 година** пък се забелязва край Дупница. Ловецът, видял я със собствените си очи, публикува видео, на което се вижда как голямата котка

Септември 2025 година. Край Дупница ловец видял звяра със собствените си очи. Публикува и видео от видяното

5 септември 2025 година. Оттогава е един от последните сигнали за пантерата. Забелязана е отново в Шуменско

Мистериите на пантерата

Това не е приказка за древно царство или измислена земя. Тя беше реалност в България през юни 2025 година. Цялата държава говореше за огромна черна котка - звяр, по-голям от всяка обикновена домашна любимка, по-бърз от куче и по-потаен от лисица. Тази котка, която наричаха пума, леопард, рис и пантера, появила се уж от нищото, разтревожи хиляди хора, живеещи в района на Шуменското поле. Започнаха да гледат на околните хълмове и поляни не като на позната територия, която са обитавали от години, а като на почти митична земя, из която броди и дебне опасност.

В древните легенди обичайно има герой, който спасява общността, като отстранява заплахата. Такъв е финалът и на повечето любими приказки от детството ни.

Но в настоящата шуменска история няма подобен герой и финал. Оказа се, че сякаш няма и институции, които да отговорят кой е отглеждал незаконно пантерата, а и да я хванат. Звярът сам изчезна и животът продължи по старому. Но изчезна ли всъщност? Различни твърдения се появяха от различни краища на страната, когато новината беше в своя апогея - от Дупница, примерно. Разказваше се, че черната пума дори е преплувала Дунава и е стигнала до съседна Румъния. Но къде беше героят, който трябваше да ги спаси? Каква изобщо беше поуката? А резултатът е ясен: за няколко месеца България получи една нова звезда и този път тя не беше победителят от последния сезон BigBrother или някое

друго пошло риалити. Това беше черната пума - която стана топ сензацията в социалните мрежи. Провокира десетки коментари, снимки и мемета, някои особено остроумни и забавни.

Но въпросът е там, че именно тази невероятна история показва колко лесно съвременният свят може да се върне към стария си приказен език. Без рицари и мечове, без ловци и подвизи, страхът и въображението отново заживяха заедно, както в онези стари времена, когато всяка сянка може да бъде звяр, а всяка дума - легенда. Черната котка се превърна в образ, по-голям от самото си присъствие. Тя беше едновременно страх и забавление, заплаха и шега, мит и новина. Хората я разказваха, променяха, украсяваха, както някога са се раждали приказките край огнището. Всеки добавяше по нещо - ново място, нова следа, ново свидетелство - докато звярът вече не принадлежеше на полето, а на думите. И така, без да има победа и без да има герой, тази приказка все пак се случи. Не за да ни уплаши, а за да ни напомни, че под повърхността на ежедневното все още живее нуждата от чудо, от мистерия и от истории, които плашат и забавляват едновременно. Защото понякога не е важно дали звярът е бил истински, а как всички говорят за него. Днес разказът се ражда не край огъня, а през екрани и мемета. В тази история няма поука, изписана с тежки букви, но тя потвърди нещо познато: хората имат нужда от мистерии, от забавление. И друго: общността може да издигне дори малко събитие до водеща новина.

Не е първият подобен случай Помните ли крокодила Кроко?

Според някои твърдения, нашумялата черна пантера всъщност е пума и е избягала от незаконен частен зоопарк на някой богаташ. Подобни случаи с екзотични дивни животни, които по една или друга причина са били на свобода, не са ежедневие. Но са се случвали неведнъж. Примерно, през 2024 година вниманието на обществото бе привлечено от... крокодил! Еднометровият нилски екземпляр живееше в дупка, пълна с вода, на метри от жилищна сграда в столичния кв. „Ботунец“. Влечугото прекарало почти два месеца в импровизиран басейн, изграден на общинска земя. Сега Кроки е с адресна регистрация в столичния зоопарк и се казва Масай - по името на африканското племе Масаи, чиито представители са известни с изръжливост и упоритост да оцеляват в много тежка среда.

Законът у нас забранява придобиването и продажбата на дивни или животни, с изключение на зоологически градини и спасителни центрове.

Вестник „Алма матер“ (бр. 20) е курсов проект на студентите от III курс „Журналистика“, профил „Преса и онлайн журналистика“, подготвен в занятията по „Учебна редакция - майсторски клас 3“, с преподавател гл. асистент д-р Ирина Гъркова, катедра „Пресжурналистика и книгоиздаване“ във ФЖМК на СУ.